RERUM NATURALIUM DOCTRINA METHODICA,

Post secundam editionem denuò copiosissimè adaucta, & in III. Libros distincta:
Vnà cum Isagoge sphærica methodicè proposita:

A
GUL. ADOLPHO SCRIBONIO,
Marpurgensi Doctore & Medico.

LONDINI,
Excudebat Henricus Midletonus
impensis I. Harrisoni.
M.D. LXXXIII.

Lectori Candido.

SI iuuat ignotos cauſarum exquirere fontes
Et procul abſtruſas naturæ accedere partes,
Hoc duce Mercurio, quâ ſemita proxima ducit
Ingredere, & voti compos ſic fare benignè:
Maxima debetur tibi gratia docta Vetuſtas
Et ſua temporibus meritò ſunt præmia noſtris.
Viuat Ariſtoteles, viuant monumenta Platonis,
Viuat in his ſtudio Scribonius impiger acri.

Ioan. Adam.

Lonicerus Francf.

ILLVSTRISSIMO ET GEnerosissimo Heroi, Principi ac Domino D. GVILIELMO Landtgrauio Hassiæ, Comiti in Catzenelnbogen, Dietz, Ziegenhain & Nidda, Principi & Mecœnati suo clementissimo.

VM Deus uniuersi corpus formare & compingere inciperet, ex igne & terra ipsum fecit, ut diuinus philosophus Plato in Timæo testatur, ignem pro ipso cœlo intelligẽs: sicut & Moyses ante locutus fuerat: Deus in initio creauit cœlum & terram. Vbi ex duobus extremis totius uniuersi innuit ortum, cœlo quidem primis ortus redditis partibus, terræ verò secundis, ut Basilius Magnus in Congreß. 1. explicat. Creauit nempe Deus Deorum Iehoua æternus cœlestia superiora & inferiora, quæ vel proximè supra terram, vel infra eam degunt uniuersa. Non enim ab Angelis mundus factus est, ut Magus ille Menãder, & discipuli eius Menandriani docuerunt. Nõ à virtutibus nescio quibus Carpocratianorũ. Nõ à principibus Archonticorũ. Nõ à solis septẽ Angelis præter cõscientiã Dei Patris Saturninianorũ. Multò minus à trecentesimo sexagesimo quinto cœlo Basilidis, mundus & in mundo homines cœperunt. A Deo, inquã, Patre Christi Iesu, Anno ante 5544. nõ ante infinita nescio quę fabulosa secula Valẽtini hęretici, uniuersitas hæc originem suam traxit: facta, si Hebræorum quorundam & Latinorum sententiæ credimus, tempore Vernali, & quidẽ mense Martio, eò quòd omnia in tempore æquali fieri oporteret. Quamuis Aegyptios nonnullos secutus Macrobius, in Iulio mundi creationem factam esse, dicere audeat, Luna Cancrum, Sole verò Leonem perambulante, quòd maximus humor aquarum, quibus terra erat cooperta, desiccari absque maximo calore, & temperari non posset. Alij eadem ferè de causa in Augusto mundum conditum esse

 conten-

contendunt, quòd scriptum legant, Lignum faciens fructum, & herbam semen adferentem, &c. In initio ergo Dominus terram fundauit, & opera manuum eius sunt cæli, vt regius Psalmista 101. Psalmo inquit, & quidem verbo suo solo, ac spiritu oris sui omnia formauit, & fecit, vt Psalmo 33. ait. Id est, Deus in trinitate vnus, & in vnitate trinus summè atque immutabiliter bonus, cunctorum autor est. Nec enim aliam causam siue cælestium, siue terrestrium, siue visibilium, siue inuisibilium credere oportet, nisi bonitatem Creatoris, vt Augustinus in Enchiridio ad Laurentium tradit, & sicut Origenes libro 2. de Princip. capite 9. de mundo ait, Deus cùm in principio crearet ea quæ voluit, nullam habuit creandi causam præter seipsum, & bonitatem suam. Et longè ante illos Ethnicus philosophus Plato in Timæo idem disseruit: cùm scilicet bonitas Dei nulla foret, nisi fuissent qui illam agnoscerent, experirentur, & prædicarent. Creationis autem huius diuinæ generalem descriptionem sacræ Literæ in historia Mosaica nobis proposuerunt, quomodo nimirum Deus res omnes tam corporeas, quàm incorporeas condiderit, cælos & omnes cælorum virtutes adspectabiles vel spirituales, seu inuisibiles, terrã, & in hac ipsa plantas, pisces, animantia, hominem, & eius animam rationalem, quæ singula ordine illic recensentur. Et quidem absoluta perfectáque fuit, vt Moyses refert, omnis creatura sex dierum interuallo. Vbi sunt qui doceant dierum illorum distinctam alternationem, non per temporis spacium intelligendam esse. Neutiquam enim separatim ac seorsim singulas res singulis distinctis diebus conditas esse: verùm dies Moysen distinctos posuisse, vt eo rudiori Minerua nobis operum diuinorum vicissitudinem declararet. Quippe continuò sine tempore, atque simul Deus cuncta, quæ condita sunt, fecisse videtur: sicut Ecclesiastici capite 18. dicitur: Qui manet in æternum, compleuit omnia simul: & sicuti cum Basilio Magno D. August. de Mirabil. sacræ Script. sentit, dum scilicet vna voluntate multiplicem omnium specierum varietatem fieri disposuit, in qua voluntate vna omnia simul, sine tempore, esse fecit. Vnde in principio dictum est, Cuius Interpretes alij dilucidius sententiam explicantes, In summam Deus fecit, dixerunt, id est, continuò atque simul. Cui sententiæ adstipulatur quoq; vetustißimus ille philosophus Linus, qui operi suo de mundi generatione hoc initium fecit,

Tempus erat quo cuncta simul sunt condita quondam.
Hunc secutus Anaxagoras, ipse quoque absque tempore simul facta omnia asseruit.

In enumeratione proinde creaturarũ mũdi, cùm nullã Moyses mentionẽ faciat spirituũ, qui & ipsi creaturæ Dei sunt, quærũt nonnulli, quãdo spiritus & Angeli creati sint. Alij vnà cum luce & sub luce eos conditos esse statuunt. Alij ante omnes res alias: sicuti Ioannes Damascenus cum Gregorio Nazianzeno sentit, sicuti Hieronymus, sicuti Isidorus lib. 13. Etymolog. statuit: sicuti deniq, Origenes tract. 9. in Matthæũ, ostendere ex capite 38. Iobi conatur. Scriptum est, inquiens, in Iobo: Quando factæ sunt stellæ, laudauerunt Deum omnes Angeli eius, quasi antiquiores, non solùm homine pòst creato, sed & omni creatura ante & propter eum creata. Nos ab æterno Deo hos ipsos, sicut & cæteras rationales creaturas vnà cum cælo statim conditos esse credimus. Et naturæ illæ vniuersæ ac singulæ à Deo bono, ipsæ quoque Bonæ factæ sunt: Neque enim erat, vt Plato in Timæo ait, neque est fas, vt optimus aliud, quàm quod optimum est, faciat. Non tamen vt conditor earum, summè & immutabiliter sunt bonæ creatæ. Vnde minui & augeri Bontas omnium potuit. Et nulla est substantia quæ non recipiat bonum vel maius vel minus: excepta Dei natura, quæ bonorum omnium fons est, & Christi sapientia, vt Orig. lib. 1. de Princip. cap. 8. inquit. Bonitatem diminutam eiusmodi nos malum dicimus. Adeóque quicquid malum nos opinamur, non est nisi diminutum bonum. Et illud benè ordinatum, locóque suo positum bona plenius commendat, vt magis placeant, & laudabiliora sint, dum malis comparantur. Nec Deus Zebaoth vlla ratione pateretur mali quippiam in suis esse operibus, nisi vsque adeò esset omnipotens ac bonus, vt etiam de malo benefaceret. Et nullum vel Angelorum vel hominum creasset, quem malum futurum esse præsciuisset, nisi pariter (vt Augustinus sentit) nosset, quibus eos vsibus bonorum commendaret, & in ordinem seculorum q. pulcherrimum carmen etiam ex quibusdam pulcherrimis antithetis cohonestaret. Nam vel dæmones ipsi, teste Christo Ioannis 8. in prima origine fuerunt in veritate, & Angeli lucis creati sunt. Vnde & Diabolus adhuc dum hodie bonus esset, si in eo quod factus est, permansisset. Sed

quoniam naturali rationis excellentia malè vsus est: liberum enim arbitrium & cogitandi acceperat facultatem, vtpotè rationalis creatura: scientiam boni vertit ad malum, & multa cogitando factus est inuentor mali. Et quod in se perdiderat, in hoc inuidit etiam alijs: nec contentus solus perire, suasit alijs, vt qui esset suæ malitiæ inuentor, fieret & aliorum autor: & ex eo malum percurrit in cæteras rationales creaturas. Post deprauationem autem & immutationem naturæ illius superbientis: reliqui Angeli & spiritus ita confirmati sunt, qui perstiterunt in amore diuino, vt cadere deinceps omninò non possent, quia ne iam caderent virtutem incommutabilitatis acceperunt. Quomodo autem & quando pristinam digrioremq́; suam naturam amittens lapsus sit Angelus, qui primus omnium cecidit, & quo tempore è cælo deiectus sit, sacræ Literæ reticent. Haud siquidem necessium esse videbatur, vulnus & morbum indicare, cuius nullum foret remedium. E cælo tamen deiectum cum esse, Lucæ 10. affirmatur, vbi inquit Christus, Vidi Satanam sicuti fulgur de cælo cadentem. Nec mouebimus hîc quæstionem illam Augustini, Quare Deus angelicas & cælestes naturas delinquentes priori dignitati splendoriq́; non restituerit, nec ijs pepercerit, sicuti homini peccanti per assumptionem humanæ carnis veniam dedit: sed irremediabili vindicta eas punierit. Naturas igitur omnes omninò bonas in principio creatas fuisse, rectissimè Moyses docuit. In illa proinde generali rerum physicarum creationis apud Moysen historia, tres potissimùm causæ nobis obseruandæ proponuntur, Qui eas fecerit, per quid aut ex quo fecerit, & quare fecerit. Causa scilicet omniũ rerum efficiens Materia & Finis. Quas singulas hisce verbis quoq; idẽ autor breuiter indicat, vbi ait: Dixit Deus, Fiat lux, & facta est lux, & vidit Deus lucem, quòd bona esset. Nec enim autor excellentior est Deo, nec ars efficacior Dei verbo, nec causa melior est, quàm vt à bono Conditore bonæ creaturæ orirentur; eæ maximè, quæ ratione vtuntur. quales sunt dij, id est, Angeli & homines, quibus profectò nihil est melius: ratio enim est, quæ præstat omnibus. Vnde & illorum gratia factum esse mundum, Cicero de Natura deorum ritè disputat, quæq; in eo mundo sint omnia: non arborum & herbarum causa, id enim absurdum esset: nec bestiarum, nihilo enim probabilius deos mutarum & nihil intelligentium

causa tantarum rerum molitionem fecisse. Mundum igitur & totam rerum vniuersitatem à Deo æterno ex nulla præexistente materia primùm factam esse, ex libris Mosaicis cognitam perspectúmque satis habemus. Verùm quæ Mundi eiúsque partium singularum materia & forma, qua nunc constent, existat, ex alijs veteris Testamenti locis abundè liquet. Et primùm de substantia siue materia cælorum satisfaciunt nobis ea, quæ ab Esaia propheta dicuntur, qui simplicibus verbis naturam cæli aperuit, cùm diceret: Qui cælum perinde atque fumum constituit. Est nempe materia cæli Aqua in tenuissimum fusa atque extensa halitum, lucéque clarissima imbutum, quem membranarum instar infirmiorem consistentiam mirabili sapientia & potentia Deus expandit & formauit. Sicuti Esaiæ 45. Dominus inquit, Manus meæ tetenderunt cælos. De figura quoque seu forma cælorum sufficere possunt ea, quæ idem ille Dei gloriam enarrando protulit: Qui constituit, inquiens, vt fornicem cælum, id est, rotundum, ac circularem. Præterea cælorum partes, sydera & stellas æquè atque totum cælum rotundas, & in orbem mobiles esse, Psalmus 19. indicat, vbi Regius ille Physicus ait: Ab extremo cælorum egressus Solis est, & reuolutio eius (subintellige & reliquorum syderũ) ad extremum eorum, &c. Terram verò imum obtinere locum, & immotam in mundi medio consistere, Psalmus 104. docet: Fundauit terram super stabilitatem suam, nec mouebitur ipsa in æternum. Item Solomon capite primo ait: Terra in æternum stat. Aquas autem prius super terram fluentes in vnum locum congregatas esse: adeò vt intra terram sese effundentes, vnum cum ipsa globum constituant, similiter copiosè dilucideq; alibi declaratur. Vniuersum insuper hoc mundi Theatrũ, vt in principio ortum fuit, sic deniq; corruptioni obnoxium aliquando fore, Esaiæ 51. capite dicitur: Quia cæli sicuti fumus liquescent, & terra sicuti vestimentũ atteretur. Item Apoc. 21. & plenius 2. Petri 3. Et hæc generaliter de rerũ naturalium contẽplatione ex sacris Biblijs. Rerum autẽ quæ à Deo per verbum ac spiritũ oris sui bonæ creatæ sunt, id est, vniuersarũ creaturarum physicarũ, quas Moyses recenset, pleniorẽ ac specialẽ magis descriptionẽ Philosophi Physici à prima inde mundi origine proponere aggressi fuerũt: singuli singularũ, quibus maximè oblectarentur,

 naturam

naturam plenius vberiúsque declarantes, explicantésque quæ earum esset materia propinqua & sensibilis, ex qua Natura genitrix indies singulas cuiuslibet generis species producit, qui finis, quæ vtilitas, quæ partes, quæ formatio, &c. Vnde alij Astronomiam, id est, doctrinam de cœlo & cœlestibus: alij Metalla: alij animantia magis pro viribus quisque suis excoluerunt, & quod quisque potuit in hac arte amplificanda propagandáque inuenire studuerunt. Sic Aeolus exempli gratia Physicorum excellentissimus in Insulis Aeolijs habitans ventos ventoriámque rationem tradidit: vnde & Rex ventorum à Poëtis dictus fuit: & antri Aeolici descriptio apud Homerum naturæ mysterijs alijs refertissima est. Lapidem Magnetem, qui ferrum attrahit, Magnes quidam cùm armenta pasceret, in Ida reperit, clauis crepidarum & baculi cuspide hærentibus à lapide illo attractis. de quo Plinius lib. 36. cap. 16. Sic Pana quendam Philosophum soni huius quem Echo nuncupamus, inuentorem fuisse, Suidas ex Problematibus Alexandri Aphrodisiæi refert. Sic Aegyptiorum quidam sacerdotes Vulcanum inuentorem Ignis affirmant. Cùm enim arbor ictu fulminis in montibus conflagrasset, ligna propinqua etiam hyberno tempore flamma sunt comprehensa, qua ex re Vulcanum calore lætatum deficiente igne addidisse illi nouam materiam, & eo modo continuato igne alios homines conuocasse ad aspectum eius tanquam à se reperti: sicuti Diodorus tradit lib. 1. cap. 2. Vitruuius lib. 2. autor est, pastores arborum collisione ignem excitatum primò obseruasse. Poëtæ autem plerique Prometheum ignem eiusq; naturam inuenisse tradunt. Sic alij res alias, earúmque naturam & vim tradiderunt, & proposuerunt. Physicorum proinde illorum omnium quatuor potissimùm classes ab autoribus enumerantur, in quas vniuersi qui vixerunt Physicæ doctrinæ Magistri referri possunt. Prima classis est Assyriorum, siue Chaldæorum, secunda Aegyptiorum, tertia Græcorum, quarta Italorum: quibus adijcimus scholam Romanorum, seu Latinorum. Assyrij itaque, qui antiquißimi ac vetustißimi Physici fuerunt, mox à condito mundo floruerunt. Et in horum schola sancti illi Doctores extiterunt: primò Adamus, qui phisicæ suæ sapientiæ indicia manifesta dedit, quando animantibus omnibus nomina apta, & illorum naturæ conuenientia Deo iudice indidit.

Nam

Nam cùm nomen rei naturam proximè exprimere debeat, non cuiusuis est, vt Plato in Cratylo docet, sed eius duntaxat, qui rerum essentiam optimè perspectam habet, nomina imponere. In eadem schola fuerunt Noach, Abraham, & alij viri diuini, vt Moyses, sicut ex libris eius liquet, vt Dauid, quem phisicæ cognitionis peritum fuisse plurimi eius Psalmi testantur: vt præ cæteris Solomon Rex Iudæorum, cuius physiologiam miris modis prædicant sacræ Literæ 3. Reg. 4. quæ sciuisse ipsum docent dispositionem orbis terrarum, virtutes elementorum, stellarum dispositiones, omniáque quæ alijs sunt abscondita. Et satis constat ex libro 8. Antiquit. Iosephi cum rege Tyriorum illum propositis vltrò citróque ex media rerum natura depromptis quæstionibus certare solitum, & Victorem præter sapientiæ laudem, munera quoque amplissima à Victo accepisse. Quamuis nulla physicorum illorum monumenta ad nos extent, nisi quòd duos libros de Plantis Solomonis in Bibliotheca Turcica Hebraicè conscriptos adhuc nostris temporibus custodiri affirmare nonnulli haud vereantur. Cicero autem lib. 1. de Diuinat. Assyrios cœlum & firmamentum tantummodò ex rebus naturalibus tractasse, id est, Astronomicam potissimùm doctrinam excoluisse, testis est: propter planitiem magnitudinémque regionum quas incolebant, cùm cœlum ex omni parte patens atque apertum intuerentur, traiectiones motúsque stellarum obseruauerunt. Sapientiæ verò & nobilis scientiæ Assyriorum, & quos sub illis comprehendimus, Hebræorum, signum illud certissimum esse, Iosephus libro secundo contra Apionem asserit, quod cùm aliorum philosophia in varias sit diducta sectas, Hebræorum semper vna permanserit. Assyriorum scholæ Chaldæos adijcimus: qui à parentibus suis disciplinam veluti hæreditariam sortiti pueri discebant: nec enim foris instituebantur, vt Græci. Qua perpetua cura, facilis sequebatur profectus, & vna constansq; philosophandi ratio. Hi per omnem vitam philosophari, astrorum peritiam tenere, auguria insomniáque fida interpretatione explanare studebant. Et Astrologica ipsorum scientia ex Cicerone patet. Hinc Aegyptij etiam, quos in secundam classem reposuimus, Physices studio maximoperè addicti fuerunt, Abrahamo Patriarcha scholã ipsorum aperiente, qui post diluuium, anno fermè 365. in Aegyptum

veniens Sacerdotes Aegyptiacos in Physicis primus erudijt. Et hi deinceps doctrinæ Physicæ Antistites semper fuerunt, quos antiquitas tantoperè admirata fuit sapientiæ nomine, vt præstantißimi Græcorum Philosophi ad eos profecti sint eruditionis causa. In Magia naturali excellebant, eandémque discere volentibus communicabant, cùm nimirum religione non impedirentur, vt Iudæi qui secretiores & Acroamaticas disciplinas suas Gentilibus non circumcisis manifestare nefas esse ducebant. Et eo factum, vt quamuis vera sapientia Physica apud Iudæos esset, ex Aegypto peteretur, quòd illic venalis prostaret. Pythagoram tamen cum Iudæis Sacerdotibus conuersatũ Historiæ tradunt, non prius verò quàm Iudaicis sacris initiatus esset. Potuit igitur ille, vt Strabo censet cap. 17. tantisper religionem simulare, donec sapientiam & rerum Physicarum cognitionem ab illis extorsit. Præcipua autẽ Aegyptiorũ doctrinæ Physicæ, præter Astronomiã, quam diligentissimè ipsi quoq; excoluerunt, sequentia capita fuerunt. Ex materia quæ principium fuerit omnium rerum, quatuor deinceps Elementa discreta, perfectasq; complures animantes. Item Mundum genitum esse mortalem, & ad Sphæræ similitudinem rotundum: aliáque plurima eos de natura rerum disseruisse Diogenes Laërtius refert. Et ex hac schola prodijt Hermes ille antiquus, ante Pharaonis tempora, qui quòd maximus Sacerdos, maximus Rex, & Philosophus maximus esset, Trismegistus, id est, ter maximus dicebatur, quamuis Suidas ob Trinitatis diuinæ mysterium ab ipso primo inter Ethnicos reuelatum, hoc nominis traxisse eum affirmet. De hoc ferunt, quod cùm in Aegypto sacrum quoddam animal Serapi dicatum, tota die naturali duodecies vrinam reddere pari semper temporis interuallo obseruasset, per 12. horas diem diuidi debere coniecerit. Exinde hic horarum numerus longo tempore custoditus. Postea ab alijs in 24. horas diuisus est dies, Polydor. lib. 2. cap. 5. de Rer. inuent. Et illius perbreuis quidam libellus de Transmutatione elementorum, & de quinta essentia nostris adhuc diebus extat: aliud enim ferè nihil à Physicis Aegyptiacis nobis relictum fuit. Aegyptiorũ proinde scholæ Physicæ Persas addimus. Nã & ipsos Physicos fuisse constat illustres & politos: quãuis suos quoq; errores haud exiguos habuerint, de quibus Laërtius. Doctores verò eorum & præceptores Magi fuerunt, augurandi diuinandiq; nobilitate

bilitate præstantes, adeoq; Physici præcellentes. Quam artẽ ex rebus naturalibus diuinandi homines illi tanti fecerunt, vt nemini regem Persarũ esse liceret, qui non antè, vt Cicero testatur, Magorum disciplinam sententiamq; percepisset, sicut & Scythæ olim Reges & sacerdotes creare consueuerãt ex præstantioribus philosophis, Physicis, quos Tarabostescos & pileatos vocabant. Ex Aegypto deinceps in Græciam physica disciplina allata propagataq; fuit, autoribus primis Thalete Milesio & Pythagora: quamuis longè ante hos physices haud ignari fuissent Orpheus (quem tamẽ fuisse Cicero 1. de Nat. deor. cum Aristotele subdubitat) Linus qui de mundi generatione, item animalium & fructuũ procreatione scripsit, item Solis & Lunæ cursus manifestauit: & alij, qui naturæ, vt vocant obscuritatem sub Deorum fabulis rimati sunt. Et horum philosophorum genus Ionicum appellatũ fuit ab ipso Thalete ex Ionia oriundo. Thales ille Milesius, vnus ex septem, qui vulgo recensentur, Sapientibus, ab Aegyptiis Sacerdotibus, ad quos profectus fuerat, institutus, omne suum studium ad contẽplandam creaturarum Dei naturã transtulit: ac primus in Græcia teste Laërtio, de natura disseruit, principium omnium aquam esse proponens, mundum animatum & dæmonibus plenũ. Rebus quoq; inanimatis aliâs dictis animam inesse opinatus fuit, coniiciens id ex Magnete lapide & succino. Animos immortales esse primus etiam docuit. Astrorum similiter cognitione maximè excellens de Solstitijs & Aequinoctiis scripsit. Solis defectus & conuersiones prædixit. Vrsæ insuper Minoris inuentorem eum esse perhibent, atque primum Græcorum anni tempora & vicissitudines eorum inuenisse, annũq; in 365. dies diuisisse. Ex quibus colligimus, quã doctę & eruditæ, etiam tum temporis physicæ speculationes extiterint. Thaletẽ secuti sunt in Græcia, seu in Ionũ physicorum diatriba, Anaximander, Anaximanes, Anaxagoras, ille scilicet qui teste Plutarcho dilucidissimã Eclipseôn doctrinã prodidit, & Archelaus, qui Athenis primus Physicen inuexit ex Ionia, vt Suidas ait. Et illi omnes soli rerũ naturalium contẽplationi animũ adiecerunt. Deinceps secutus est Socrates, physicus præ cæteris admodũ nobilis & eruditus: cũ physicis tamẽ Ethicen simul introducẽs, teste Ci. 4. Tus. Physiologia autẽ illius insignis apud Platonẽ extat & ex aliorũ Socraticorũ libris maximè Xenophõtis perspici potest, apud quẽ de mundo eiusq; partibus, rerũq; mirabili vsu plerumq; disserit. So-

Socrati successere præter alios plurimos Plato, & nepos eius ex sorore Speusippus, item Xenocrates, Polemon, Crantor, Crates, Arcesilas & alij, de quibus Cicero in Acad. quæst. Horum omnium pleniorem successionis seriem doctrinam & vitam breuitatis gratia hic omissam, ab alijs, qui de vita Philosophorum scripserunt, petere licebit. In quarta denique schola, nempe in Italia, rerum Physicarum doctrinam primus Pythagoras tradidisse fertur, cùm multis annis in illa regione philosopharetur. Pythagoras ille iuuenis addiscendi studiosissimus, Samum patriam linquens, cunctis ferè Barbaris Græcisq; mysterijs initiatus est, sub præceptore Pherecyde: cuius exquisita naturarum cognitio ex eo liquet, quòd ex aquæ fontanæ à discipulorum quodam sibi sitienti allatæ potu, terræ motum post tertium diem futurum in Scyro insula prædixerit: vt Laërtius refert lib. 1. & Plin. lib. 2. cap. 79. Deinde Aegyptum petijt Pythagoras & Chaldæis conuersatus est. In Aegypto verò adyta ingressus, arcana Deorum didicit: hinc Samum cùm rediisset offendens patriam à tyranno Polycrate occupari, Crotonam in Italia petit, ibique Philosophiam naturalem, & alia plurima docuit. Primus ferè Antipodas esse, nobisque obuersa vestigia premere, Hesperum & Luciferum idem esse sydus primus deprehendit. item quatuor tantùm esse elementa. Reliquam eius Physicam apud alios videre licet. Hunc secuti sunt Thelauges, Xenophanes, Parmenides ille, qui primus Philosophorum terram globosam dixisse fertur: item Zeno, item Democritus, qui ingens opus de natura Diacosmum scripsit, propter quod à ciuibus suis quingentis talentis donatus fuit: item alij complures, quibus ordine demum successit Epicurus Atheniensis, qui, vt Suidas recenset, anno ætatis duodecimo Philosophari incipiens, admirandus Physicus euasit, & de Natura libros 37. edidit. In hunc etiam Italicam scholam desiisse manifestum est. Italorum Physicis subijci possunt alij omnes omnium nationum Physici doctores, quos Græci Barbaros vocarunt: præsertim Brachmanes Indorum, aliâs Gymnosophistæ, Abrahami Patriachæ filij ex Concubinis, in Orientem à patre cum donis plurimis ablegati, Astrologi dicuntur, & Magi excellentißimi qui adhuc hodie, si veræ sunt Lusitanorum nauigationes, cum separatis intelligentijs pro libito versari

ſari conſueuerint. De his præter alia plura, vnum hoc obſeruari poteſt. Lineis illos contegi ſolitos fuiſſe amiculis, quæ certo è lapidis genere nentur, ignibus inuicta: ſed quæ nec aqua perpurgentur, verùm vbi ſordes inſederint in flammam coniecta ſplendeſcunt. Præterea eò pertinent Gallorum vetuſtiſsimorum Druides, qui ἀπὸ τῶν δρυῶν à quercetis inhabitatis ſic dicti fuerunt. Hi naturalium rerum cauſis inueſtigandis dediti in ſumma exiſtimatione vixerunt. Omnem hominum congreſſum & ſermonem declinarunt, ne contagione polluerentur. De quibus Strabo lib. 4. item Cæſar. Ex ſcholis autem illis vniuerſis ſolam Græcorum non tam frequentiſſimam, quàm florentiſsimam celeberimámque fuiſſe (adeó vt vel à ſolis Græcis omnem Philoſophiam præcipuè phyſicam initia ſumpſiſſe Laërtius arbitretur) teſtantur partim plurimorum monumenta, quæ ad noſtras vſque manus peruenerunt, partim multorum placita & opiniones de rebus vniuerſitatis, quæ ab alijs autoribus ſaltem recenſentur, & obiter citantur. Quales innumeræ propemodum leguntur apud Hippocratem, Platonem, Ariſtotelem, Plinium, Plutarchum, Laërtium, Strabonem, Suidam, Diodorum, Apollonium, & alios. Ex ijs verò quorum ſcripta iniuria temporis haud perierunt, antiquiſsimus omnium philoſophus naturalis eſt Hippocrates Cous qui præcipiam Phyſicæ doctrinam de natura humana, de Genitura, de Aëre, Aquis & Locis, de Humoribus, de Partibus corporis humani, & alijs rebus naturalibus accuratiſsimè doctiſsiméque perſecutus eſt. Poſt Hippocratem Plato cunctorum philoſophorum Homerus viget, cuius diuina rerum phyſicarum ſcientia ex Dialogis eius plurimis manifeſtè patet. Hinc Ariſtoteles Platonis per viginti annos diſcipulus, in maximo flore fuit, quòd aliorum omnium, qui ante ſe vixiſsent opiniones & theoremata collegerit, adeoque primus vniuerſam Phyſicen in ordinem redigere conatus fuerit. Ariſtoteli ſucceſsit Theophraſtus diſcipulus, cuius aurei libri de Stirpibus & Plantis extant. His tandem ſubijcio Dioſcoridem Græcum, qui de Metallis, de Animantibus, de Stirpibus libris ſex, de re Medica inſcriptis copioſiſsimè diſſeruit: Et, qui à nato Chriſto vixit, Galenum, totius ſanè naturæ miraculum, cuius phyſica qualis quantáque habenda ſit, ex monumentis eius poſteritati conſecratis liquidò perſpicitur. Vltima

tima denique Physicorum Schola est, (quæ & ipsa sub Italica comprehendi potest) in qua Romani seu Latini Magistri & Professores docuerunt: quorum omnium Philosophorum facilè princeps M. Cicero fuit, qui primus effecit, vt Romani Græcis de philosophia literis non egerent. Eiusmodi physici fuerunt M. Varro, Columella, Lucretius, alijq; plurimi. Huc etiam meritò referuntur recentiores Medici, qui omnium maximè physicarum rerum cognitioni studuerunt, & res physicæ scientiæ subiectas præcipuè inferiores & terrestres copiosissimè eruditissiméque interpretati fuerunt, à maximis incipiendo, & per medias ad infimas & minimas vsque progrediendo, eò vsque scilicet progreßi, vt vel nunc primùm, hoc nostro nimirum seculo creaturæ Dei à Moyse in suis Physicis propositæ, satis illustratæ esse videantur. In explicandis enim stirpibus & plantis, earúmque natura, virtute qualitatibus atque viribus, annon primas tenet Matthiolus? qui Dioscoridem, Galenum, Fuchsium, Tragum, & reliquos vniuersos rei herbariæ deditos longissimè superauit. Quis quæso est, si vel cunctos veteres physicos colligas, quem Gesnerus non antecellat in explicanda historia animantium? Aurea enim sunt huius volumina de animantibus ferè vniuersis, vt piscibus & auibus vt alijs, quorum naturam vitámque & mores doctißimè persecutus est. Quísnam amâbo præter vnum Vesalium, pleniorem de singulis animantium particulis, hoc est de Anatomia, seu desectione corporum; præsertim hominis tractationem inchoauit? In hoc enim genere longè excellit Hippocratem, Galenum, Alexandrum, Benedictum, cunctósque alios Veteres recentiorésque Anatomicos atque philosophos. Adeò Medici recentiores Latini physicarum rerum, creaturarum scilicet & operum Dei cognitione clarent. Et hæc de Veterum omnium, qui ante Aristotelem celebres fuerunt Philosophorum, & quorundam saltem recentiorum Medicorum physiologia. Atqui non Philosophi tantùm illi, verùm summi quoque ad Reipublicæ sedentes gubernacula viri, adeoq; augustißimi, generosißimíque heroes, principes & Imperatores physicam disciplinam exercuerunt, excoluerunt, eiusq; Doctores & Magistri exercuerunt. Sic enim Leonem & Imperatorem vehementissimè Gemmis earúmque speculatione delecta-

lectatum fuisse ex Platina liquet. Alfonsus Aragonum & Siciliæ Rex margaritas, uniones, adamantas, cæterosq; lapides pretiosos toto orbe quæsitos coëmit, ut naturam illorum & virtutes contemplaretur. Sed dies deficiat si omnes dinumerare velim Reges, quibus Gemmarum physiologia cordi fuerit. De viuentium rerum genere si dicam, res planior erit. Quis quæso ignorat rei herbariæ (cuius doctrina propriissimè ad Physicen pertinet) studium, quàm multis Regibus & Principibus famam immortalem tulerit? Fridericus tertius Imperator hortis plurimum oblectatus, herbarum cognitionem tantam habuit, vt Medicos suæ ætatis facilè omnes ea in notitia superaret. Similiter Euax Rex Arabum de Simplicium effectibus ad alium Regem Neronem scripsit. Sic Gentium Regem Illyriæ Gentiana planta celebrat, Artemisia Cariæ Reginam Artemisiam. Item aliæ plantæ alios Reges & principes Physicæ scientiæ deditos fuisse commendant. De Animalibus verò quid referam? Quis enim est qui ignoret, quàm plurimi Reipublicæ Principes physiologiæ dediti, animalium naturam, vitam, mores, actionésque diligentissimè scrutati fuerint? Aegyptiorum Reges vt morbos & eorum sedes cognoscerent, proprijs manibus mortuorum corpora dissecuisse autores tradunt. Item M. Antonium Imperatorem ex mortuorum anatomia proprij corporis constitutionem percepisse ferunt. Præterea physicarum illarum rerum haud ignarum fuisse Dionysium Siciliæ Regem historiæ docent, ex quibus constat, ipsum Medicinæ studio flagrantem, sectiones, vstiones, curationes instituisse, de quo Aelianus liber II. de Varia historia. Item Hadrianum Imperatorem Traiani nepotem Medicinæ studiosissimum fuisse nonnulli testantur. Constantinus 4. cognomento Pogonatus, Imp. Constantinopolitanus, post deuictos Saracenos & Arabes Philosophiæ studia renouans, Medicinam etiam summo studio amplexus est: vnde & Physicum etiam fuisse minimè dubium. Ex quibus vniuersis exploratum manifestumq; habemus, omnibus seculis vbique terrarum, in regione nempe Assyriorum, persarum, Græcorum, Romanorum Physicam doctrinam, vel à potentissimus heroibus propositam, excultam, auctam, & minimè gentium neglectam fuisse. Nunc deinceps plenius de recentiorum phy-

physica, eorum præcipuè qui Aristoteleam methodum in hac vt plurimum sectantur, dicendum fuerit. Cùm itaque Aristoteles Physicen à veteribus & à seipso vspiam inuentam & propositam in varijs libris suis collegisset, in octo autem acroamaticis illis, qui propriè physici nuncupantur, tantùm de principijs & causis, subiecto loco adiuncto tempore & alijs rerum naturalium adiunctis, nihil autem de rebus ipsis disseruisset: recentiores Aristotelem incautè temereque imitantes, nullóque adhibito iudicio in suis physicis plerique nihil, nisi quod ipse in acroamaticis præscripsisset de rerum omnium communibus causis, de effectibus, de ijs quæ nusquam sunt: de vacuo, inquam, & infinito proposuerunt. Id est nihil, nisi Logicen, quicquid aliqui contrà disserere, vel potius rixando contendere velint. Et plurimi obscurum esse Aristotelem in dictis physicis animaduertentes, facilioris intelligentiæ gratia, libros illos breuiores reddere, & in Epitomen redigere, quisque scilicet qui Aristotelicus haberi cuperet, voluerunt, sæpe iterũ iterumq; illos discribentes, adeò vt tot hodie librorum illorum Logicorum compendia circumferantur, quot vix centenis aliquot carris commodè vehi possent. Alij verò in hisce non omnem physicam contineri videntes, alia nonnulla adiecerunt ex alijs libris de Cælo & Mundo, de Meteoris: in quibus tamen haud pauca contingentia, & prorsus falsa, plurima aliena, omnia absque vlla methodo & ordine perplexè intricatéque posuissent, eis quæ verè physica essent, & præsuppositis principijs suis velut homogenea maximè congruerent, Medicorum contemplationi relictis, seipsos frugibus & facultatibus proprijs spoliantes. Et præceptorum istorum autoritas vanáque discipulorum credulitas effecit, vt hucusque physica vel mutila & imperfecta, vel nugatoria & inutilis omninò de principijs acroamaticis, in Scholis & Vniuersitatibus ferè cunctis locum habuerit: adeò vt neque discipuli, neque Doctores ipsi Aristoteleæ doctrinæ amantes viderentur, nisi qui spinosissimè obscurissimeq; (obscuritatem enim Aristoteli placuisse autumant) absque vllo fructu de ijs quę diximus, tum docere, tũ discere & disputare vel potius cauillari valerent. Hæc autem & id genus alia in Physicorum scriptis proposita, quiuis alius optimè diiudicare examinaréque poterit. Legum Methodi in artibus

& fa-

& facultatibus vniuersis introspiciendarum beneficio. Eiusmodi leges à Gal. in princ. lib. de Opt. secta ad Trasybulum tres praescribuntur: quae omnium omninò disciplinarum reformandarum indicandarumq; communes, nullius neque Hippocratis, neque Galeni, neque Aristotelis, neque alterius vllius Philosophi, quantumuis praecellentis autoritati, nulli tempori, loco, occasioni adstricti sunt. Prima est omnia vniuersim Theoremata & praecepta debere esse ὅλως ἀληθῆ omninò & vniuersaliter vera. Aristoteles in lib. de Demonst. eandem legem praescribens, κατὰ παντὸς cuncta requirit, id est, nullum quod falsum seu contingens sit, in artibus praeceptum tradi debere. Secunda lex est, omnia esse debere συνακόλουθα ταῖς ὑποτιθείσαις ἀρχαῖς praesuppositis principiis coherentia, consentanea, affinia, cognata. Quam legem Aristoteles obscurius καθ᾽ αὑτὸ per se vocat, vt nempe omnia praecepta sint homogenea, vt nulla πάρεργα, nihil alienum, nihil denique quod ad propositam artem non faciat, immisceatur. Tertia lex est, vt omnia theoremata χρησίμως vtiliter probéq; tradantur: quae tum demum obseruatur, si generalia semel generaliter, specialia specialiter, nec eadem saepius reiterando proponantur, sed sapienter omnis Tautologia euitetur. Hanc legem Aristoteles dixerat καθόλου πρῶτον vniuersale primùm, id est, vt metipse alibi interpretatur ἀντίστροφον reciprocũ, vt scilicet cũcta praecepta sint conuertibilia, seu vicissim retrorsum commeare possint. Iuxta has proinde leges veluti Mercurialem aliquam statuam viam mihi praemonstrantes, cùm & ego non tam libros Medicorum, quàm eorum qui propriè Physici esse, & appellari vellent, scripta examinare ponderareq; inciperem, tandem deprehendi ea, de quibus modò dixeram. Primùm igitur vt errores ipsorum plenius ad librae Methodicae lancem trutinentur, vitioso & putrido iacto fundamento, caetera vniuersa malè super extructa esse cognoscebam. Cùm enim Natura ineptè definita esset principium motus & quietis: ea saltem ratione de principiis & causis, de motu & quiete, & sine quibus motus ac quies fieri haud possit, de loco, tempore, vacuo, infinito copiosè disseritur. Absurdam verò definitionem esse, quiuis logicus facilè deprehenderit: cùm naturae essentiam, & quid ipsa sit, neutiquam definiat, vnde nec subiectum verum Physicae

doctrinæ proponi & intelligi potuit: sed quædam tantùm effectu eius naturæ describat, & recenseat. Natura igitur potius definiri debuit Essentia per se subsistens: vt definitio omni rei tam corporeæ, quàm etiam incorporeæ naturali competeret, eò vsque siquidem subiectum Physices se extendit. Cæterùm & motus qui proponitur, non solùm insulsè definitur perfectio, seu agitatio: idem scilicet per idem: & vitiosè distribuitur in certas & paucas vulgò species, cum infinitę sint: sed prorsus aliena eius doctrina est in Physicis, cùm non sit proprius rerum naturalium sed omnium quoque aliorum entium & non entium communis. Idem de loco & tempore intelligendum. Nimirum Logica illa sunt, ideóque in Logicis præceptis explicanda addiscendaque fuerant, sicuti copiosissimè acutissiméque in Scholis Physicis docetur. A vacuo natura omnis abhorret, frustra igitur vacuum in rebus naturalibus proponitur. Infinita creatura illis nulla est: vitiosè igitur infinitum inuolucris nescio quibus inscientia Physica tractatur. Verùm vt inutilis eorum naturæ definitio satis defenderetur, hæc omnia admodum necessaria, si dijs placet, Philosophis illis videbantur. Porrò res quæ verè sunt Physicæ, quales sunt cælum, sydera, elementa, & ex his orta meteora, metalla, stirpes & herbæ, animantia, aues, pisces, homines, si inquam res illæ subducantur, pleræque omissæ sunt. Nihil siquidem ferè de stellis & cælestibus corporibus egerunt, doctrinam illam alienam esse existimantes: quorum tamen errorem rectè vnus Melanchthon agnouit, & refutauit, dum pluribus multúmque de Stellis in physica sua proponeret. Insuper Medicorum proprium esse de Metallis & Gemmis, de Plantis, de Animantibus, eorúmque partium dissectione agere arbitrabantur. Vel si quicquam eorum fuit propositum, omne ferè imperfectum inuenimus, vt si collatio instituatur, Logica tantùm & aliena hactenus plura tradita sint, quàm verè Physica: adeò insolenter acroasis Physica aduersus diuinam mundi fabricam proposita fuit, sicuti non immeritò Philosophiæ sincerioris antistes Pet. Ramus in responsione aduersus Scheckium conqueritur. His ita demum intellectis: vt faciliori methodo melioríque cum fructu naturali philosophiæ operam nauare possê,

illam

illam ipsam in certas quasdam Theses quasi in tabulam digessi hac lege & methodo, vt obseruatis primùm legitimis definitionibus ac distributionibus, partes deinceps in distributione qualibet propositas plenius dilucidiúsque explicarem, per media genera adusque species infimas (indiuidua vocant) progrediendo. Relictis nimirum & reiectis vniuersis, quæ ἀφύσικα & aliena, nec ad artem propriè pertinere viderentur, illa solùm retinui, quę vel rerum & naturarum corporearum, vel corporis expertium nomine rectè insigniri possent, earumque propriæ essent affectiones. Et primò doctrinam de corporibus cœlestibus & illorum proprietatibus paulò vberius inserui, quòd Astronomia ceu potissima & augustissima Physicę doctrina neutiquam omittenda videretur: cùm eiusdem sit artis proponere explicaréque partes & species subiectas, cuius est definire & tractare totum aliquod vel genus. Si itaque Physicorum fuerit, vt lubenter illi concedent, de cœlo eiúsque natura disserere, certè eorundem quoque erit de singulis cœli partibus nempe de stellis stellarúmque natura, motu, situ, distantia, & proprijs earum adiunctis docere. Quare Astronomia propria & præcipua pars Physicæ scientiæ existit. Astronomi omnes (vulgò absurdè Mathematici) debent esse Physici: & omnes verè Physici sunt Astronomi. Sequuntur deinceps corpora Elementaria tum imperfectè composita, qualia sunt omnis generis Meteora, tum perfectè magis & solidè mixta, vt sunt Metalla, Stirpes, Animantia. De his enim singulis omnia quæ proponi possunt Physicorum est explicare, non Medicorum. Quinimò contra reliquos docemus omnem illam doctrinam, vt si quam aliam, Physicorum maximè propriam esse, rectiusq; ab illis tractari. Et non solùm hæc, sed omnis omninò Medicinę Theoria & contemplatio, quæ res naturales concernit, est Physica. Similiter Physicorum est non Medicorum, disserere de Elementis, elementorumq; qualitatibus, de temperamentis, humoribus, de facultatibus, de spiritibus in corpore: adeoq; vniuersa de his disputatio physica est: vnde à nobis quoque satis proposita fuit. Nihil scilicet Medicis relinquimus, nisi curationem corporis, quę fit medicamentis vel simplicibus, vel compositis: quicquid illi contrà ganire ausi fuerint. Et denique de omnibus rebus ac singulis, quantum ingenij nostri admodum exigui imbecillitas

 permit-

permittebat, Methodicè tradere institui. Has proinde nostras in rerum Physicarum studio primitias, cum plerique qui illas percepissent, diuulgari, & in lucem edi flagitarent: ego quandoquidem me non solùm mihi, sed alijs potius natum esse intelligerem, petitioni ipsorum non potui non locum dare, & vt alijs meum qualecunque rem literariam promouendi studium innotesceret, permittere. Atqui mirum fortasse aliquibus videatur, quod hæc ad C. V. Illustrissime & generosissime Heros, quæ alijs pluribus grauioribusq; Reipubl. negotijs implicata sit, quo minus hisce rebus legendis & cognoscendis temporis aliquid tribuere possit, scribere non sim veritus. Placuit certè eadem qua ante oratione Philosophos Physicos sub C. V. nomine alloqui: plurimùm autem me mouit insignis & nobilis variarum rerum, qua Cels. V. pollere, nemo est qui ignorat, scientia: & nemini non perspectum in cognoscendis dijudicandisq; rebus omnibus iudicium vt acerrimum, ita quoque liberrimum. Illud enim Physici Scholarum Magistri perpendentes, sibi quoque liberius rectiusque philosophandum fore cogitabunt. Et quidem si splendor atque nobilitas huius studij consideretur, haud indignum illud ipsum videtur viro Principe & Augusto: quippe quo etiam plurimi alij potentißimi & augustißimi Reges & Principes oblectati fuerint, qui non secus ac nominatißimi & celeberrimi Philosophi hanc doctrinam plenißimè illustrarunt, & auxerunt. Præterea cùm in alijs omnibus vel leuioribus, & minus vtilibus, nobis opus sit defensore & patrono aliquo, qui partes nostras tueatur, & cuius beneficio à maleuolorum ictibus & morsu venenato immunes simus: certè etiam mihi aliquis quærendus erat, in his maximè scriptis defendendis, quæ quamuis ex politißimorum vetustißimorúmque Academicorum promptuario desumpta sint, attamen propter Methodum à vulgari & vsitata paulisper recedentem, noua & recentia hominibus nostris videntur. Cùm enim in Schola Corbachiana recens ab illustribus & generosis Comitibus Vualdeccensibus aperta, sumptibúsque haud exiguis clementer instituta, præter alias lectiones, Physica philosophia mihi demandata eßet: eam certè qua fieri posset dexteritate interpretari docereque cogitans, non potui non diligentißimè Physici antea à me editi libelli theo-

remata

uemata reuidere & examinare, & secundùm Logicas, siue rectæ rationis leges omnibus modis recognoscere. Id autem dum facerem, intellexi utique esse, quę in libello isto desiderari possent, & quæ antè omißa necessariò deinceps addenda forent: utpotè sunt in doctrina Astronomica: item de Elementis, de Mineralibus, & de Plantis plurima. Te igitur Guilielme, Princeps illustrißime, studiorum Mecœnas augustißime, defensorem meum elegi: te omnes, quibus hæc studia cordi existunt, Patronum suum vocant, quærunt, petúntque, ut pro heroico animi tui candore, pro philosophico, id est, libero, sincero & regio in rebus uniuersis iudicio, pro abauita & laudatißima, rem literariam literatosq́; promouendi promptitudine, ut, inquam, si alia grauiora Reipublicæ negotia non impediant, hunc quoque libellum cognoscere, suscipere, defendere, tueri velis. Datæ Basileæ Rauracorum. 27. Octob. Anno 1583.

V. C.

addictissimus, &
obsequentissimus

Guil. Adolphus Scribonius
Marpurgensis.

EXCELLENTISSIMI VIRI Doct. BERNHARDI COPII Philosophi & *Iurisconsulti clarissimi, supremi Hassorum iudicij Assessoris, & I. V. Professoris in Academia Marpurg. ordinarij, in Physicam GVL. SCRIBONII introductionem,

PRÆFATIO.

LLORVM diligentiam & studium magnopere laudare debemus, qui accuratè inuenta, & prudenter doctéque examinata ac dijudicata, verissimo antecedentium & consequentium ordine conantur exponere. Illud enim ad veritatem, hoc autem ad intelligendi facultatem commodissimum & opportunissimum est. Nulla profectò docendi ars alia, nisi Methodus, quæ Latinis est dispositio: quæ à prioribus natura ad proxima, quæ à notioribus ad minus nota, quæ à generalibus ad specialia, quæ à finitis ad infinita, quæ ita demum ab instituto aliquo genere ad media tum definiendo, tum diuidendo transit, & denique in exemplorum infinitate consistit. Hanc in artibus & literis tradendis Philosophorum princeps Socrates apud Platonem in Philebo cum primis commendat. A priscis enim, qui Dei familiares fuissent, hoc tanquam oraculum ait nobis expositum, vnum videlicet & multa, finita & infinita esse omnia: cujus hæc sententia sit, primo loco genus propositum summum definiendum, tum distinguendum illud in species aut partes, & eas maximè duas, & singulas similiter definiendas, & sic deinceps ad exempla vsque procedendum. Itaque ille ipse Socrates apud Platonem in Phædro ait, in docendo se illas definitiones & diuisiones, quibus vnum & multa explicentur, amare vehementer: &, si quem talem nactus sit, qui sic possit v-

nius

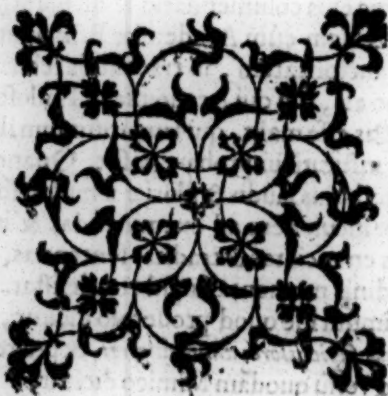
nius & multorum naturam persequi, eius se vestigijs tanquam Dei velle insistere; atque eum rectè Dialecticum dici posse arbitratur. Planè similiter Aristoteles cùm lib.1. Physicarum disputationum, & lib.1. de Partibus animalium, tum in libris de Demonstratione, à causis generalioribus & notioribus, & ab illis quæ menti quàm sensui notiora sint, ad alia paulatim descendendum monet. Imò Platonicus ille Socrates in Philebo tandem confirmat, nulla alia via & ratione artium præcepta, nisi hac vna, illustrata vnquam fuisse: & Dei donum sibi videri ait, quod Prometheus aliquis cum clarissimo lumine in terras è cœlo attulisset. Hac via & ratione Socraticus ille & Academicus Marcus Cicero Iurisprudentiam explicandam libro.1. de Oratore, & libro.2. de Legib. tradit. Huius generis adumbrata quædam exempla in ordine categoriæ alicuius (ordinem prædicamentalem vocant) videmus proponi. Iure igitur & merito eruditionis gloria excellentis Guilielmi Adolphi Scribonij studium, operam & diligentiam prædicare & celebrare debeo, qui illo verissimo ordine, illa diuina & cœlesti methodi regula, illa vna sola ad itelligendum commodissima certissimaque via res naturales immensa obscuritate inuolutas explicare & illustrare aggressus sit. Neq; dubito, quin cunctis Academicam Philosophiam (quæ nimirum ipsa Socratis, Platonis & Aristotelis est) sectantibus & amantibus hæc eius commendatio & lucubratio gratissima futura sit. Nam cùm Academiæ Principum illorum iudicium & auctoritatem, in tractandis rebus illis secutus sit: nemo est, nisi qui Academicus Philosophus verbo quàm factis esse malit, qui laudatissimum illud & pulcherrimum institutũ improbare possit. Quanquam hortor, cùm alios huius laudis & gloriæ æmulos fortasse habiturus sit, vt incumbere ad examinandas & iudicandas de his rebus enunciatas & traditas sententias, & ad ponderanda ordinis momenta singula ne desistat. Nam hoc si faciat, primùm ille quod prouerbio dicitur, *Posteriores curas prioribus sapientiores animaduertet.* & præterea verissimum quod versu quodam Mimico dicitur,

 Discipulus

Discipulus est prioris posterior dies,

intelliget: deinde cùm æmulis illis in longè præstantissima palæstra, non sine summa laude & gloria versabitur. Prudentissimè autem Isocrates & ipse ex Socratis diatriba ac medijs Academiæ spacijs profectus, in exordio Euagoræ tali emendatione & correctione ait omnes artes & literas plurimùm creuisse semper, & crescere. Vtinam verò ad omnia omnium literarum & disciplinarum genera excolenda ita quidam eruditione & prudentia insignes studium, laborem & operam conferrent: haberemus profectò artes illas & literas non solùm cultiores, sed multò etiam breuiores, & ad intelligendum discendúq; faciliores. Quod vt in Iurisprudentia hoc modo exculta, certissimè euenturum M. Cicero libro illo. 1. de Orat. affirmauit, ita in Physicis, Ethicis, & in aliis literis, disciplinis & artibus omnibus pariter tractatis, tandem euentus & ipsa adeò experientia verissimum fore demonstrauerit.

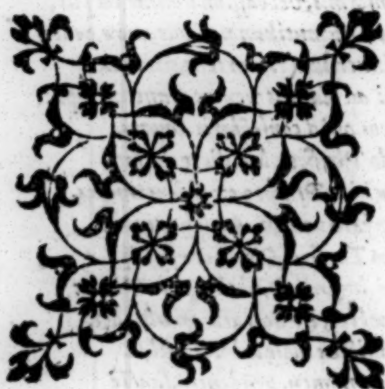
ORNA-

ORNATISSIMI ET DOCTISSIMI VIRI D. M. RODOLPHI GOCLENII Physicæ apud Marpurgenses Professoris Epigramma in Physicas partitiones D. ADOLPHI SCRIBONII.

SI Logicen tollas, sublata scientia cuncta est:
Et, si quid remanet, fabula & umbra manet.
Tollatur magno Titania lampas ab orbe:
Et cæca videas omnia nocte premi.
Tollatur lumen Logices ignisq; Promethei:
Et paruus tenebris mundus opertus erit.
Nec nisi pondus iners rerum indigestaq; moles,
Et rude regnabit, quod fuit ante, chaos.
Et sine norma tibi, sine lege, sine ordine certo,
Omne quod à nobis instituetur opus.
Ac quid erunt artes? quid erunt? monstrosa Chimæra,
Geryonésve (labos Herculis) ore triplex:
Truncúsve informis, vel cassum lumine corpus,
Vel mancum & mutilum naribus, aure, pede:
Quinetiam inuersum (risum teneatis amici)
Hæret vbi ad plantas ventre sequente caput.
Ergo Socraticos quòd consectaris amores,
Et methodo Physicen lucidiore doces:
Hinc tibi concilias Phœbeo ex ordine multos,
Eximis & fato nomen, Adolphe, tuum.
Filo Ariadneo Theseus, Cicero ore styloq;,
More Cato, ingenio Dædalus, arte Plato:
Alter Anagnostes, & Socratis æmulus acri
Iudicio, inuictus mole laboris Atlas.
Verum, iustitiæ numen, prudentia, sanctè
Cui culta est: artis sit typus ille tuę.
Quodq; iubar cæcæ Naturę affulsit, adauge
Hic labor, at laus hæc magna docentis erit.
At cupis Oceanum parua constringere concha?
Scilicet hoc mirum est vnius artis opus.

Paruis Mundi ingens tabulis arctare theatrum
Sic Mensorq; Soli Cosmographusq; solent.
At nec disceptata satis, nec cognita certò
Stant firmamentis ista vel ista suis?
Aspicimus rerum naturam, vt nobile portæ
Mirabunda videt vacca recentis opus.
Anceps iudicij, nec certa est alea veri:
Multa in natura multa sepulta latent:
Quæ non scrutari solerti indagine fas est,
Si vel menti acies Carneadea foret.
Auspice Natura, Methodo duce, & Arte magistra,
Et comitante Vsu: quod sumus, omne sumus:
Nec tamen ingenio, methodoq;, nec arte, nec vsu
Eruere in lucem quod latet omne licet.
Desinat ergo Sophos lima mordacius vti,
Nec sub iudicium singula verba vocet.

IN PHYSICAM SCRIBONII D. Io. THOMAE FREIGII Iurisconsulti & Philosophi Phalecium.

Scriboni Physica Magister artis,
Qualem secula vix nouem tulerunt:
Quòd paruo licet, at bona libello,
Docto, inquam simul & polito & apto,
Naturæ cupis vniuersa magnæ
Sic mysteria lucidare, tamq;
Constanti methodo, hercule, & patente, vt
Nil hac in breuitate abesse possit:
Paruis gratia quanta rebus insit
Ostendis: quid enim? minuta certè
Gemmæ corpora habent: sed ánne parua
His vires, decus, aut minus perenne?
Ista fac igitur tua polita
Vt tandem breuitate dissipatas
Artis tu Medicæ hinc & inde partes
Cogas, expoliasq; digerásq;.
Tunc te secula cuncta prædicabunt.
Coi mirificum senis magistrum,
Scriboni Phisica magister artis,
Qualem secula vix decem dederunt:

Basileę ἐν τῇ ἀκμῇ λοιμικῇ a. d. xxiiij.
Octobr. anno Epochę Christianæ CIↃ IↃ XXCII.

AD D. GVIL. SCRIBONIVM, Philosophiæ & Medicinæ Doctorem Epigramma.

Magna nouenarum dissensio facta Sororum
Scriboni, Physices, dum tua scripta legunt.
Qualibet inuentrix vult esse laboris, & artis
Quæ tamen ingenio sunt sacra facta tuo.
Magnus Aristoteles, Plato diuinus honores
Affectant: dicunt & tua scripta sua.
Iuppiter æthereo rixis se miscet Olympo,
Dicens, Scribonij sunt sacra scripta mei.
Et pater hos Phœbus ridens, labor esto Sororum
Inquit Aristotelis: sitve Platonis opus:
Attamen hic methodo vincit Scribonius omnes,
Solus & ingenij dexteritate fugat.
Noster Aristoteles, Plato quoque noster amicus
Scriba tamen mendis purgat vtrumque meus.

IOAN. STECHMANNVS I.V. Doctor, BASILEAE Rauracorum 16. Octobris, Anno 1582.

RERUM NATURALIUM DOCTRINAE

D. D. Gulielmi Scribonij,

LIBER I.

PRIMUM DE SPIRITUALIBUS rebus, deinde de corporatis simplicibus, & concretis brutis.

HYSICA est rerum naturalium scientia.

Res naturalis est essentia per se subsistens.

Rei naturalis facultas siue agendi potestas est quælibet qualitas. Omnis enim substantia suam habet efficiendi virtutem.

Natura autem omnis vel formata tantùm est, vel materiata.

Formata natura est simplicissima, quę per se solius formæ suæ proprietate absq; corpore consistit.

Huius generis sunt mentes, siue spiritus.

Spiritus sunt essentiæ formatæ rationales & immortales.

Ratio est facultas spirituum, intelligentiam voluntatemq́ue ciens.

Intelligentia est functio omnia omnino cognoscens.

Voluntas est functio omnia liberrimè eligens.

Spiritus alius infinitus est, alius finitus.

Infinitus est solus Deus.

Deus est spiritus infinitus, & ab æterno optimus.

Essentia

Essentia nempe prima & suprema, sed tamen absque principio, eaq; vnica & indiuisibilis.

Deus autem est tum Pater, tum hypostasis à Patre existens.

Pater est persona deitatis omnium aliarum naturarum creatrix.

Hypostasis à Patre existens est tum Filius tum spiritus sanctus.

Filius est persona hypostatica à Patre coessentialiter genita.

Spiritus sanctus est hypostasis ab vtroq;, Patre & Filio procedens.

Finiti spiritus sunt essentiæ ad imaginem Dei altissimi factæ.

Eiusmodi sunt tum dæmones, tum hominum animi.

Dæmones sunt spiritus finiti, Dei creatoris ministri: à quo ministerio Angeli nuncupantur.

Hi post Deum summa rerum intelligentia prædìti hominum actiones diligentissimè obseruant.

...oc θιόνγα- ...in Epi- ...mide, i- ...in 6 .de ...pub. Vide ...ismeg. in ...ro 1. de ...ncipio ...uræ.

Dæmones vel boni sunt, vel mali.

...niel. 7.

Boni sunt, qui in natiua sua dignitate persistentes in cœlis Deo assistunt, diuinæ eius beneficentiæ dispensatores.

* Ceu legati siquidem & consiliarij res humanas administrant, non tantùm gentibus & prouincijs totis, sed singulis etiam pijs fidelissimi custodes addicti.

Hi sæpe hominis vel alia figura assumpta comparuerunt, sed nunquam nisi à Deo mitterentur iussa eius expedituri.

Vide Pla- ...nem in ...mposio, i- ...n elegan- ...s in ...hæd. In si- ...10. de ...pub. & in ...de legib.

Mali genij sunt spiritus Deo rebelles, omnium malorum authores, impijsque puniendis tanquam lictores destinati.

* Vnde à cœlesti sede deturbati aerem vniuersum occuparunt ad decipiendum homines subdolè & versutè circumeuntes.

**Lapsum Angelorum Pherecides significasse videtur vbi describit Ophin serpentem dæmoniacum rebellantis, & à diuinæ mentis placito deficientis excercitus antesignanum & prin-*

cipem

cipem fuisse. Similiter Empedocles, teste Plutarcho in tractatu de Fœnore, meminit dæmonum quorundam, quos vocat ἰεχπυπτεῖς è cœlo ruentes.

Et hi sæpissimè fallaci specie assumpta dæmonum bonorum præsentiam simulantes plurima curiosis hominibus mentiuntur: interim cultores suos ad virtutem adhortantes.

Vix tamen comparêre solent, nisi cogantur, & vel superstitiosis ritibus, vel fictis nominibus diuinis vocentur, vt videlicet quosuis eò melius præstigijs suis irretire possint.

Tantùm de Genijs: sequitur de Anima.

Animus hominis est creatura spiritualis corporibus hominum informandis à Deo inspirata.

Spiritus enim hic corporis humani consociationem perpetuò amplectitur, indéque suam differentiam nanciscitur.

Vnde etiam pro varia organorum huius corporis constitutione variè afficitur.

Animi hominum vt intellectus ita voluntas quoq; post lapsum primorum parentum multū deprauata est: vt tenebris obductus: & quasi coactus animus pessima quæq; solummodò eligat & approbet.

Intelligentis eius facultatis discursus fit tum inuentione, tum iudicio.

Inuentio est rerum omnium cognoscendarum excogitatio. Iudicium est inuentorum plenior examinatio atque discretio.

Iudicium animæ vel simplex est, vel compositum.

Simplex est quo res ipsas vel rerum affectiones simpliciter perpendimus. Vbi spectatur potissimùm rerum veritas vel falsitas.

Vtriusq; autem illius si contingens sit iudicium: opinio, hoc est, incerta notitia: si necessarium, scientia, id est, certa & constans cognitio oritur.

Compositum iudicium, quod etiam collectum dicitur,

tur, est quo res alias ex alijs simul componendo colligimus.

Iudicantur hoc modo tum dubia in primis quæ videntur: tum axiomata varia simul collecta.

Rerum dubiarum iudicium, peperit syllogismum. axiomatum variorum ex alijs deductio, ordinatam dispositionem.

Hucusque de rebus formatis: sequitur de materiatis.

Natura materiata est essentia in corpore motui obnoxio subsistens.

Motus autem eiusmodi in corporibus vniuersis causa est ipsorum forma: ab hac enim sola omnis etiam mutatio dependet.

Quò perfectior igitur formę cum materia corporis fuerit coadunatio, eò corpus quoque perfectius & durabilius erit.

Mobilis porrò eiusmodi naturæ qualitates vel manifestæ sunt, vel magis occultæ.

Manifestæ sunt, quæ facilè & euidenter obseruari & cognosci possunt: eæque vel principes sunt, vel ab his ortæ.

Principes qualitates sunt, quæ reliquis vniuersis originem præbent.

Et hæ vel fortiores sunt, vel languidiores.

Fortiores, quæ maiorem agendi vim obtinent: vt calor & frigus.

Calor est qualitas congregans homogenea, & heterogenea disgregans. Ita aurum cùm auro, & aliud quoduis cùm suo simili facilius coniungitur: aurum verò ab argento etiam hoc modo separatur.

Frigus qualitas est, homogenea pariter & heterogenea simul congregans: vt videmus tempore hyberno res etiam diuersissimas à frigiditate aeris similiter constringi: vt lapides, stramina, stercoramenta.

Languidiores sunt quarum minor est actio: vt humor & siccitas.

Humor

Humor est qualitas difficulter termino proprio consistens.

Siccitas est qualitas facilè proprio limite determinabilis: vt ostendunt corpora quibus hæc inest. ea enim facilius in suo loco quo viuunt aut mouentur, manent, sicuti ligna, lapides & alia.

A principibus ortæ qualitates sunt, quæ à primis profluunt: id quod accidit illis vel immediatè, vel mediatè.

Immediatè à primis deriuantur, quæ vulgo secundæ nominantur: & quidem vel à singulis primis, vel pluribus simul.

A singulis primis qualitatibus oriuntur tactiles: dictæ hoc nomine, quod tactu potissimum obseruari possint.

A calore nimirum oritur tum Raritas, tum Leuitas. Calor enim resoluens & aperiens corporum meatus, relaxat eos, & ampliores reddit, vt ipsa etiam leuiora fiant.

Raritas verò est qualitas spacijs inanibus siue vacuis corpora intercipiens: quæ apparet in spongijs, aquis, nubibus, cineribus, &c.

Ob hanc qualitatem vas cineribus repletum tantumdem aquarum imbibet, quantum alioquin vacuum illud capere possit. Item proiectis in aquam lapidibus etiam grandioribus nullum vacuum oritur, sed partium tantummodò ob raritatem vtrinq; in se coactio.

Leuitas est qualitas à calore orta sursum omnia euehens.

Vbi intelligas hanc copiosius inesse corporibus rarioribus, eaq; accendi etiam facilius, etiamsi minus sint calida, quia in omnibus partibus profundioribus ignem citius concipere possunt: quemadmodum calami præsertim aridi celeriter exuruntur.

A frigore oritur & densitas & grauitas: frigus enim virtute sua congregante partes corporis magis cogit, vt coacta corpora etiam ob ponderositatem deinceps grauiora fiant.

tur, est quo res alias ex alijs simul componendo colligimus.

Iudicantur hoc modo tum dubia in primis quæ videntur: tum axiomata varia simul collecta.

Rerum dubiarum iudicium, peperit syllogismum. axiomatum variorum ex alijs deductio, ordinatam dispositionem.

Hucusque de rebus formatis: sequitur de materiatis.

Natura materiata est essentia in corpore motui obnoxio subsistens.

Motus autem eiusmodi in corporibus vniuersis causa est ipsorum forma: ab hac enim sola omnis etiam mutatio dependet.

Quò perfectior igitur formę cum materia corporis fuerit coadunatio, eò corpus quoque perfectius & durabilius erit.

Mobilis porrò eiusmodi naturæ qualitates vel manifestæ sunt, vel magis occultæ.

Manifestæ sunt, quæ facilè & euidenter obseruari & cognosci possunt: eæque vel principes sunt, vel ab his ortæ.

Principes qualitates sunt, quæ reliquis vniuersis originem præbent.

Et hæ vel fortiores sunt, vel languidiores.

Fortiores, quæ maiorem agendi vim obtinent: vt calor & frigus.

Calor est qualitas congregans homogenea, & heterogenea disgregans. Ita aurum cum auro, & aliud quoduis cum suo simili facilius coniungitur: aurum verò ab argento etiam hoc modo separatur.

Frigus qualitas est, homogenea pariter & heterogenea simul congregans: vt videmus tempore hyberno res etiam diuersissimas à frigiditate aeris similiter constringi: vt lapides, stramina, stercoramenta.

Languidiores sunt quarum minor est actio: vt humor & siccitas.

Humor

Humor est qualitas difficulter termino proprio consistens.

Siccitas est qualitas facilè proprio limite determinabilis: vt ostendunt corpora quibus hæc inest. ea enim facilius in suo loco quo viuunt aut mouentur, manent, sicuti ligna, lapides & alia.

A principibus ortæ qualitates sunt, quæ à primis profluunt: id quod accidit illis vel immediatè, vel mediatè.

Immediatè à primis deriuantur, quæ vulgo secundæ nominantur: & quidem vel à singulis primis, vel pluribus simul.

A singulis primis qualitatibus oriuntur tactiles: dictæ hoc nomine, quod tactu potissimum obseruari possint.

A calore nimirum oritur tum Raritas, tum Leuitas. Calor enim resoluens & aperiens corporum meatus, relaxat eos, & ampliores reddit, vt ipsa etiam leuiora fiant.

Raritas verò est qualitas spacijs inanibus siue vacuis corpora intercipiens: quæ apparet in spongijs, aquis, nubibus, cineribus, &c.

Ob hanc qualitatem vas cineribus repletum tantundem aquarum imbibet, quantum alioquin vacuum illud capere possit. Item proiectis in aquam lapidibus etiam grandioribus nullum vacuum oritur, sed partium tantummodò ob raritatem vtrinq; in se coactio.

Leuitas est qualitas à calore orta sursum omnia euehens.

Vbi intelligas hanc copiosius inesse corporibus rarioribus, eaq; accendi etiam facilius, etiamsi minus sint calida, quia in omnibus partibus profundioribus ignem citius concipere possunt: quemadmodum calami præsertim aridi celeriter exuruntur.

A frigore oritur & densitas & grauitas: frigus enim virtute sua congregante partes corporis magis cogit, vt coacta corpora etiam ob ponderositatem deinceps grauiora fiant.

Densitas est qualitas à frigore orta, solidius, firmiusq; corpora constringens: vt in silice, cote.

Grauitas est qualitas deorsum mouens, ob cuius abundantiam Mercurius infimum quemq; locum petit, vt vel plumbum ei supernatet. Eoq; rursum grauius est aurum, quia longè etiam densius.

Ab humiditate prouenientes tactiles qualitates sunt mollities, tenuitas ab aerea: lenitas, lubricitas ab aquosa.

Humiditas enim partes corporum emolliens, & per substantiam eorum transiens, facit vt facilius simul attenuari & expoliri possint.

Mollities est qualitas humiditatem participans, corpora tactui cedere faciens, qualis apparet in carne, cerasis, prunis, &c.

Tenuitas est qualitas, qua partes corporum subtiliter comminuuntur: cuiusmodi est in aere.

Lenitas est qualitas corpora plana & æqualiter composita reddens, vt in crystallo gemmisq; alijs.

Lubricitas est qualitas læuitatem corporū procreans.

A siccitate ortum trahunt durities & asperitas: item friabilitas & ariditas. Exhausto enim succo asperiora aridioraq; omnia fiunt.

Durities est partium exiccatarum congelata magis crassities.

Asperitas est partium inæqualis prominentia, vt in rudi pumice & alijs.

Friabilitas est quæ corporum partes minus cohærentes facit, vt facilius atteri queant: vt in sale, saccharo, arena, &c.

Ariditas est qualitas nimium corpora exiccans.

Adhuc de qualitatibus primis, & quæ ab ijs singulis immediatè proueniunt secundarijs: sequitur de coloribus.

A primis verò qualitatibus diuersimodè simul coniunctis oriuntur reliquæ sensibiles.

Harum ortus vel obscurior est, vel manifestior.

Obscurior

Obscurior ortus est qualitatum, quæ primarum vnde oriuntur radicem non simpliciter & absolutè semper arguere & demonstrare possunt: vt est color corporum.

Color est splendor corporis lumine illustrati. Hoc diuersimodè omnino corpora tinguntur: prout videlicet post humiditatem magis minúsue decoctam parum aut multum luminis recipiunt.

Color autem vel simplex est, vel mixtus.

Simplex est qui è nullis constat alijs: vtpote tum albedo, tum nigredo.

Albedo est color simplex in corpore tenuiore multa luminositate constans.

Oritur hæc ex humido aereo plenius excocto: copiosus siquidem aer ob tenuitatem multum luminis in se continet.

Nigredo autem est color in corpore crassiore, exiguæ luminositatis particeps.

Hæc prouenit similiter ab humiditate: sed vel aerea adusta, vel aquea cruda terræ commixta.

Aere enim excluso & humido exhalante à flamma adusto, atra fiunt corpora: vt apparet in ijs maximè, quæ ignis lambit. Item in terrarum partibus, quæ ob humiditatis aquosæ, quam calor imbecillior coquere non potest abundantiam, nigrescunt.

Mixtus color est, qui è simplicium contemperatione producitur.

Mixtus vel exquisitè medius est inter simplices: vel alterutri eorum propinquior.

Medius est qui ex vtroq; simplici oritur: vt rubedo.

Rubedo est color æquali simul albedinis & nigredinis combinatione constans.

Alterutri extremorum simplicium propinquior est, qui ex alterutrius cum media rubedine commixtione oritur: vt quilibet alius.

Eiusmodi est flauedo, color croceus: item viridis & purpureus.

Flauedo est color è plurima albedine paucioreque

 rubedine

rubedine mixtus: vt si sumantur duæ albedinis partes & vna rubedinis.

Crocius color est, qui maiore rubedine minoreque albedine constat.

Viridis est color è nigredine copiosiore & rubedine minore contemperatus.

Hic cæteris gratior apparet, quoniam omninò nitidus est, & multo simul humore constans.

Est enim humor tantum nitidus, vbi videlicet crassum humidum leuiter excoctum est,& in poros aerem admittit, corpora virescere incipiunt,vt ostendunt cauitates ab imbribus sæpius madefactæ, quæ cum ex pluuijs nigredinem contraxerint, & aliquot deinde diebus calore Solis aruerint, virides euadunt.

Purpureus deniq; color est qui è multa rubedine & pauciore nigredine commiscetur.

Explicatis coloribus: sequitur de saporibus.

Manifestior est ortus qualitatum mixtilium in saporibus & odoribus. Ex his enim facilius principes qualitates vnde oriuntur arguere possumus.

Sapor est qualitas è siccitatis per humorem percolatione genita.

Sapores originis illius ratione vel calidi sunt,vel frigidi.

Calidi,vel vehementer sunt calidi, vel mediocriter.

Vehementer calidi sapores sunt, acrimonia, amaritudo, salsedo.

Acrimonia est sapor linguam mordicans, & valde dissoluens: qualis est in pipere, zinzibere, allio, cepis, & alijs.

Amaritudo est sapor linguam erodens, & ad profundũ penetrando ipsam vehementer adstringens: qualis est in felle, nitro, aloe, & alijs.

Salsedo est remissior amaritudo, sic dicta, quod in sale potissimùm deprehendatur.

Mediocriter calidi sapores sunt dulcedo & pinguedo.

Dulcedo est sapor calidus linguam leniens,& cum sua-

uitate

uitate applanans, qualis eſt in lacte, melle, ſaccharo, vino & alijs.

Pinguedo eſt ſapor eadem ferè præſtans, ſed abſque ſuauitate: qualis eſt in butyro, adipe, oleo & ſimilibus.

Frigidi ſapores ſunt, qui à frigiditate orti adſtringendi facultatem obtinent: omneſque in eſſentia vel craſſiore, vel tenuiore.

In craſſiore ſunt acerbitas, auſteritas.

Acerbitas ſapor eſt frigidus linguam fortiter contrahens & exaſperans: vt velut humorem ab ea exprimere videatur: qualis eſt in fructu glandium, pyris ſylueſtribus, in illice, fago, arbuto.

Auſteritas eſt ſapor frigidus, linguam minus contrahens: qui deprehenditur in fructu myrti, malicorio, & alijs multis.

In tenuioris eſſentiæ corporibus eſt aciditas.

Aciditas eſt ſapor frigidus, linguam mordicante tenuitate diuidens & vellicans: qualis eſt in agreſta ſeu omphacio, in oxalyde, aceto, & ſimilibus multis.

Abſolutis ſaporibus: ſequitur de odoribus.

Odor eſt qualitas è ſicci terrei caloris exuſtione attenuati cum humido euaporabili commixtione proueniens.

Si igitur calor bene concoctum humidum cum ſicco probè congrueque etiam permisceat, bonus odor: ſin verò malè, malus ac fœtidus generatur.

Vnde in Oriente naſcuntur res odoratiores: quia ob loci caliditatem plenius aduri, exiccari & defecari poſſunt.

Et quæ in noſtris regionibus odorata creſcunt, acria: quia ſicciora, plerunque magis fragrantia fiunt.

Hæc de qualitatibus, quæ ſingulæ à primis immediatè oriuntur.

Mediatè à principibus ortæ qualitates ſunt quæ inter-

teru[illegible]entu aliarum maximè tactilium à primis profluunt.

Eiuſmodi qualitates ſunt facultates generandi carnem à ſiccitate, & leni deterſione: cicatricem inducendi à valida ſiccitate & vi conſtringente: glutinandi ab iiſdem, ſed moderatioribus.

Tantum de qualitatibus manifeſtioribus: ſequitur de occultioribus.

Occultæ qualitates ſunt, quæ diuturna tantùm experientia cognoſcuntur.

Ab ipſa ſiquidem forma, adeoque tota rei eſſentia hæ qualitates procedunt: vnde etiam ſpecificæ dicuntur.

Illa autem nos in pleriſque latente, & minus nomine ſuo perſpecta, difficilius etiam qualitates eiuſmodi obſeruari poſſunt.

Occultæ proinde qualitates ſunt vel per ἰδιοσυγκρασίαν propriæ, vel per συμπάθειαν patheticæ contributæ.

Ἰδιοσυγκρασίαι ſunt congenitæ & natiuæ cuiuſlibet rei proprietates.

Hæ ſimul cum ſpeciebus ſuis, à quibus proueniunt, planè cœleſtes ſunt.

Itaque etiam pro diuerſa cœli ſyderumque poſitu pleræque reguntur.

Perſertim verò i[illegible]teria ſubiecta, certis temporibus, certiſque modis [illegible]e præparata efficaciores deprehenduntur.

Hoc enim modo forma eas efficiens certis temporibus à forma ſyderum, cui ſimilis eſt, melius exuſcitatur: quãuis non in omnibus talis præparatio requiratur.

Eiuſmodi qualitas eſt Magnetis in attractione ferri: pæoniæ ad propellendum epilepſian: fœniculi in morbis oculorum; ſcolopendriæ in epaticis.

Nec mirum eſt, ſi reperiantur etiam in hoc ordine qualitatum, quæ vel dæmones fugare poſſint.

Pa-

Patheticæ qualitates ſunt, quæ mutua quadam compaſſione fiunt.

Compaſſio illa vel concors eſt συμπάθεια : vel diſcors ἀντιπάθεια.

Sympathia eſt naturalis rerum coniunctio, ſiue concordia. Talis eſt in ficu arbore, & feroce tauro: is enim ad ficum alligatus miteſcit. Olea virginis alicuius manu decerpta & plantata vberiores profert fructus. Ocymum maledictis & conuitijs laceſſitum dum ſeritur, vberius & celerius naſci dicitur.

Huic etiam non immeritò adſcribitur ſanguinis è corpore interfectorum ad contactum præſentis rei profluuium.

Antipathia eſt naturalis rerum diſcordia: qualis eſt inter roſarum odorem & vultures, ac ſcarabæos. Illi enim roſarum odore extinguuntur. Similiter capri & hirci plantarum culturæ veneno ſunt.

Adhuc de rerum materiatarum communibus qualitatibus: ſequitur de earum rerum ſpeciebus.

Naturæ materiatæ vel ſimpl[illegible] ſunt, vel concretę.

Simplices ſunt eſſentiæ rotundæ è nihilo primùm vniuſmodi compoſitione factæ.

Simplices eſſentiæ vel conſtantes ſunt, vel minus conſtantes.

Naturæ conſtantes ſunt eſſentiæ propter perfectiorẽ formam diutiſſimè durantes.

Eiuſmodi ſunt tum cœlum, tum ſtellæ cœli.

Cœlum eſt corpus conſtans ex aqua, in firmiſſimam eſſentiam inſtar pellis extenſa concameratum.

Materia enim cœli eſt aqua in tenuiſſimum halitum mixta, cum ſoliditate diffuſa: quo ſenſu *Schamaim* Hebraicè dicitur, quòd ibi in cœlo aquæ ſint. Et hac tenſione expanſioneque aqua antè liquida & fluida ab aquis inferioribus diſtincta fuit.

Cœli orbis tum immobilis eſt, tum mobilis.

Immobilis est orbis cœli extimus subtilitate splendidissima coruscans.

Adeo enim fulgore coruscat, vt omnium mortalium visionem exuperet. Vnde à luciditate & splendore cœlum Empyreum dicitur.

Hic orbis cœlestium omnium naturarum domicilium est. In hoc siquidem Angeli, aliique beati, perpetuo gaudio faciem Dei coram intuentur. Huc etiam Enoch, Elias, & Paulus Apostolus ante obitum raptus fuit.

Vt enim Angeli hominumque animi finiti sunt, ita finitum quoque locum: nempe in cœlo illo Empyreo esse occupant.

Mobilis cœli orbis est firmamentum.

Firmamentum est cœlum perpetuò mobile, omnia inferiora suo circumflexu tegens: quod à firmitate & stabilitate sic dicitur.

* Circummouetur autem totus ille orbis ab ortu versus occasum 24. horis, diem naturalem adimplentibus.

* *Ex præscripto legis καθ' αὐτο hoc loco, omissa est doctrina de decimo, nono, alijsq; fictitijs cœli orbibus, & circulis imaginariis: quippe qui nullam h[illegible] subsistentiam corporata materia formaq; constantem.*

Et hæc prima fuit species corporum constantium: sequitur de altero, videlicet de stellis.

Stella est essentia constans in cœlo posita, alijsque inde lucem præbens.

Lucidior interim alia stella est alijs ob puriorem vel impuriorem materiam.

Nec tamen vlla apparet aut lucet interdiu præter stellam Solis, reliquas maiore suo lumine obfuscantis.

Motus stellarum omnium vel simplex est, vel varius.

Simplex est quando omnes stellæ ab occasu versus ortum simpliciter circumaguntur.

Varius est quatenus motu suo trepido nunc Septentrio-

trionem, nunc Meridiem petunt.

Et pro hoc diuerſo motu atque poſitu diuerſas etiam ſingulæ ſtellæ virtutes & qualitates in inferiora cient.

Exerunt autem ſuas virtutes ſydera vel per ſe ſingula, vel ob aliorum aſpectum.

Aſpectus ille ſyderum vel coniunctus eſt, vel oppoſitus.

Coniunctus vel in eodem loco, vel in diuerſo.

Coniunctus in eodem loco aſpectus fit, cùm duæ pluréſue ſtellæ in eodem cœli loco coniunguntur. cuius nota datur ☌.

In diuerſo loco qui contingit, vel propinquior eſt, vel remotior.

Propinquior eſt Sextilis dictus, cùm ſtellę duobus ſignis diſtant. huius nota eſt ✶.

Remotior eſt tum quadratus, tum trigonus.

Trigonus eſt cùm quatuor ſignis ſtellæ diſtant. cuius nota hæc eſt △.

Quadratus fit cùm ſtellæ tribus ſignis à ſe inuicem diſtant. nota huius eſt □.

Oppoſitus aſpectus fit cùm ex diametro ſidera diſtant. cuius nota datur ☍.

Ortus verò itemque occaſus Poeticus qui dicitur, vel verus eſt, vel apparens.

Verus iterum Coſmicus eſt vel Acronychus.

Coſmicus ſiue matutinus ortus, eſt ſtellæ alicuius cum Sole, vel paulò poſt eum, apparitio.

Occaſus Coſmicus eſt ſtellæ infrà Occidentem deſcenſio, Sole è regione illuceſcente.

Acronychus, ſiue Veſpertinus ortus, eſt ſtellæ veſpertino tempore ſupra Orientem, Sole interim occidente, ſublatio.

Occaſus Acronychus eſt ſtellæ vnà cum Sole, vel paulò poſt eum, deſcenſio.

Acronycè igitur occidunt ſtellæ, quę coſmicè oriuntur: quæ autem acronycè oriuntur, coſmicè deſcendunt: vnde verſiculi illi,

Coſmicè deſcendit ſignum, quod acronycè ſurgit:

Cronycè descendit signum, quod cosmicè pergit.

Apparens tum ortus, tum occasus, est Heliacus.

Heliacus ortus est stellæ, quæ vicinis Solis radiis contecta erat paulò post Solem apparitio.

Occasus Heliacus est stellæ, quæ post Solis occasum in Occidente apparuerat, propter fulgorem eius propinquiorem, occultatio.

Hæc in genere de stellis earumq; motu: sequitur de earum speciebus.

Stellæ cœlorum, quæ numerari possunt, aut inerrantes sunt, aut errantes.

Inerrantes sunt stellæ firmamenti, quæ quasi immobiles insensibiliter propemodum mouentur: quo sensu fixæ dicuntur à tarditate motionis.

Septuaginta siquidem & duobus annis vnum solummodo gradum, cuius spacio quindecim miliaria Germanica respondent, motu suo conficiunt.

Et eandem interim omnes inter se & ab alijs singulis distantiam perpetuò retinent.

Cognoscuntur porrò hæ stellæ è sua scintillatione. Scintillare autem videntur, quia oculi nostri ab illarum claritate constricti in nobis tremebundi redduntur.

Stellarum eiusmodi inerrantium corpora tam grandia suut, vt singulæ earum sua quantitate terram superent: & omnes quidem magnitudine, siue ordine sextuplici.

Primæ magnitudinis stellæ corpore suo totum terrarum orbem centies septies superant cum vndecim sexagesimis quartis.

Secundæ magnitudinis sunt, quæ terram excedunt octogies septies.

Ad tertium ordinem pertinent quæ terra maiores sunt septuagies bis cum triente.

Ad quartum ordinem referuntur, quæ terram sua mole excedunt quinquagies quater.

Quintum locum tenent stellæ terra maiores partibus triginta & vna.

Sextæ denique differentiæ ſunt terra maiores decies octies,& paulò amplius.

Stellæ autem inerrantes,vel formoſiores ſunt, vel magis deformes.

Formoſiores ſunt,quæ certa configuratione, aut certis imaginibus, quarum 48.obſeruatæ ſunt, comprehenduntur.

Et imagines iſtę vel in medio cœlo ſunt,vel in extremo.

In medio cœlo ſunt, quæ nominantur Animantia 12. vnde etiam locus Zodiacus dicitur:

Aries,Taurus,Gemini,Cancer,Leo,Virgo,
Libraq́;,Scorpius,Arcitenens,Caper,Amphora,Piſces.

Aries eſt primum Zodiaci ſignũ 13. ſtellis Arietis imaginem repræſentantibus,conſtans.

E quibus duæ in cornu exiſtentes tertiæ ſunt magnitudinis: tres aliæ in cauda eius,& vna in poſterioris dextri pedis extremitate quartæ ſunt magnitudinis.

Taurus ſecundum ſignum eſt triginta duabus ſtellis Tauri effigiem conſtituentibus exornatum.

Ex his quinque in fronte eius reliquis lucidiores hyades dicuntur, quòd pluuiarum ſint genitrices : quarum maxima oculus Tauri eſt pallilicium ſydus. Septem verò in humero eius, omninò quidem exiguæ, ſed tamen ob propinquam coniunctionem conſpicuæ Virgiliæ & Pleiades dicuntur.

Pleiades autẽ vocantur ἀπὸ τοῦ πλεῖν: quòd nauigationis tẽpus oſtendant. Verno enim tempore oriuntur,autumnali iterũ occidunt:inter quę tutiſſimũ eſt nauigare.

Tertium in Zodiaco ſignum eſt *Geminorum:* quod ſtellæ potiſſimùm efformant 18.

Huius imaginis ſtellarum in vtriuſque capite vna eſt clarior ſecundæ magnitudinis : altera verſus Orientem Pollucis vel Herculis nomine dicta : altera verſus Occidentem Caſtor,ſiue Appollo.

Aliæ quinque ſunt tertiæ magnitudinis.

Prima & ſecunda in duobus ilijs eius,qui auſtralior eſt: tertia in ſiniſtro eiuſdem femore: quarta in pede eius ſiniſtro : quinta in dextri pedis extremo.

Quartæ

Quartæ magnitudinis sunt duæ in humeris eius qui australior est, & vna in eiusdem latere dextro : duæ etiam in humeris Borealioris, & in eiusdem sinistro calcaneo vna.

4 *Cancer* quartum signum est, nouem stellis quodammodo obscurioribus constans.

Stella Cancri nebulosa in pectore est, quæ Præsepe dicitur.

Reliquæ omnes sunt quartæ magnitudinis: quatuor in medio corpore quadrilateram figuram Asini constituentes : duæ etiam in eius ore : altera versus Septentrionem magis : altera versus Austrum : duæ denique in duobus pedibus.

5 Quintum signum est *Leonis* sidus lucidum, 27. stellis illustratum.

Ex huius stellis pręcipuæ sunt decem sequentes : duæ nimirum primæ magnitudinis, quarum altera est in corde eius : altera etiam splendida in caudæ extremitate.

Secundæ magnitudinis tantum est, quæ medium colli locum tenet.

Tertiæ magnitudinis stellę sunt in Leone : duæ in capite eius : duę etiam in collo eius: quinta in sinistra iliorum parte : sexta super sinistrum femur : septima in ipso femore sinistro.

Prope caudam etiam Leonis alię septem stellę sunt, quas Comam Berenices vocant.

6 Sexto occurrit *Virgo* alata, 26. stellis conformata : quarum vna præ cæteris splendida in sinistra manu Spica virginis dicitur, primæ magnitudinis est.

Tertiæ magnitudinis sunt sex.

Prima in sinistræ alę exortu : secunda in eiusdem extremitate : tertia & quarta in duobus cincturæ eius lateribus : quinta in dextro femore : & sexta in pede qui magis ad Boream spectat.

Quartæ magnitudinis duæ sunt : vna in tibia Virginis dextra : altera in sinistro pede.

7 *Libra* sequitur, stellis octo exornata : è quibus illustriores sunt sequentes.

Duæ

Duæ ſecundę magnitudinis: quarum altera eſt in parte oris ſeptentrionali: altera in eiuſdem parte auſtrali.

Item quatuor ad quartum ordinem pertinentes: duæ nimirum in medietate duarum chordarum: quibus lanx auſtralis ſuſpenditur: duæ itidem in initio chordarũ, quibus lux ſeptentrionalis ſuſtinetur.

Scorpij imago 21. ſtellis conformata eſt: ſed 14. ſolummodò magis conſpicuis.

Ex ijs cor Scorpij, media videlicet illarum trium, quæ in pectore eius conſpiciuntur, ſecundæ magnitudinis eſt.

Tredecim reliquæ ſunt tertiæ magnitudinis: tres in fronte eius: duę in medio corpore: duæ etiam in cauda, altera in principio, altera in extremitate eius. Sex deinceps in ſex ordine diſpoſitis caudæ ſpondylis.

Sagittarij ſignum ſequitur ſtellis 31. conſtans.

E ſtellis Sagittarij duodecim ſplendidiores ſunt: & quidem duæ ſunt ſecundæ magnitudinis: vna in ſiniſtro genu parte anteriore: altera in calcaneo ſiniſtro eadem parte.

Reliquæ decem tertiæ ſunt magnitudinis.

1 In ferrato ſagittæ acumine. 2 In ſiniſtra manu. 3 In parte acus auſtrali. 4 In parte eius Septentrionali. 5 In ſiniſtro humero. 6 In latere ſiniſtro. 7 In dextro calcaneo pedis anterioris. 8 In poſteriore parte pedis dextri. 9 In tibia ſiniſtra pedis poſterioris: & vna in ijs, quæ in cauda exiſtunt.

Capricornus ſequitur 18. ſtellis depictus: quarum conſpicuæ magis ſunt 12. ſequentes.

Tertiæ magnitudinis octo: duæ in cornu altero: tertia in ſiniſtro genu: quarta eſt vna è duabus quæ ſunt ſub ventre: quinta & ſexta in caudæ principio: ſeptima in media cauda: vltima in eius extremitate.

Quartæ magnitudinis ſunt: vna in pectore: duæ in ſpina dorſi, & altera è dictis duabus, quæ ſunt ſub ventre.

Aquarius eſt vndecimum Zodiaci ſignum, ſtellis 42. hominis aquam ex amphora effundentis effigiem referentibus conſtans.

E ſtellis autem Aquarij ſequentes tantummodò decem clariores conſpiciuntur.

Vna primæ magnitudinis ſplendida in extremo aquæ affuſæ.

Reliquæ nouem ſunt tertiæ magnitudinis: duæ in amphora ſiue vaſe: altera in orificio: altera iuxta fundum: aliæ duæ in duobus humeris: quinta in cubito dextro: ſexta & ſeptima ex ijs quæ ſunt in manu ſiniſtra: octaua in tibia dextra: nona denique vbi aqua effunditur.

12 *Piſcium* imago in Zodiaco eſt ſignum 34. ſtellis, Piſces coniunctos exprimentibus, exornatum.

Ex harum numero lucidiores ſunt 9. tres videlicet tertiæ magnitudinis: vna in ore Piſcis auſtralis: duæ in ligamine Piſcium iuxta nodum, quo Piſcis borealis cauda ſeiungitur.

Quartæ magnitudinis ſunt reliquæ: prima in dorſo Piſcis auſtralioris: ſecunda in ventre eius: tertia in cauda: quarta in medio eius ligamenti: 5 in ventre Piſcis borealis: vltima in eius dorſo.

Adhuc de imaginibus ſtellarum in Zodiaco: ſequitur de alijs, quæ ſunt in extremitate cœli, vltra videlicet citraq; Zodiacum.

Imagines ſtellarum vltra citraq; Zodiacum, vel Aquilonares ſunt, vel Meridionales.

Aquilonares ſunt, quæ Septentrionalibus hominibus conſpiciuntur.

Eiuſmodi notantur Cynoſura, Helice, Draco, Bootes, Corona Ariadnes, Hercules, Cepheus, Lyra, Gallina, Caſſiopeia, Perſeus, Heniochus, Serpens, Serpentarius, Sagitta, Aquila, Delphinus, Pegaſus, Equiculus, Andromeda, Triangulus.

1 *Cynoſura* ſiue Vſa minor eſt ſignum ſeptem ſtellis, ſuo complexu figuram plauſtro ſimilem depingentibus, conſtans.

Stellæ huius omnes nobis ſunt ſemper conſpicuæ.

Ex ijs quinque plauſtrum ipſum referunt: reliquæ duæ

duæ bobus trahentibus assimilantur.

Vna in caudæ extremitate: duę in sinistro humero: itemq; duæ in cauda: altera in initio: altera in medietate: & reliquæ duæ versus sinistram aliorum partem.

2 *Helice* signum est Aquilonare 27. stellis Vrsæ maioris effigiem referentibus conformatum: quarum conspicuæ magis sunt 12.

Harum secundæ magnitudinis sunt sex: prima in dorso, & quidem in ipso angulo figurę quadrilateræ: secunda in ilio: tertia in sinistro femore: tres autem reliquæ in caudæ principio, medio & fine sunt.

Tertiæ magnitudinis itidem sex sunt: vna earum quæ in posteriore parte dextri pedis sunt: quatuor in pede sinistro, quarum vna ad dextram: altera in parte anteriore: reliquæ in reliquis partibus elucent: vltima denique propè initium caudæ.

3 *Draco*, siue Anguis, inter Vrsas sinuoso flexu prostratus continet stellas 31.

E quibus lucidiores sunt 13. ordine sequentes: octo nimirum magnitudinis tertiæ: vna in extremo capite: altera supra dextrum oculum: tertia in arctiore parte ventris: reliquæ autem quinq; in cauda eius.

Quartæ magnitudinis quinq; sunt: tres nimirum in collo, secundùm rectitudinem sitæ, & duæ in ventre.

4 *Bootes* est signum Septentrionale, prope Vrsam vtranq; 22. potissimùm stellis constans.

Hunc quasi digito monstrat cauda Vrsæ maioris.

Stellę autem eius insigniores sunt 11. vna primæ magnitudinis inter vtrunq; femur, quę eximiè splendida propriè Arcturus dicitur.

Quatuor magnitudinis tertiæ sunt: quarum prima supra sinistrum humerum est: secunda in media spina dorsi: tertia in dextro femore iuxta genu, & alia in sinistro calcaneo.

Quartę magnitudinis sex sunt: vna in capite: altera supra dextrum humerum: tertia sub sinistro brachio: quarta in medio clauæ quam manu tenet: & alia in eiusdem fine: & vltima in cinctura.

Corona

Corona Ariadnes, imago eſt Septentrionalis octo ſtellis inſtar ſemicirculi condecorat: quarum illuſtriores ſex ſunt.

Secundæ magnitudinis vna omnium ſplendidiſſima.

Quartę magnitudinis ſunt alię quinque: nempe duę iuxta ſplendidiſſimam: ex vtraque parte videlicet vna: tres aliæ in altera tantum parte ordine ſequentes.

Hercules ſydus eſt Septentrionale ſextum, 28. ſtellis conſtitutum. hic in genua curuatus per caudam Draconis ad ęquatorem abeunti fit obuiam.

Ex ſtellis eius potiſſimùm notantur tertię magnitudinis ſex numero.

Vna in capite: duę in humeris: item vna in dextro brachio, & talis in dextro latere: vltima deniq; in coxa ſiniſtra.

Quartę magnitudinis ſunt quinque alię: vna è tribus in ſiniſtra manu, qua pellem Leonis tenet: duę in coxis, dextra & ſiniſtra: vna etiam in genu ſiniſtro: & alia denique in dextri pedis extremitate.

Cepheus imago quadam tenus obſcura, propè Cynoſuram & Draconem ſtellis vndecim conſtans: quarum magis conſpicuę numerantur 8.

Tertiæ magnitudinis vna ſupra dextrum humerum.

Quartæ magnitudinis ſunt reliquę 7. vna in pileo: duę circa dextrum cubitum: altera videlicet ſupra, altera verò infra eum: item vna in ſiniſtro brachio, & alia in cinctura prope ſpinam dorſi: duę etiam alię in pedibus, dextro & ſiniſtro.

Lyra, quę etiam Vulturis cadentis effigie notatur: ſidus eſt in cœlis Septentrionale, decem ſtellis ornatum.

Ex his primę magnitudinis eſt ſplendida illa in initio, quę ſola etiam Lyrę nomine dicitur.

Tertię magnitudinis ſunt duę è quatuor illis, quę in dorſo Lyrę apparent.

Quartę magnitudinis ſeptem ſunt: duę iuxta ſplendidam: item duę reliquę in Lyrę dorſo: vna inter Lyrę chordas: & duę alię in eius extremitate.

Gallina, quę etiam Cygni nomine dicitur, eſt nonum ſignum Aquilonare, ſtellis ſeptendecim conſpicuum: è quibus

quibus splendidiores sunt vndecim.

Secundæ magnitudinis vna illustrior in cauda eius existens.

Tertij ordinis quinq; sunt: vna in capite, duæ in alis: in singularũ videlicet flexu vna: & alia quoq; in sinistræ alæ extremitate: vltima deniq; in pectore.

Quarti ordinis itidem quinque sunt: vna in medio collo: altera in dextræ alæ extremitatibus: duæ in pedibus, in vtroque vna.

10 *Cassiopeia* imago est decima Septentrionalis, sedili resupinato incumbens capite: & stellis 13. conformata.

E stellis autem istis clariores sunt octo.

Tertiæ magnitudinis quatuor: in renibus, in dextro lumbo iuxta sedile, in medio sedili, in sinistro genu.

Quartæ magnitudinis totidem: vna in capite: altera vbi sedili innititur: tertia in sinistro brachio: quarta in altero pede.

11 *Perseus* imago est vndecima, stellis nouendecim condecorata. E quibus decem sunt præ cæteris insigniores.

Secundæ magnitudinis duæ: vna spendida in dextro latere: altera insignis illa in capite Medusæ, quod Perseus sinistra manu tenet.

Tertiæ magnitudinis sunt quinq;: vna in humero dextro: altera est vna è tribus in dextro latere: tertia in sinistro genu: quarta in sinistro calceneo: vltima in sinistri pedis extremitate.

Quartæ magnitudinis tres aliæ: vna in capite: altera in dextro genu: & tertia propè splendidam in capite Medusæ.

12 *Heniochus* Pegasi pedibus subiectus, imago est aurigæ, in sinistro humero capram gestantis, tredecim stellis lucens.

E stellis eius sequentes decem sunt præcipuæ.

Primæ classis est illa sinistri humeri, quæ Capra dicitur.

Secundæ magnitudinis est alia in humero sinistro.

Tertiæ sunt: vna in dextro cubito: duæ in duobus calcaneis.

Quartæ magnitudinis quinque ſunt: vna ex ijs quæ ſunt in capite: duæ in manibus, videlicet in dextra & ſiniſtra manu vna: & alia in ſiniſtro cubito.

13 *Serpentarius*, ſiue Ophiuchus eſt imago Æſculapij, ſuis manibus ſerpentem tenentis: vigintiquatuor ſtellis conſpicua.

Stellæ huius inſigniores ſunt duodecim.

Tertiæ magnitudinis ſex ſunt: vna in capite: duæ in ſiniſtra manu: item in ſiniſtro femore: deinde tum in genu dextro, tum in calcaneo dextro vna.

Quartæ claſſis totidem: nimirum vna è duabus in dextro humero: duæ in dextra manu: item vna è duabus in ſiniſtro humero: & alia ex ijs quatuor, quæ ſunt in dextro pede: vltima denique in ſiniſtri pedis planta.

14 *Serpens* ab Æſculapio dependens eſt eiuſdem nominis animal 18. ſtellis notatum.

In Serpente decem ſtellæ ſequentes ſunt præcipuæ.

Quinque tertij ordinis: quarũ vna eſt in initio capitis: duæ in initio colli: totidẽ deniq; in primo ſerpentis flexu.

Quarti ordinis itidem quinque: vna in dextro oculo: altera in caudæ flexu: item vna poſt dextram manum, qua cauda inflectitur: reliquæ duæ iuxta caudæ extremitatem.

15 *Sagitta* eſt imago telum referens: quinque ſtellis propè Aquilam conſpicua.

E ſtellis eius vna eſt quartæ magnitudinis, in ferreo ſagittæ acumine.

Reliquæ ſunt quintæ magnitudinis: vna videlicet priori vicina: altera in media ferri longitudine: tertia ad eius finem: quarta in extremo illius qua parte chorda impellitur.

16 *Aquila* ſignum eſt effigiem aquilæ auis repræſentans: ſex ſtellis illuſtratum.

Stellarum eius vna eſt ſecundæ magnitudinis in colli principio.

Tertiæ magnitudinis quatuor ſunt: in ſiniſtra ala: in collo: propè ſplendidam in dicta ala: item in cauda: vna deniq; in capite eius quartæ magnitudinis conſpicitur.

Delphi-

Delphinus eodem in loco decem ſtellis configuratus apparet: è quibus ſeptem tantùm ſunt notiores.

Tertiæ magnitudinis quinque: quarum quatuor in capite,& vna è tribus illis, quæ in cauda ſunt.

Quartæ claſſis, reliquæ duæ in cauda eius exiſtentes.

Pegaſus eſt ſignum viginti ſtellarum; configuratione equi alati imaginem referens.

Duodecim verò ſtellæ in eo reliquis clariores ſunt.

Secundæ magnitudinis: vna in vmbilico: & duæ in ala dextra: altera videlicet in ſummitate eius: altera in extremitate.

Tertiæ magnitudinis: in dextro genu: item in humero dextro, & in collo vna.

Quartæ ſunt ſex: vna ſupra dextrum oculum, & ſimilis in ore: duæ in pectore eius coniunctæ: reliquæ in vtroq; calcaneo ſingulæ.

Equiculus eſt imago minoris equi, quatuor ſtellis nubiloſis expreſſa.

Andromeda ſignum eſt vigintitribus ſtellis conſpicuum.

Stellæ eius illuſtriores ſunt duodecim: octo nimirū tertij ordinis: quarum duæ ſunt in duobus humeris: vna iuxta dextram manum: itemq; vna in cubito ſiniſtro: tres in cingulo: & vna deniq; in pede ſiniſtro.

Reliquæ quatuor ſunt ordinis quarti: quarum tres in manu dextra ſunt: & vna in calcaneo dextro.

Triangulus eſt imago triangularis quatuor ſtellis notata.

Stellæ eius tres in tribus angulis ſunt tertiæ claſſis: quarta ſtella quæ eſt in media baſi, eſt etiam quartæ magnitudinis.

Adhuc de imaginibus cœli in parte Aquilonari: ſequitur de Meridionilibus.

Meridionales cœli imagines ſunt, quæ in plaga mundi Auſtrina antipodibus noſtris potiſſimùm apparent.

Eiuſmodi numerantur quindecim: Cetus, Orion, Eridanus, Lepus, Syrius, Procyon, Argo, Hydra, Crater, Cor-

uus, Centaurus, Lupus, Ara, Corona Auſtrina, & Piſcis maior.

Cetus eſt ſignum Meridionale viginti duarum ſtellarũ configuratione, ceti marini figuram oſtendens.

E ſtellis autem Ceti lucidæ magis ſunt tredecim: quarum vna ſecundæ magnitudinis: quæ quòd in medio ſit, venter Ceti vocatur.

Tertiæ verò, nouem ſequentes: vna in ore eius: duæ in dextra maxilla, & vna in dorſo: duæ etiam in cauda, ac totidem propè eam: vltima deniq; ex illis, quæ quadrilateram figuram exhibent.

Quartæ magnitudinis ſunt tres reliquæ in quadrangulari figura.

Orion eſt imago trigintaocto ſtellarum poſitu, virum in lumbis zona cinctum exprimens.

Stellæ autem eius notiores ſunt duodecim. quarum duæ ſunt primæ magnitudinis: altera in dextro humero aliquantulum rubra: altera in ſiniſtri pedis extremitate paulò ſplendidior.

Secundę magnitudinis ſunt: tres ſplendidæ in cingulo, & vna in ſiniſtro humero.

Tertiæ autem ſunt, quatuor in clypeo eius poſitæ: vna etiam in manubrio ipſius gladij: item vna in eiuſdem extremitate.

Eridanus figura eſt trigintaquatuor ſtellarum inſtar fluuij eiuſdem nominis, quem hodie Padum vocant, diffluens.

Lucidiores Eridani ſtellæ ſunt 10. primæ videlicet quantitatis vna in fine fluminis ſplendida.

Tertiæ ſunt ſeptem: vna in fluuij initio, & vna in media eius longitudine, non procul à Ceti pectore: tres in tertia eius parte. Similiter etiam illa quæ in eiuſdem inflexu Ceti pectus tangit: & denique vna finem propemodum fluuij.

Ad quartum ordinem refertur, quæ inter ſtellas in tertia fluuij parte poſitas quarta eſt.

Lepus ſignum eſt cœli Meridionale, duodecim ſtellis clarum.

Stellæ

Stellæ autem in hoc lucidiores ſunt octo: duę tertij ordinis: quarum altera eſt in medio Leporis ventre: altera verò ſub ventre.

Quarti autem ordinis ſex numerantur: prima in ore leporis: ſecunda in altero iliorum: tertia in crure ſiniſtro poſteriore: duæ ſequentes in ſiniſtro pede: quarum altera eſt in parte anteriore, altera in poſteriore: vltima autem in eius cauda.

Syrius eſt aſtrum cœli Auſtrale ſtellis octodecim, Canis maioris effigiem referens.

Splendidiores autem huius ſtellæ ſunt octo ſequentes.

Primæ magnitudinis eſt vna in ore eius lucidiſſima.

Tertiæ autem ſunt, quatuor: prior in ventre eius inter poſteriora femora: altera in cauda: duæ reliquę in pede dextro: anteriore & poſteriore partibus.

Tres reliquæ ad quartam magnitudinem referuntur: duæ in collo, & vna in ſpina dorſi.

Procyon eſt imago Caniculam referens, in Meridie, duabus ſtellis ornata.

Harum vna eſt primæ magnitudinis, in ſcapula eius admodum ſplendida: altera quartæ magnitudinis, in collo.

Argonauis ſignum cœli eſt, 45. ſtellis lucens: quarum clariores ſunt 18.

E ſtellis iſtis altera in remo Auſtrali, quam propriè Canopum vocant, eſt primæ magnitudinis.

Secundæ autem ſex ſunt: duæ ſplendidiores in malo nauis, & vna in ipſo corpore; duæ etiam aliæ in carina, & vltima in ſponda.

Tertiæ inſuper ſunt vndecim: nempe in medio remo Septentrionali: in remo Auſtrali, & inter vtrunque iſtum remum vna: duæ in fune quo antennæ ad malum alligantur: item in media naui: & in puppi totidem: ac denique duæ in carina, quarum altera non procul eſt à prora.

Hydra imago eſt Meridionalis, ſtellis vigintiquinque, Serpentem referens.

Stellæ huius ſyderis præ cęteris conſpicuæ ſunt quatuor.

tuordecim.

Vna secundæ magnitudinis in primo hydræ flexu, non procul à collo.

Tertiæ verò magnitudinis decem videntur: nempe in summo capite: supra sinistrum oculum: in naso: in maxilla: in ore: in singulis videlicet hisce partibus vna: deinde duæ in initio colli: & totidem in tertia ferè eius parte post primum flexum: vltima in caudæ extremitate.

9 *Crater* est imago poculum bibendo idoneum referens, eaque septem stellis expressa.

Et omnes istæ stellæ sunt quartæ magnitudinis: quarum priores duæ videntur in ansa eius: vna deinde in extremo margine; similiter in pede, super quo locantur, duæ sunt.

10 *Coruus* est sydus septem quoq; stellis lucidum.

Ex iis tertiæ magnitudinis quinque conspiciuntur: nempe in capite, in rostro, in ala dextra, in sinistræ alæ exordio: in pede altero.

Vna autem quartæ magnitudinis est in sinistræ alæ extremitate: vltima minus splendida est.

11 *Centaurus* Chiron est imago triginta septem stellis conspicua.

Pulchriores autem eius stellæ sunt 14.

Prioris magnitudinis est tantùm splendida illa in priore parte dextri pedis.

Aliæ quinque sunt secundæ classis.

Vna in extremitate corporis humani: reliquæ in pedibus: duæ nimirum in posteriore pedum parte, dextri & sinistri: & totidem in dextri calcanei parte anteriore & posteriore visibiles.

Tertiæ magnitudinis stellæ tres sunt: duæ in duobus humeris, & vna in dextro brachio.

Quartæ insuper classis quinq; conspiciuntur: quarum vna in capite est: item in medio dorso: & sub sinistro humero vna; duæ etiam in sinistra manu.

12 *Lupus* ex Lycaone transmutato ortus, imago est stellis nouendecim configurata: quarum splendidiores sunt tredecim sequentes.

Tertiæ magnitudinis, vna in ventre: item vna in dextro crure poſteriore: tertia in poſteriore parte dextri pedis.

Quartæ magnitudinis decem ſunt: quatuor in capite eius, quadrangularem figuram conſtituentes: vna in humero ſiniſtro: & ſimilis in ſpina dorſi: duæ inſuper in cauda lupi: atq; duæ in priore pede ſiniſtro.

Ara Cœli, ſiue Altare, ſeptem ſtellis exornata lucet.

E quibus ſex ſunt quartæ claſſis: vna eſt in medio ferè altari: item vna in eius fundamento: tres in medio igne: vna etiam in ſummitate ignis.

Vltima denique eſt quintæ magnitudinis in primo altaris gradu.

Corona Auſtralis, quæ Bacchi quoque nomine dicitur, eſt imago tredecim ſtellarum: è quibus ſeptem in primis lucent.

Nempe quartæ magnitudinis quinque: quarum vna eſt in medio arcu Boreali: vna item in principio arcus Auſtralis, & quæ hanc ſequuntur verſus Auſtrum tres reliquæ.

Quinti inſuper ordinis ſunt duæ aliæ, quæ eidem in medio Auſtrali arcu poſitæ ſuccedunt.

Piſcis Auſtrinus, qui Syriæ populorum Deus habitus fuit, ſydus poſtremum eſt, duodecim ſtellis condecoratũ, quæ omnes, tantùm exceptis duabus, ſunt illuſtres.

Vna in ore eius ſplendida primæ magnitudinis: tertię itidem vna, quæ ſtellam propè caudam ſequitur.

Quartæ autem claſſis ſunt octo: vna in ſummo capite: item in maxilla: duæ aliæ in ore iuxta ſplendidam primam: adhuc vna in dorſo, & quæ hac ipſa in ſpina dorſi ſuperior eſt: item in cauda Piſcis, & propè eam alia.

Hucuſq; de inerrantium, ſiue fixarum ſtellarum imaginibus: ſequitur de Planetis, ſiue ſtellis errantibus.

Planetæ ſunt ſtellæ in citeriore cœlo, varium inter ſe motum conficientes: quo ſenſu Latinè errantes dicũtur.

Varietas iſta motionis præter aliarum ſtellarum curſum

ſum accidit: quòd in partibus cœli quę ſingulis planetis attributę ſunt: ſeſe circulariter mouentes fiant vel Stationarij in abſide inprimis tum ſumma, tum ima: vel etiam Retrogradi.

Stationarij ſunt planetæ, quando ad definitum aliquem terminum venientes, ſui corporis ad aliam partem conuerſione curſum inhibent, ideoq; immoti quaſi ſubſiſtere videntur.

Abſis, ſiue Aux ſumma, eſt locus globi planetarum ſupremus: ad quem ſi moti fuerint, altius aſcendere nequeunt: & à terris ſunt remotiſſimi, vnde etiam Apogæon dicitur.

Abſis, ſiue Aux ima, eſt locus è contrario prioris infimus: ideoque nobis propinquiſſimus: quare & Perigæon vocatur.

Retrogradi fiunt planetę, cùm ſe rurſum à ſtatione cõmouentes non progrediuntur eò, quò prius intenderant: ſed partem aliquam confecti itineris retro legunt.

Virtutes planetarum, quæ æquè variæ ſunt atque motus eorum, fortiores omninò fiunt, tum in propria domus inhabitatione, tum in coniunctionibus: ſecus verò minutiores.

Domus propria ſingulorum planetarum hic intelligitur illud ſignum Zodiaci, in quo primò omnium in vniuerſali creatione ſinguli, ſecundùm Aſtronomorum dedeterminationem, conditi ſunt.

Et hiſce generaliter præmiſſis, ſequitur ſigillatim de ſingulis.

Stellarum verò errantium aliæ eodem & conſtante ſplendore lucent: aliæ diuerſo.

Eundem ſplendorem obtinentes mouentur curſu vel impari, vel pari.

Impari curſu mouentur ſtellæ errantes: quarum ſingulæ proprium motionis obſeruant.

Eiuſmodi planetæ ſunt ſuperiores: Saturnus, Iupiter & Mars bellicoſus.

Horum coniunctio vel communis eſt, vel ſpecialis.

Communis eſt, quando tres illi ſimul in vna aliqua facie

cie aut termino coniunguntur. vulgò dicitur Coniunctio maxima.

Hæc propter tarditatem motus portendit res maximas,& omninò mirandas : & Sole præſertim eos aſpiciente regnorum quorundam & climatum deſtructionem, & eiuſmodi alia.

Et ſigillatim ſi eiuſmodi coniunctio fiat in ſigno aliquo Zodiaci igneo, denotabit vehementiorem ſiccitatem.

Si in ſignis fiat aqueis, multitudinem pluuiarum arguit. In aereorum aliquo, ſignificat ventorum impetuoſam copiam.

In terrenis autem ſuperfluitatem frigoris præoſtendit: ac denique in maſculinis detrimentum maſculorum animantium: in fœmininis contrà fœmininorum noxam ſignificat.

Specialis porrò eorundem coniunctio eſt tum media, tum extrema.

Media eſt Saturni & Martis: ſignificans bella, diſſidia, & contentiones regum præcipuè, & ducum: & in his quidem proſperum ſucceſſum, ſi dominans in eorũ coniunctione ſit bonus: ſin verò malus, impedimentum atq; perniciem.

Extrema eorum coniunctio vel maior eſt, vel minor.

Maior eſt Saturni & Iouis, quæ ſectas nouas aliaq; accidentia arguit. Et ſi Iupiter fuerit fortior, bonum erit: ſin verò Saturnus, detrimentum & tribulationes, adeoque maxima diſcordia indicatur.

Saturnus proinde eſt ſtella plumbei coloris, 30. primùm annis curſum ſuum abſoluens.

Planeta eſt maſculinus diurnus, frigidæ atq; ſiccæ, vel etiam humidæ naturæ, ideoque melancholicus: ſed malus, & non admodum fortunatus. cuius propria domus eſt in Capricorno & Aquario.

Regit itaque complexiones melancholicas, & inde ortos morbos eiuſdem naturæ: item phlegmaticos viſcoſos, iterùmque congelatos: videlicet lepram, cancrum, morphæam, &c.

Si autem dominetur in domo propria , facie & gradu debito: vtiliſſima contra iſtas infirmitates fieri poſſunt experimenta.

Principatus eius in conceptione hominum elucet, tum in primo menſe, tum multò magis iterum in octauo: quã obrem rarò qui in hoc menſe editur fœtus, propter malignitatem & frigiditatem Saturni, viuere diu poteſt.

Genitorum verò vitam gubernat, maximè in fine eorum, quando frigidi & pituitoſi ſunt ſenes.

Iupiter eſt ſtella errans lucida, 12. annorum ſpacio circulum ſuum percurrens.

Luciditas huius tam inſignis eſt, vt etiam vmbram de ſe ſpargat, præſertum in Perigæo: vnde etiam Phaeton à ſplendore dicitur.

Planeta eſt etiam maſculinus calidæ & humidæ naturæ , eiuſque benignioris : domos habens in Sagittario & Piſcibus.

Dominium pręcipuè obtinét in ſanguineos, in iuniores, in lætitiæ operationes: ideoq; etiam in infirmitates vniuerſas, è ſanguine minus tamen aduſto genitas.

Et ſi ritè in ſua domo diſpoſitus ſit, tum ſub dominio eius ad prædictas affectiones optima quæq; remedia colligi poſſunt.

Sub huius etiam poteſtate homo eſt in vtero matris, tum in ſecundo menſe, tum magis iterum in nono: ideoq; tum temporis genitus plurimum vitalis eſt : eò quòd Iupiter quoq; vegetantis virtutis origo ſit.

Mars ſtella eſt in ordine errantium tertia, colore rutila, ſiue flammea, duobus annis ſuum curſum conficiens.

Planeta itidem hic eſt maſculinus : vehementer calidæ quaſi vrentis & ſiccæ naturæ : ideoq; quodammodo malignus, & infortunatus eſſe conſueuit: domos proprias habens, Arietem & Scorpium.

Vires ſuas prædominantes potiſſimùm exerit in cholericos, & feruidum motum iuuentutis , in bella & ſeditiones.

Itaq; ſi bene poſitus ſit in ſuo dominio , facie & gradu conueniente, ad phreneſin , ad febres, & præcipuè cau-

ſona

ſona aliaſque affectiones ardentes curandum vtiliſſima remedia fieri & colligi poſſunt.

Hominem in conceptione præcipuè regit menſe 3. vitam deinde eius diſponens circiter annum maximè 40. aduſque 50. & vltra. Eſtque virtutis in homine iraſcibilis origo.

Et hi fuerunt Planetæ, qui impari ſpacio circumuoluuntur: ſequitur de inferioribus, qui pari curſu mouentur.

Pari temporis ſpacio mouentur Sol, Venus & Mercurius, qui annuo interuallo iter ſuum conficiunt.

Sol eſt ſtella errans, omnium lucidiſſima, temporum viciſſitudines deſcribens, & vitam inferiorum fouens.

Vt enim lucis, ita caloris quoque & facultatis vitalis vniuerſæ ſcaturigo eſt: qualitate pollens calida & ſicca mediocriter.

Domum poſſidet vnicam in Leone.

Regit autem affectiones calidas & ſiccas: ideoque ſub dominio eius ad eiuſmodi paſſiones remedia formari poſſunt optima.

Potentia eiuſdem in conceptione hominum elucet menſe primùm quarto: poſtea verò vitam eorum diſponit in primis à viceſimoſecundo aduſque quadrageſimum primum annum.

Stella Solis ſi in orbis ſui apogæo, aut perigæo feratur, fit Solſtitium.

Solſtitium vel æſtiuale eſt, vel hybernum.

Æſtiuum ſolſtitium eſt Solis altiſſimi, ideoque diei longiſſimi determinatio.

Contingit hoc noſtris temporibus 12. vel 13. Iunij in principio Cancri.

Hybernum eſt Solis à nobis remotiſſimi, ideoque diei breuiſſimi terminus.

Accidit autem in principio Capricorni 11. vel 12. Decembris.

Motus inſuper Solis, cauſa etiam eſt Æquinoctiorum.

Æqui-

Æquinoctium est diurni nocturniq́ue spacij, siue temporis æqualitas.

Æquinoctium aliud Vernale est, aliud Autumnale.

Vernale est, quod contingit in principio Arietis: 11. plerunque vel 12. Martij, tempore Veris.

Autumnale est, quod in principio Libræ mense Septembri accidit, tempore Autumni.

In ijs siquidem punctis cœli si Sol constitutus sit, per sex signa in nostro hemisphærio conspicua mouetur, & per totidem in plaga mundi nobis opposita.

Quamuis puncta & tempora vtriusque Æquinoctij variari soleant.

Venus est stella errans candidissima: vnde ob venustatem, quam à claritate luminis obtinet, sic nominatur.

Planeta hic proximê Solem currens, cum modò antecedit, modò sequitur.

Antecedit Solem matutino tempore, quare tum etiam Lucifer dicitur.

Subsequitur eum tempore vespertino Occidentem, quando Hesperus, item Vesperugo appellatur.

Qualitas Veneris est frigiditas & aerea humiditas: domum habentis duplicem in Tauro & in Libra.

Amat iuuentutem, itemq́ue mulieres & vxores: adeoq́ue dominium habet in omnes ægritudines frigidas & humidas, quæ circa partes maximè genitales contingunt.

Si igitur contra eiusmodi affectiones excedentes salubre aliquod remedium quærere & colligere velis: id faciendum si Venus in sua domo sit facie & gradu debito.

Vires suas in conceptione hominum præcipuè ostendit, & quidem quinto mense: vitam verò eorum deinceps disponit ab anno 14. ad annum vsque 21.

Mercurius stella est errantium minima, parumper albicans.

Naturam habet variam & omninò versatilem: cum calidis calidus, cum frigidis etiam frigidus est: sequitur enim

enim naturam eius cui coniungitur.

Domos occupat Geminos & Virginem.

Imperium autem habet potissimùm in animæ hominum accidentia, vtpotè cogitationes, easque profundiores, adeoque cognitionem, studium, scientiam & scripturas. Vnde etiam quia artes Mathematicæ in primis excellentes in cõmutationibus & negotiationibus mercatorum versantur, ille à mercemonijs dictus est.

Quapropter sub eius dominio commodum fuerit inchoare studia literarum, ijsue operam nauare: nuncios & rumores referre, Tum enim maiorem habebunt veritatem.

Conceptionem hominis regit potissimum mense sexto: vitam deinde eius disponit etiam à quarto anno adusque decimumquartum.

Mercurius si cum superioribus planetis coniungatur, prȩter alia redundantiam pluuiarum, submersiones & ruinas significat. Similiter quoque si cum Venere iungatur in mansione humida.

In domo autem propria, significat ventos maximos, motumque aeris valde impetuosum.

Tantum de Planetis eundem splendorem obtinentibus: sequitur de diuersimodè lucentibus

Diuersimodè lucentes planetȩ sunt Luna & stella cometarum.

Luna nimirum stella est errans in ordine infima: 27. diebus, & horis 7. metam constitutam attingens.

Stella hȩc quamuis proprio lumine etiam luceat, maximam tamen copiam sui luminis à Sole mutuatitiam habet.

Sed quia essentia eius admodum inæqualis est, vtpotè alicubi rarior, alicubi verò crassior: idcircò inȩqualiter radijs Solaribus collustratur.

Nempe pars eius à Sole auersa tota opaca est: altera Solem ipsum respiciens luminosa est: & eius quidem tanta solùm portio conspicua est quanta nobis obuertitur:

vnde

vnde diuersæ corporis Lunaris apparationes fiunt.

Luminosa pars Lunæ aut coniungitur cum Sole, aut ab eo digreditur.

Coniuncta Soli Luna primis quatuor cuiuslibet mensis diebus tegitur à maiore lumine radiorum solarium: quod tempus dicitur nouilunij.

Digrediens à Sole magis magisque illustrata, iterum oculis nostris apparet.

Apparitio Lunæ vel partialis, est, vel plena.

Partialis fit tum ante, tum post oppositionē: illa crescens, hæc decrescens Luna dicitur.

Partialis autem omnis vel minor est, vel maior.

Minor est tum corniculata, tum dimidiata.

Corniculata seu Falcata Luna est, quando in cornua excauata primum augeri incipit 4. cuiuslibet mensis die, distans à Sole duobus signis siue gradibus 60. item post oppositionem die 26.

Dimidiata, siue diuidua Luna est circa diem plerunque septimum: & iterum post oppositionem die mensis 22. cum tribus signis à Sole aut gradibus 90. distat.

Maior apparitio partialis, Lunæ est gibbosæ, aut prætumidæ, quando pleno eius orbi adhuc quidpiam deest: circa diem 11. & post oppositionem die 19. quatuor signis aut 120. gradibus á Sole distans.

Plena apparitio Lunæ est, cùm diametraliter Soli opponitur circa diem ferè 14. quando plenè lucens aut plenilunium dicitur.

Hæc paulatim marcescens decrescit, atque imminuitur, donec iterum Soli coniungatur: id quod fit circa diem mensis 30. Interea temporis decrescens appellatur, & specialiter quidem ijsdem quibus ante apparitionem nominibus.

Hæc de Luna: sequitur de Cometis.

Stella cometarum, est stella errans, varium motum & splendorem in regione planetarum obtinens.

Stella

Stella est rarioris admodum apparationis: nunc infra nunc suprà alios planetas conspicua: ideoque etiam grauissima quæque prænunciare solet.

Nempe bella sæpius ob infelicem aspectum Solis & Lunæ in eclipsi, aut coniunctione superiorum planetarum.

Et quia aer diutius ab ea afficitur, pestem & interitum animantium: item quia sursum à cometa attractis multis exhalationibus terra multum, exiccatur, ex ariditate ortam sterilitatem, & demum annonæ caritatem denunciat.

Adhuc de Planetis: sequitur de Planetarum Eclipsibus.

E planetis aliquando lumine deficiunt, & præ ceteris occultantur Sol & Luna.

Contingit vtriusque defectus in Zodiaco, si luminaria illa duo sint in nodis suorum circulorum, vel omninò propè ipsos.

Nodi sunt intersectiones circulorum, qui à Solis ac Lunæ cursu conficiuntur: eorumque figura Draco dicitur.

Ex his alius superior est, ascendens dictus, vulgò Caput Draconis. Alius inferior, seu descendens: Cauda Draconis dicitur.

Ascendens nimirũ nodus est punctum illud, vbi Luna à media parte Zodiaci, quam lineam Eclipticam vocant, digrediens, a d verticem nostrum accedit.

Descendens nodus est, vbi Luna digrediens iterum à vertice nostro remouetur.

Defectus autem siue Eclipsis luminarium vel totalis est, vel partialis.

Totalis est totius syderis obscuratio, quæ contingit in ipsis intersectionibus medijs.

Partialis est in vna tantùm parte luminaris obfuscatio, quæ prope nodum alterutrum contingit.

Eclipsis proinde *Solis* est radiorum Solis ab oculis hominum

num saltem exclusio.

Accidit hęc ob interpositionem Lunę, propter propinquitatem radios solares sua crassitie excludentis & auertentis: & propter Solis à terra distantiam.

Eodem modo, quo exiguum aliquod corpus ante oculos nostros positum sępe montem vel amplissimum tegere potest.

Interpositio autem illa fit in coniunctione vtriusque planetę.

Termini coniunctionis vltra citraque nodos describuntur: in Septentrione 20. gradibus, 40. minutis. In Meridie 11. gradibus, 22. minutis.

Si enim paulò longius extra nodos Luna euagetur in latitudinem: ita Solem pręterit, vt nullam eius partem perstringat.

Partialis proinde defectus Solis vel maior fit, vel minor, prout coniunctio corporum directa fuerit.

Maximè Sol obscuratur, adeoque totaliter ferè, si centra luminarium & visus noster secundùm linearem rectitudinem coniungantur: quam coniunctionem vocant Apparentem.

Eclipsis Lunæ est, luminaris Solaris in Luna priuatio.

Contingit illa in oppositione, Luna incurrente in vmbram terræ diametraliter in Solem & Lunam positæ.

Vmbra enim terrę, ceu corporis opaci lucido Sole minoris, figuram referens coni, aut rectæ pyramidis, maior est quàm Luna, adeoque etiam vltra sphęram eius extenditur: idcircò Luna in eius vmbram incurrens occultatur.

Termini ecliptici oppositionis à nodis vltraque citraque 15. tantummodò gradibus determinantur.

Sed quoniam Luna raro tam propè ad eclipticum pertingit, rariores fiunt defectus lunares.

Totalis Lunę obscuratio, quamnis ab omnibus in eodem hemisphærio viuentibus conspiciatur: Orientalibus tamen tardius, Occidentalibus verò citius apparet.

Tantum

Tantum de naturis constantibus: sequitur de minus constantibus, utpote de Elementis.

Minus constantes naturæ, sunt essentiæ corporatæ, ob formam ignobiliorem haud diu durabiles, cuiusmodi sunt elementa.

Quamuis enim forma ista ob cæcitatem mentis nobis minus appareat: manifestè tamen varios motus & effecta producit.

Elementa autem sunt essentiæ simplices, minus constantes, rerum concretarum, siue mixtilium matrices atque domicilia.

Hæc vna cum cœlo Deus in principio creauit, singulaque perfectè & absolutè exornata, à reliquis singulis distinxit, vt in ijs res aliæ vniuersæ corporatæ sedem suam & habitationem habere possent.

Et hanc ob causam ijs, qui res corporatas mobiles tantum in physicis considerarunt, dicta fuerunt elementa, & principia aliarum rerum, quasi prima & simplicissima in earum ordine, absque quibus cætera corpora subsistere non possent.

* Nam res mixtiles tanquam in vtero infantes in elementorum regionibus è propria singulæ materia virtute cœli producuntur, ac denique fouentur & conseruantur.

** Elem[...] non sunt principia materia[...] rerum m[...] tilili, sed[...] cœlestiũ c[...] porũ pri[...] in quibus[...] prius fa[...] ctis res a[...] fiunt & [...] tunt.*

Quamuis autem simplicia primùm facta fuerint elementorum corpora: ob mutuam tamen inter se coniunctionem, impuritatem quandam contraxerunt, quæ simplicitatem quodammodo repressit, vt conseruandis corporibus alijs magnis essent idonea.

Ea insuper singula adiunctis essentiæ suæ qualitatibus, variè corpora contenta afficiunt: sicuti æstuarium aut calidus quicunque locus animantia, & res alias etiam calefacit.

Elementum aliud pellucidum est, aliud obscurum magis & crassum.

Pellucidum, cuius essentia propter tenuitatem pellucidior est: & quidem pro maioris minorisue tenuitatis

E ratio-

ratione magis vel minus lucidum.

Magis pellucidum elementum est aer.

Aer est elementum pellucidissimum frigidiusculum & humidissimum.

Hic propter summam tenuitatem liquidissimus quoque est, & fluidissimus: ideoque facilime dissipabilis, atque mobilis, omnem alium locum penetrare potest

Frigiditas autem aeris non vtrobique æqualis est, sed alibi remissior, adeoque planè insensibilis, alibi intensior: calore nimirum Solis, vel propinquioris, vel remotioris aucta, seu diminuta.

Ideoque tres regiones, siue partes aeris proponuntur.

Suprema aliarum respectu calidissima, sicca, & luminosior, propter syderum cœli propinquitatem.

Hæc propter similitudinem qualitatum ex consuetudine tantum ignis nomine fuit dicta: vnde deinceps alij errore decepti proprium ex hoc aere elementum fecerunt.

Ignis enim quo in focis nostris fruimur, est intensissima tantùm caliditas cum extrema siccitate in corporibus vstibilibus: à quia videlicet corpora eiusmodi accedente motione aeris accenduntur.

Et flamma ignis illius est accensus solummodò aer: quare etiam ob aeream mobilitatem leuitatemque in altum semper ascendit.

Altera pars aeris, siue media, est frigidior & tenebricosa, propter qualitatum in reliquis partibus antiperistasin: tum etiam propter minorem radiorum Solis hoc in loco efficaciam.

Infima denique pars in qua nos degimus, indiscreta est.

Nempe modò calida, propter radiorum solarium à terris reflexionem, qua ingeminantur quasi, & conduplicantur: & quidem calidior, vbi radij redisparguntur: modò frigida, ob corporum inferiorum absentibus radijs frigiditatem.

Aer proinde animantibus vniuersis adeò necessarius

est,

est, vt si vel ad dimidiam horam eo priuentur, diutius cõseruari non possint.

Calorem enim eorum, quo sustinentur, contemperat, ac refocillat: ne citius languescat, & debilitetur.

Quò purior autem & tenuior hic fuerit, eò quoque salubrior: quo impurior & crassior, eò magis quoque perniciosus est.

Insalubris igitur est, qui stagni aut paludis propinquioris halitu inficitur, aut qui ob stagnum, siue flumen vicinum nebulosus est: item qui æditis montibus in valle inclusus non difflatur: & qui animalium, olerum aut leguminum putredine fimoue coinquinatur.

Hæc de Elemento pellucidiore: sequitur de minus pellucido, vtpote de Aqua.

Minus pellucidum & tenue elementum est aqua.

Aqua est elementum minus pellucidum, humidum & frigidissimum.

In hoc Pisces in primis & animantia natatilia degunt, aliaq; etiam alimoniam suam inde capiunt.

Et quo naturę suæ propinquior, hoc est, limpidior & clarior fuerit aqua, eò quoque corporibus omnibus magis conueniens erit: vnde etiam leuissima aqua, quæ citò calefieri atque refrigerari possit approbatur.

Elementaris autem eiusmodi aqua in terræ meatibus accensa thermas producit.

Thermæ videlicet aquę sunt, ob calidorum corporum, vtpotè mineralium propinquitatem perpetuo calore scaturientes.

Et hanc ob caussam omnes propemodum vim habent calefaciendi & exiccandi: qua frigidis humidisque corporibus inprimis suppetias ferre possunt.

Aquæ proinde terrarum ostijs circuncluduntur: eæque vel maiore quantitate continentur, vel minore.

 Maior

Maior congregatio est aquarum marinarum.

Aquæ marinę enim, siue maria, sunt ingentes aquarum maximè salsarum, collectiones.

Salsedo autem maris oritur, tenuioribus partibus virtute syderum ex eo extractis, vt tantùm crassiores ac terrestres relinquantur.

Mare aliud vniuersale est, aliud particulare.

Vniuersale est, quod totam terram ambit, vtpotè Oceanus.

Oceanus alternis æstibus siue reciprocatione quadam accedit & recedit.

Hic in Oriente Oceanus Indicus: in Occidente Atlanticus: in Septentrione Hyperboreus, siue mare glaciale: in Meridionali plaga Meridionalis vocatur.

Mare particulare est, quod vel mediam terram ambit, vel in alijs certis partibus congregatur.

Per mediam terram ab occasu ex Oceano ad Orientem vsque extenditur mare magnum: vnde etiam Mediterraneum dicitur. Sed in diuersis etiam terrarum regionibus varijs alijs nominibus appellatur.

Certis terræ partibus se insinuant mare Hircanum, Sinus Persicus: item Sinus Arabicus, quem Mare rubrum vocant: quamuis eiusdem coloris sit, cuius etiam alia maria.

Aqua minore quantitate congregata, est tum aliorum fluminum, tum fontium.

Fluminum si rapidus sit motus, torrentes: si exiguus aut omninò nullus, stagnantes aquę, siue lacus dicuntur.

Fontium aqua ad potandum melior est, quæ ex altis montibus profluit: & quę ducitur per canales puriores & ampliores: è quibus lignei aut lateritij longè præstant plumbeis.

Quæ enim diffluit per canales plumbeos, præsertim angustiores, omnibus inconueniens & insalubris est, varias affectiones corporum producens.

Variant insuper aquæ tum colore, tum sapore.

Colore, quoniam varijs coloribus infectę reperiuntur.

tur.

tur. Viridis omninò est in Carpato monte. Lactea in Glauca Mysenę oppido. Rubra conspicitur iuxta Radeburgum in Radeo Mysenæ fluuio.

Sapore differentes aquæ sunt salsę, acidę, amarę, vinosæ, aut quocunque alio sapore præditę.

Salsæ fiunt aquę, vbi meatus earum veluti cinere ignis in specubus, aut venis terræ extincti inficiuntur.

Acidæ fiunt è sulphuris insuper vapore admixto: earumque fontes Acidulæ nominantur. Quales sunt in Hassia propè Sualbachum. Item in agro Fridbergensi, & in vicinia nostra, salubres admodum Wildungæ in Comitatu Waldeccensi.

In Hyrcano Sicilię agro, aqua tam acida est, vt incolæ eam pro aceto in edulijs vsurpare consueuerint.

Amari fontes in Scythia feruntur, quorum defluxus etiam amnem, in quem influunt, amarum reddunt.

Vinosæ aquæ, quæ vini optimi saporem referunt: in Naxo sunt, insula vna è Cycladibus Ægei pelagi. *Propertius Eleg. 3.*

Tantum de Elementis pellucidis: restat opacum, nempe Terra.

Terra est elementum crassum, frigidum & siccissimum.

Hæc perpetuò immobilis est, vt circa eam veluti centrum reliqua moueri possint.

Et vt maximè elementum hoc inæquale videatur, alibi altius, alibi humilius: æqualiter tamen vt reliqua, circulare est.

Quamuis enim plurimi sint alti terræ montes speluncarumque concauitates: ipsa tamen verè & æqualiter rotunda manet.

Adhuc de Naturis simplicibus: sequitur de Concretis.

Naturæ concretæ, siue mixtiles, sunt essentiæ corporeæ ex partibus diuersæ rationis coalitæ & commixtæ.

Ex varijs enim diuersarum etiam formarum rebus, v-

vnius formæ species vnica & simplex resultare & componi potest: sicut ex cera, adipe, oleo, alijsq; liquoribus, siue pulueribus, aut herbis, vnius etiam coloris atque speciei medicamentum sæpe formatur.

Res autem eiusmodi mixtiles pro elementorum singulæ suorum affectione & constitutione diuersa, variè etiam afficiuntur: ideoque aliæ aereæ, aliæ aqueæ, aliæ terrestres fiunt.

Quanquam enim ex elementis, ceu ex materia aliqua essentialiter haud constent: in ijs tamen sedem suam habentes similem omninò eorundem naturam constitutionemq; obtinent.

Qualitatum verò in corporibus illis conuenientia, aut proportionalis commixtio, ipsa quoq; temperamenta facit.

Temperamentum enim est qualitatum in rebus mixtilibus cohærentium proportio.

Temperamentum autem vel æquale est, vel minus æquale.

Æquale, est conueniens vnicuiq; substantiæ commixtionis ratio: vnde etiam temperamentũ iustitiæ dicitur.

Natura siquidem quod vnicuique corpori ad obeundas suas actiones conducit, in tali contemperatione potissimum spectat: eiq; hanc ob causam quasi iustitiæ ritu suum sit, communicat.

Itaq; hæc etiam temperamenti species propter diuersitatem corporum, quibus inest, maximam latitudinem obtinet: vt varij gradus æqualitatis esse possint.

Singula enim corporum genera suam siue propriam habent complexionis æqualitatem.

Et hanc actionibus potissimum functionibúsue specialibus atq; proprijs metimur. Ita hominem benè constitutum, siue temperatum dicere possumus, si omnes corporis sui actiones ritè efficit: equum si velocissimè currere queat, & sic deinceps.

Inæquale temperamentum est, quod dispari mixtione sustinetur: vbi nimirum qualitates aliæ alias exuperant.

Qualis

Qualis commixtio, non solùm tactu, sed ex ipsa quoq; corporum substantia & compositione dignoscitur.

Et hoc vel simplex est, vel compositum.

Simplex, in quo vna aliqua princeps qualitas prædominatur.

Quod vel actu verè, vel potentia siue virtute inhæret.

Compositum est, in quo duæ qualitates excellunt: vtpotè caliditas cum humiditate, vel siccitate: siue frigiditas etiam cum ijsdem coniuncta. Et hinc corpora alia sunt calida simul & humida, alia frigida & sicca, &c.

Hucusque de communibus rerum concretarum affectionibus: sequitur de earum speciebus.

Naturæ igitur concretæ, vel brutæ sunt, vel viuentes.

Brutæ sunt essentiæ vita destitutæ.

Quales sunt Meteora, quæ cum admiratione quadam in sublimi præcipuè aere apparent; vnde etiam sublimia corpora nominantur.

Materia meteororum est fumus calidus attractrice virtute astrorum exuscitatus atq; euectus.

Euehitur autem materia eiusmodi ad tredecim tantùm miliaria Germanica, vt probatiores optici vniuersi oculariter demonstrant.

In hoc igitur aeris spacio omnia meteora generantur, nec altius euehuntur.

Fumus iste vel vapor est, vel exhalatio.

Vapor est fumus humidior, ex aquis præcipuè extractus: ideoq; in aquam facilè iterum mutabilis.

Exhalatio est fumus siccior è terris extractus, facilè inflammabilis.

Generantur autem Meteora è fumo, vel alterutro, vel vtroque simul iuncto.

Ex alterutro fumo orta proueniunt, vel ab exhalatione tantùm, vel ex vapore.

A sola exhalatione oriuntur ignita vniuersa.

De Meteoris ignitis.

Ignita Meteora sunt exhalationes ignis instar verè exardescen-

descentes.

Hæc vel simplicia sunt, vel mixta.

Simplicia sunt, quorum simplex omnino est exhalatio.

Apparent autem eiusmodi in parte aeris, vel superiore, vel paululùm inferiore.

In superiore aere apparentia oriuntur ab exhalatione vel continua, vel discontinua.

Continua exhalatio est, cuius partes coniunctæ cohærent.

Estque vel crassior, vel rarior.

Crassior, nimirum vel inæqualiter crassa, vel æqualiter. Illius generis est ignis perpendicularis: huius verò Bolis, siue iaculum ardens.

Ignis perpendicularis est exhalatio inæqualiter crassa, in supremo aere, formã columnę pyramidalis referens.

Bolis est exhalatio æqualiter crassa, sagittæ ardentis ab vna parte in aliam transcurrentis figuram reddens.

E continua rariore exhalatione oriuntur candela accensa, & splendor nocturnus.

Candela accensa est exhalatio rara, & subtilis, quę ex æquo dilatabilis continuè in parte superiore accenditur.

Splendor nocturnus, est exhalatio rarissima, & tenuis in summo aere accensa.

Exhalatio simplex discontinua est, cuius partes magis dispersæ sunt.

Et quidem vel duæ tantùm, vel plures.

Duarum partium est Capra saltans: plurium verò scintilla volans.

Capra saltans, est exhalatio, velut in duas partes diuisa, longas quidem, sed latiores, quæ scintillatione sua quasi saltare videntur.

Scintilla volans, est exhalatio in plures partes dispersa, singulis seorsim inflammatis.

Ignita simplicia in inferiore aere apparentia sunt stella cadens, & ignis fatuus.

Hęc enim propter minorem materię suæ caliditatem altius euehi in aere non possunt.

Stella autem cadens est exhalatio superius inflammata, &

ta, & à nube iterum repulsa deorsum decurrens, vt cadere videatur.

Ignis fatuus, est exhalatio candelæ instar accensæ oblongior.

Hæc ventis agitata decliuiora loca potissimum petit: vnde noctu iter facientes, si eam sequantur, in præcipitia feruntur.

Ignis ille fatuus, vel vnus est, vel geminus.

Vnicus vel simplex est Helena; Geminus, siue duplex, qui Castorum nomine dicitur.

Tantum de ignitis simplicibus; sequitur de mixtis Meteoris ignitis.

Ignita mixta Meteora sunt, quorum exhalatio paululum est impurior.

Ob admixtionem enim cuiusdam vaporis crassior est, & viscosior.

Eiusmodi ignita Meteora sunt Tonitru, Coruscatio, Fulmen.

Tonitru, est exhalatio accensa cum sono è nubibus erumpens.

Sonus ille, siue strepitus, oritur cùm exhalatio siccior in nubibus frigidis per antiperistasin inclusa, compactas eas & densas violenter perfringit, vt fiat earum disruptio, fragorem edens.

Eodem modo, quo in flamma ignis è ligno viridi arefacto & disrupto, strepitus aut fragor gignitur è pugna caloris & frigoris.

Coruscatio est accensum tonantis exhalationis, lumen altius super terram resplendens.

Hæc quamuis tonitru posterior sit, prius tamen apparet, eò quòd lux visionis longè celerior sit auditu, eiusque facultate.

Coruscatio si non admodum sit luminosa, sed albicans magis, & fere sine notabili fragore, Fulgetrum dicitur.

Albicans autem apparet propter maiorem subtilitatē.

Fulmen est exhalatio coruscationis spissior arctiusque com-

composita, vehementius, & propè terram magis inardescens.

Fulmen si calore Solis intensissimo, & sui ipsius induretur, lapis oritur, atq; disijcitur fulmineus.

Acutus autem fit lapis fulmineus, quoniam siccitate superius conglutinata vapor admixtus effugere nitens ad inferiora tendit: ideoque eam partem crassiorem facit.

Fulmen aliud subtilius est, aliud crassius.

Subtile est, quod ob tenuitatem tacta quælibet terebrando perforare solet, nullo notabili relicto vbiq; incendio: quare etiam siccum dicitur.

Fulmen crassius est, vel fuliginosum, vel simul vrens.

Fuliginosum, quod corpora, quæ transit, fuligine quadam relicta obfuscat.

Fulmen vrens, est quod ob crassitiei suæ terrestritatem multum ignis relinquit. quale hîc Corbacchij superiore anno 1581. contigit, vbi audito tergemino fragore terribilissimo, præaltissima templi in veteri ciuitate turris incensa ad 50. ferè pedum longitudinem combureretur.

Huc vsque de Meteoris ignitis: sequitur de Aqueis.

Aquea Meteora sunt vapores plenius constricti.

Apparent autem vel in medio aere, vel in infimo.

In medio aere fiunt nubes, & quę ex nubibus oriuntur.

Nubes est vapor extremo medij aeris frigore coniunctus.

Si parua admodum sit, eaq; sterilis, Nubecula dicitur.

Suspenduntur nubes calore Solis eas attrahente.

Motu autem ventorum huc illuc in diuersas partes sæpe agitantur.

In nubibus porrò diuersimodè à luminari alterutro illustratis varia efformantur idola: quæ quòd propriam materiam non habeant, sed in nubibus solùm videantur, Apparentiæ dicuntur.

Et idola eiusmodi conspicuntur, vel directè sub luminaribus, vel ex opposito eorum.

Sub

Sub luminaribus oriuntur Parelij & Halones.

Parelios est idolum Solis in nube splendida & rorida, ad latus eius posita, à radiis refractis expressum.

Et sic sæpe duo, interdum plures Soles conspiciuntur.

Idolũ simile si sub Luna appareat, Paraseline dicitur.

Halones autem sunt circuli in nubibus luminosi, circa extremitatem nigricantes, similiter è radijs luminarium reflexis generati.

Quamuis autem Lunam vel Solem proximè videantur ambire: directè tamen sub ijs in media aeris regione existunt.

Et frequentius apparet Halo Lunæ, quàm Solis: quoniam hic suis radijs materiam subiectam facilè potest dissoluere.

Idolum in nubibus Soli oppositum est Iris.

Iris autem est arcus varicolos in nube concaua, rara & inæquali, è radiorum oppositi Solis reflexione formatus.

Si enim nubes in guttas resolui incipit: radij in eas, ceu in specula incidentes refractione sua circularem figuram eiusmodi efficiunt.

Arcus autẽ, siue semicirculus tantũ fit, quia Iris generatur in opposito Solis, qui tempore apparitionis aut est in Horizonte, aut supra Horizontem, vt de lumine eius illud tantũ videatur, quod secundum angulos æquales ad vnum punctum axis pyramidis radialis reflexum est.

Eò maior autem Iris est, quò propinquior Sol fuerit Horizonti.

Si plures videantur Irides, posteriores fiunt è resplendescentia prioris: ideoq; sunt obscuriores.

Colores proinde Iridis sunt puniceus, viridis, cœruleus, & igneus, siue flauus.

Puniceus in extremitate arcus apparet, quia lumen in nube densiore: ideoq, nigricante refractum debilius est. Eiusmodi enim lumini debiliori, vaporis nigredo admixta puniceum colorem efficit.

Viridis oritur, quando lumen Solis nigredini vaporis exactius

exactius permiſcetur,& pluribus vmbris,minúſque etiam & ſub maiore angulo reflectitur.

Cœruleus apparet, qui ex vaporis multitudine & pluribus vmbris miſcetur: præſertim ob debilem viſus noſtri aciem, qui id quod in nube atrum eſt, cœruleum iudicat.

Flauus oriri videtur è collatione punicei & viridis, ſiue porracei.

Omnis porrò Iris pluuiarum prænuncia eſt: quoniam indicat plurimos reſolui vapores, è quibus breui generandæ ſint pluuiæ.

Et hæc de Nubibus, earúmq; idolis: ſequitur de Meteoris, quæ ex nubibus reſolutis oriuntur.

Orta è nubibus Meteora vel liquida manent, vel denuò conſtringuntur.

Liquida Meteora è nubibus orta, ſunt pluuiæ.

Pluuia eſt nubes liquefacta, & in aquam guttatim deſtillatam reſoluta.

Hæc ſi copioſior cum impetu decidat, Imber dicitur.

Pluuiarum guttulæ maiores ſunt, ſi propior fuerit nubes liquefacta: ex altiore enim loco decidentes magis magiſque diſperguntur: ideoq; minores fiunt.

Pluuiæ autem ranarum, piſcium, lactis, carnis & aliæ, è ſimili illarum rerum materia ſurſum euecta, & cum pluuiis iterum decidente oriuntur: ſicut è putridis animantium cadaueribus, aut excrementis vermiculi, aliáue animalcula æſtiuo tempore proueniunt.

Meteora è nubibus reſolutis rurſum conſtricta ſunt nix & grando.

Nix eſt nubes pluuiæ quidem præparata, ſed quæ ante deſcenſum molliter denuò conglobata ventorum agitatione in floccos diſtrahitur.

Quamuis autem pluuiæ nubeſque omnibus temporibus exoriri poſſint, hyeme tamen ſolummodò nix decidit: eò quòd aer tum rigeat, & materia nubium non poſ-

sit in aquas pluuias conuerti.

Grando est pluuia in descensu rursum constricta: imperfectior si sit, Granula dicitur.

Grandines ex altiore loco descendentes rotundiores & minores sunt, quia in descensu paulatim liquescunt.

Grandinat autem Vere potissimùm & Autumno, Hyeme nunquam, aut quàm rarissimè, eò quòd vernali tempore, quando cœlum calidius est, maiora fiunt stillicidia, quæ ab aere iterum frigidiusculo constringuntur.

Hucusque de Meteoris aqueis in medio aere apparentibus.

In infimo aere genita aquea meteora sunt ros & pruina.

Ros est vapor cum terrestri modico condensatus, & decidendo mox in aquam resolutus.

Ros æstate solùm decidit, quia tum exorientis protinus Solis calore materia vaporis iterum dissoluitur.

Roris species viscosior & pinguior, melli liquescenti similis, quæ splendente Syrio maximè ab arborum folijs colligitur, manna est: quæ idcircò etiam Mel syluestre dicitur.

Manna ista si à calore Solis indurata in grumos concrescat, & granulosa fiat, Arabico vocabulo *Tereniabin*, & Manna coagulata appellatur.

Pruina est vapor roridus magis magisque antequam in aquam resoluatur, congelatus.

Vnde hyeme apparet: cuius nempe frigore materia eiusmodi vaporosa fortius rursum constringitur.

Tantum de Meteoris ab alterutro fumo ortis: sequuntur quæ ab vtroque simul iuncto proueniant.

Meteora ab vtriusq; fumi coniunctione orta sunt venti & ventorum genera.

Ventus est fumus subtilis in medio aere, qui à frigore deorsum repulsus lateraliter supra terram mouetur.

Lateraliter autem mouetur, quia exhalationes deorsum pulsæ propter leuitatem suam non è directo deorsum feruntur.

Venti principales duodecim sunt, à singulis mundi cardinibus terni spirantes: qui omnes quidem pro materia sunt calidi & sicci: sed propter situm locorum discrepantes.

Ab Ortu, Cœcias, Subsolanus & Eurus.

A Meridie, Libonotus, Auster, Phœnix.

Ab Occasu, Corus, Zephyrus, siue Fauonius, & Aphricus.

A Septentrione, Aparctias, Boreas, Circius.

Ventorum copia si ingens sit, ac maiore incursu terræ superillata aerem obscuret, Procella dicitur.

Sin prope terram vel maria proxima quæque prosternat, raptaq; sursum attollat, Turbo dicitur.

Sin mediocris tantum ventus aerem ventilet, Aura dicitur.

Hæc de ventis: sequuntur Ventorum genera, nempè Terræmotus.

Terræmotus est fumus in terris contentus, easq; dum exitum non inuenit, concutiens.

Fit autem vel secundum latitudinem terræ, vel secundùm profunditatem.

Secundùm latitudinem fit tremor, quando, terra ita inclinat, vt ædes, mœnia, turresq; decidant.

Secundùm profunditatem fit, tum hiatus, tum pulsus.

Hiatus fit, quando terra omninò dehiscit, absumptis & deuoratis mœnibus & ædificijs.

Pulsus est, cùm terra intumescens eleuatur.

Intumescens autem vel montis instar eleuata manet, vel denuò subsidet.

Finis Libri I. Physicorum.

RERVM

RERVM NATVRALIVM DOCTRINÆ, D.D. Gulielmi Scribonij, LIBER II.

DE NATVRIS VIVENTIBVS.

Aturæ viuentes sunt essentiæ corporatę, anima vegetante præditæ.

Anima vegetans est facultas vitam corporibus præstans.

Quandiu igitur vel particula huius vires suas in corpore aliquo exercuerit, tandiu in viuis & saluum illud permanet.

Potissima autem operatio eius, adeoque ipsa vita, consistit in conseruatione vel singulorum corporum, vel totius generis.

Singulorum corporum conseruatio est nutritio.

Nutritio est alimenti assumpti ad corpus nutriendum assimilatio.

Alimenti nomine venit omne, quod assumptum corpora nostra sustentat: è quo genere etiã cum alijs aer est.

Ad nutritionem verò perficiendam requiruntur virtutes ancillantęs, tum concoctio, tũ concoctionis comes.

Concoctio est subactio & alteratio alimentorum.

Fitque à calore partium nutriendarum, vel moderato, vel auctiore.

A moderato calore fit maturatio.

Maturatio est concoctio alimenti in humido.

Quò melius igitur, & magis probè humidum cum calido distemperatum fuerit, eò citior & perfectior fit maturatio;

turatio: vt in æstate nimis arida, aut nimium etiam pluuiosa terrarum crescentia ægrius & tardius maturantur.

Concoctio ab auctiore calore orta est vel elixatio, vel assatio.

Elixatio est concoctio, humidum aquosum vel crassum, calore etiam humido fortiori subtilius elaborans. Eodem propemodum modo quo carnes elixantur in aqua bulliente, siue feruida: cuius calor humidus spumosam carnium humiditatem alterat, & absumit.

Imperfectior si maneat elixatio, Flacciditas nominatur: alimento propter caloris humidi imbecillitatem non subtilescente. Is enim inchoatam coctionem absoluere haud potis est.

Assatio est concoctio mediante calore sicciore, humidum alimenti extinguens, & plenius consolidans.

Si lenior sit induratio aut consolidatio corporũ, Condensatio dicitur.

Condensationi subijciuntur coagulatio & congelatio.

Coagulatio est partium siccarum cum humore fortior conglutinatio.

Congelatio est partium fluidarum plenior induratio, atque compressio.

Concoctio proinde si prorsus vitiosa sit, putredo dicitur.

Putredo enim est alimenti concoquendi ab externo calore orta corruptio.

Putrescunt autem facilius calida & humida, maximè si corpora non sint transpirabilia: vt in locis nostris subterraneis poma citius putrescunt, ob aerem vaporosum, calidum & humidum.

In partibus enim corporum obstructis calor non ventilatus augetur, & immoderatior redditur: vnde oritur inflammatio, quam deinde sequitur putredo, quæ & ipsa maiorem ardorem parit. Vt in Mysia olim domus integra conflagrauit, ex solo stercore columbino putrido, quod ab ardenti Sole plenius inflammatum fenestræ proximæ suum incendium communicauit.

[Gal]enus de [tem]per.

Tantum

Tantum de Concoctione: sequuntur Concoctionis comites.

Comites concoctionis sunt virtutes concoctioni commodius absoluendæ inseruientes.

Ex his alia præcedens est, alia sequens.

Præcedens concoctionem virtus est, tum attractio, tum retentio.

Attractio est virtus conuenientis alimenti materiã suppeditans: qualis attrahendi facultas maximè elucet in ijs rebus, quæ surculos & telorum cuspides præaltè nonnunquam in carne infixas attrahendo euellunt.

Hanc manifestissimè etiam videre licet in tritico: si enim vasa fictilia aquæ plena in tritici aceruo recondas, id humorem in se per fictilia euocans omnem, tum molem, tum pondus sibi adijcit: vt maiorem putetur trahendi ad se vicini humoris facultatem obtinere, quàm vel vehemens Solis calor.

Retentio est virtus, alimentum, donec concoquatur & nutriat, in corporibus retinens.

Retentum ita nutrimentum primò adiungitur membris, & fit appositio: deinde vnitur, & fit fortior agglutinatio.

Et vis hæc in maioribus, atque cautis instrumentis, siue partibus, magis conspicua cernitur, in reliquis est obscurior.

Comes concoctionem sequens est expulsio.

Expulsio est virtus, facta concoctione alienum & inutile recrementum propellens.

Diutius enim retentum excrementum putresceret, & continentibus partibus infestum redderetur.

Expulsio eiusmodi fit vel intra corpus ex vna parte in aliam, vel extra corpus.

In corpore semper fortiores particulæ aliena protrudunt ad imbecilliores, donec ad imbecillissimas sit deuentum.

Quò autem tenuiora aut liquidiora illa fuerint, in corporibus præsertim rarioribus, eò citius ac promptius:

quò crassiora & magis tenacia in corporibus maximè obstructis, eò tardius delabuntur.

Et hæc de Virtutibus ad nutritionem requisitis: sequitur de adiuncta illi Auctione.

Auctio est corporis in omnem dimensionem integra continuatione ampliatio.

Hæc igitur vnumquodque corpus secundùm omnium partium latitudinem, longitudinem & crassitiem quoquo modo versum porrigit, ac profert.

Altricem verò virtutem tantum ad certum temporis interuallum & ad vigorem vsque ætatis à natura præstitutum insequitur.

Postea vt maximè corpus abundè nutriatur, hæc tamen augendi facultas desinit: & vel languida sæpe existente nutriendi potentia ipsa per se subsistit.

Hucusque de prima specie facultatum Animæ vegetantis: sequitur altera, nempe conseruatio totius generis, quæ dicitur Generatio.

Generatio est facultas corporis, similem illius speciem procreans.

Sicut ex ouo generatur pullus, gallinæ priori, ex qua ouum illud desumptum fuit, secundùm formam omninò similis.

Hæc nimirum efficit, vt omnia viuentium genera in rerum vniuersitate conseruentur.

Quamuis enim plantæ plurimæ, animantiaq; etiam multa indies pereant; attamen semper similes plantæ similiaque animantia reperiuntur.

Obiectum generationis est semen cuiuslibet corporis prolificum.

Administræ huius facultatis virtutes sunt tum immutatiua, tum plasmatiua.

Immutatiua est, quæ semen in partes corporis generandi transmutat.

Plasmatiua est, qua corpus ipsum distinctius efformatur.

tur, vt separatam formam acquirat.

Explicata communi viuentium facultate, Anima videlicet vegetante: sequitur de naturarum illarum speciebus.

Naturæ viuentes, siue animatæ, vel absolutè sunt animatæ, vel quodammodo.

Quodammodo vel imperfectius animatæ sunt metalla.

DE METALLIS.

Metalla sunt corpora imperfectè animata in venis terrarum decocta.

Metalla vel ductilia sunt, vel minus ductilia.

Ductilia, quæ duci & resolui possunt, vel prima sunt, vel ab his orta.

Prima siue suæ originis sunt Sulphur & Mercurius.

Sulphur est pinguedo terræ, igneo calore ad indurationem excocta.

Vnde etiam propter ingentem pinguedinis copiam in se contentam, & maximā vim ignis, velocissimè vel in aquis feruentibus inardescit, & accenditur: citius quoque quàm vllius animantis seuum. Hoc enim, etiamsi sulphure pinguius sit, multò tamen est illo frigidius.

Et ob pinguem similiter siccitatem omnis generis scabiei: item lepræ, & alijs cutis affectionibus illitum conuenit.

Præferendum autem in primis Sulphur fossile, quod viride & pellucidum est.

Mercurius est aqua viscosa purissimæ albicanti terræ coadunata.

Metallum hoc ob materiam, ex qua constat, videlicet aquæ & terræ partes purissimas, tenuissimum, frigidissimum & grauissimum est.

Et propter grauitatem illam suam, eique coniunctam rotunditatem perpetuò mobilissimum est: ob quem motum etiam Mercurius viuus, siue Argentum viuum dicitur.

Tenuitas eius facit, vt corium etiam ceruinū, vel crassissimum

ſiſſimum, penetrare poſſit: item vt alia metallica vaſa vniuerſa perforando erodere ſoleat.

Si aurum eo illiniatur, oui etiam cortice fragilius euadit. Vidi cyathum argenteum, in quo aliquandiu Mercurius viuus repoſitus erat, cemento vel molliſſimo ſimilem factum eſſe.

Hanc ob cauſam ligneis vaſculis tutius, quàm metallicis, conſeruandus committitur.

E primis orta metalla vel puriora ſunt, vel impuriora. Puriora ſunt Aurum & Argentum.

Aurum eſt metallum è ſulphure rubeo ſubtiliſſimo puriſſimoq;, ac ſimili Mercurio factum.

Metallum hoc ob exquiſitiſſimam principiorum ſuorum commixtionem, vt tenuiſſimum, ita ſolidiſſimum quoq; exiſtit: cuius ſubſtantia nec terra, nec aqua, nec aere corrumpitur: nec igne etiam comburitur: ſed magis magiſque in eo perpurgatur.

Ob tenuiſſimam porrò ſoliditatem præ vniuerſis alijs mineralibus maximè molle eſt, & ductile.

Optimi igitur valoris fuerit, quod rubicundius & ſplẽdidius eſt: itemq; mollius, vt facilimè duci poſſit.

Experientia docuit tertiam partem vnius grani, filum circumueſtire poſſe 134. pedes longum: & ſi ſuper argenti bracteas malleolo extendendum ſit, vnam ſolummodò auri vnciam octo argenti pondo contegere.

Admiranda autem magis auri natura eſt, contra diem circa diluculum frigeſcere: adeò vt aureos annulos in digitis ſuis geſtantes inde deprehendere poſſint quãdo dieſcat.

Reperitur hoc metallum in montibus Arabicis: item in alijs fodinis, puteis, fluminibus. Similiter in Turtarum capitibus.

Laudatiſſimũ etiam hodiernis temporibus effoditur in monte Terrato, proximè ciuitatem Corbacchianam.

Argentum eſt metallum ex puro albo Mercurio, & ſulphure ſimiliter claro & albicante genitum.

Minerale eſt ſimiliter vt aurum, à quo colore propemodum ſolo differt, omninò purum. Aurum videlicet eſt,

non-

nondum exquisitissimè à natura elaboratum: puritate alioquin sua, item firma soliditate & tenuitate illi propinquissimum.

Tenuitatis quidem ratione vna argenti vncia extendi potest in pedes ter mille ducentos, seu brachia nostra 240. vt vix ab auri tenuitate distingui possit.

Quamuis interim si subtilissimè ducatur argentum, auro ferè centuplo crassius sit.

Argentum vbi reperitur, varias species capillorum, arborum, virgularum, piscium etiam integrorum, serpentum, scorpionis, aliarumque rerum imaginem præ se ferre consueuit.

Impuriora metalla sunt, quæ ex copiosiore vel sulphure vel Mercurio constant.

E sulphure copiosiore proueniunt æs & ferrum.

Æs est metallum è sulphure crasso rubeo & Mercurio paululum impuriore genitum, quod à Cypro insula, vbi copiosissimè prouenit, vulgò etiam Cuprum dicitur, quasi Cyprium.

Materia æris plus quàm cæterorum aduritur: ideoque etiam diutius perseuerat, magisque idoneum est construendis operibus. Absque omni siquidem humore, & à rubigine semper tuta est, siue aquis immergatur, siue sub terris sepeliatur.

Æri cognata sunt mineralia Vitriolum & vitrioli species.

Vitriolum est minerale fossile humoribus stillatim in cuniculos quosdam colatis concretum, & vitri modo pellucens.

Aliâs Chalcanthum & Atramentum sutorium.

Qualitas eius calida est & sicca in quartum vsque gradum, cum vehementissima adstrictione: vnde omnium maximè carnes humidas condire & conseruare potest, & carnem sanam in putridis vlceribus progignere, sanguinemq; sedare.

Est autem aliud cœruleum, aliud luteum.

Eligitur ex vtroque Babylonicum, intrinsecus maculis albicantibus distinctum.

 Vitrioli

Vitrioli species sunt Misy, seu vitriolum Romanum: item Chalcitis, quæ spuma vitrioli definitur.

De factitijs æris speciebus propter ἀνωνυμίαν artificialium & naturalium hisce præceptis nihil additur. Si enim æs excoquitur, fit Chudmia: si vritur, fit Aes vstum: si extinguitur, fit Flos æris: si excuditur, Squama æris nascitur. Pompholyx est extincta metallorum fauilla candida, summis fornacum caminis adhærens; Spodium est fauilla eiusmodi, nigricans, quæ propter ponderositatem decidens circa fornacem colligitur.

Ferrum est metallum è Mercurio immodico & sulphure spissiore vtroque impuro & adurente genitum.

Reperitur hoc in suis fodinis instar massæ alicuius, aut instar granorum. Fodinæ autem eius, vt omnium antiquissimæ, sic in Germania quoque primæ fuerunt. *Tacit.*

Ferrum quamuis duritiem maximam contraxerit, emolliri tamen potest succo corticum fabæ, aut maluæ, si in eo extinguatur. Et fila ferrea si ignita per se refrigerentur, adeò ductilia euadunt, vt ad vinciendum res quaslibet lini vice vti possis. Si verò in aqua frigida ferrum candens sępe abluatur, fragile & omnino durum redditur.

Metalla è copiosiore Mercurio orta, sunt plumbum & stannum.

Plumbum est metallum impurius è Mercurio admodũ impuro, crasso & fœculento, & sulphure similiter impuro genitum.

Hoc ob maiorem impuritatem nigrescit: si verò plenius elaboretur, candidius euadit: quale est illud quod nostrates Zihn vocant.

Plumbum locis humidis sub terra sepultum, & magnitudine & pondere augetur: imò omne plumbum sua sponte extra terras adhuc crescere creditur. vnde à nonnullis sub dio tempore pluuioso reponi solet, vt a pluuiarum humiditate ponderositatem contrahat.

Frigidæ admodum & adstringentis naturæ est: ideoq; minus

minus salubre.

Ob candemque causam minus etiam commoda & salubria sunt vasa è plumbo parata, quibus res hominum corporibus assumendę reponi debent.

Stannum propriè dictum est metallum è Mercurio albo in superficie & rubeo intrinsecus, & sulphure non benè commixto natum. Est videlicet quasi plumbum argento dealbatum.

Hucusq; de Metallis ductilibus: sequuntur minus ductilia.

Metalla minus ductilia sunt, quæ difficulter duci & liquari possunt. Suntque vel dura omninò, vel friabilia.

Dura omninò sunt Lapides.

Lapides oriuntur ex humido aquoso, & terra vnctuosa simul duriter commixtis.

Lapidum alij rari sunt, alii vulgares & viliores.

E rarioribus alij sunt pretiosi, alij minus pretiosi.

Pretiosi lapides sunt Gemmæ.

DE GEMMIS.

Gemmæ sunt lapides ob materiam puriorem subtilioremque speciosi & elegantes.

Gemmæ aliæ simplicem colorem obtinent, alię varium.

Simplicis coloris gemmæ vel transparentes sunt, vel minus.

Transparentes colorem obtinent vel albicantem, vel ab hoc diuersum.

Albicantes sunt tum Chrystallus, tum Adamas.

* *Chrystallus* est gemma pellucidissima, è succo purissimo lapidescente genita.

* *Chrys[...] non est [...] aut glac[...] concret[...]*

Effoditur hæc è marmorum saxorumque canalibus in venis tam metallicis alijs, quam proprijs.

Qualitas eius est adstrictoria. Oleum igitur eius aut puluis tenuissimus vtiliter dysentericis exhibetur: itemque vteri profluuijs: & lac tamen mulieribus plurimum auget.

auget.

auget.

Adamas est Gemma transparens, eaque durissima.

Ob duritiem suam maximam frangi vix potest. vnde etiam nomen accepit, quòd domari nequeat.

Soluitur tamen vel calido hirci, vinum prius bibentis, aut petroselinum comedentis, sanguine: vel plumbo optimo.

Verus indicus Adamas quantitate nuclei auellanæ excrescit. Rudimenta etiam eius ad Albim fluuium, non procul ab ostio Tangræ, inueniuntur.

Transparentes gemmæ coloris ab albicante diuersi, vel eundem in omnibus speciebus habent colorem, vel in singulis proprium.

Eundem in omnibus speciebus colorem retinet Sapphirus, Smaragdus, Sardonyx.

Sapphirus est Gemma pellucida, collorem cœruleum obtinens.

In Oriente potissimùm & India nascitur. Potu assumptus ad scorpionum ictus in primis prodest, & antidotis, quę contra venena & pestiferos affectus parantur, salubriter commiscetur.

Smaragdus est gemma pellucida, viridi colore, etiam vicinum aerem inficiens.

Lapis hic in Britannia copiosè prouenit, & in Scotia, qui præ cęteris laudabilis est.

Gestantes eum à morbo comitiali præseruare creditur: & limitura eius octo granorum pondere potu exhibita venenum assumptum expellit, decidentibus quoque de capite pilis.

Sardonyx est gemma transparens, vnguis alicuius digitorum humanorum colorem referens.

Vtilis est ad castitatem: plurimùm etiam conducens ad vnguium exulcerationes.

Proprium colorem in singulis speciebus obtinens gēma est Selenites.

Selenites gemma est instar speculi, seu vitri translucens.

Hæc pro motu Lunę, cuius etiam imaginem noctu videtur

detur reddere, crescit & decrescit. Vnde Græca appellatione à Luna sic dicitur: & à speculi similitudine Specularis lapis nominatur.

Conspicitur autem colore albo, vel nigro, vel flauo. Candidus in Arabia potissimum nascens comitialibus prodest, si ramenta eius in potu exhibeantur.

Gemmæ simplicis coloris non transparentes sunt, vel lucidæ, vel opacæ.

Lucidę alię lumen de se præbendo spargendoque resplendent, alię splendore carent.

Resplendentes sunt Carbunculus, Carchedonius & Asterites.

Carbunculus est gemma ignis instar noctu lumen prębens.

Gemma hæc nobilissima est, omnium etiam aliarum gemmarum virtutibus pollens.

Carchedonius est gemma subpurpurea, instar stellæ clarè refulgens.

Huius effectum est tristitiam metumque propellere, omnes videlicet corporis spiritus expurgando, & exhilarando: item spectrorum visiones prohibere.

Astarites gemma est crystallina, Lunam plenè lucentem in sui medietate continens.

Lucidæ absque insigni splendore sunt Rubinus, Topazius, Hyacinthus.

Rubinus est Gemma rubea per tenebras in specie exiguę scintillæ alicuius micans.

Rubinus visum, ob fortiorem aspectum Solis debilitatum clarificat: insomnia quoque tristia & meticulosa arcet.

Topazius est gemma coloris aurei, Soli exposita, tantùm radios de se spargens.

Vulneribus impositus eiusmodi lapis sanguinem ex ijs effluentem confestim sistit. Aquæ feruenti iniectus prohibet ne manus in ea amburatur, aut lædatur, quod videlicet absque omni noxa immitti & retrahi possit.

Hyacinthus gemma est aquei coloris, ob duritiem indissolubilis

solubilis, in tenebris nebulosa, interdiu clara & pura.

Gemma est admodum frigida: spiritus cordis aliarumque partium contemperans, lætitiam efficiens: & collo vel in annulis gestata gratiam reconcilians.

Gemmæ magis opacę sunt Corallium, Asbestos, Magnes, Galactites.

Corallium est Gemma fruticis lapidescentis figuram repręsentans.

Nascitur in mari potissimùm, ex humida viscositate, quę ex alto extracta statim induratur, quasi offuso aere protinus concrescens.

...ta Plinij ...orem de ...cis, quas falsò tri... ...t.

Eximitur circumquaque muscosum, & deraso prius ab artificibus cortice, suis coloribus, conspicue nitescit.

Corallium vel rarum, siue porosum est, vel compactũ, & ponderosius.

Porosum, quod spongiarum modo inane est, niueo candore conspicitur: idque frigidius est.

Compactum magisque lapideum est, tum rubrum, tum nigrum.

Laudatissimum verò est rubrum, & ramosissimum, omniumque lęue. Hoc hominis malè affecti collo annexum pallescit, quia tenera eius substantia à vapore, qui corpori nondum officere potest facilè affligitur.

Sanguinem reijcientibus, aut excreantibus medetur. Puluisculus eius oculorum medicamentis conuenit: item renum & vesicę calculis. Comitialibus insuper vtiliter alligatur & propinatur.

Asbestos lapis est coloris ferrei, post vnam sui accensionem irrestinguibilis: vnde & nomen illi impositum.

Reperitur in Arabia.

Magnes est lapis colore ad cœruleum vergente, ferrum attrahens.

Reperitur in Cantabria, in varijs Germaniæ & Bohemiæ locis: item in mari Indico & Æthiopia, qui omnium præstantissimus est.

Virtute sua Adamanti omni ex parte similis est: cum

aqua mulsa hydropicis alijsq; humoribus expurgandis aluum laxando confert. Ad profluuia autem dysenterica vnguenti forma ventriculo impositus vtilis est.

Galactites lapis preciosus est, colore cinereo, lacteum humorem resudans. vnde appellationem suam à lacteo succo Græcam accepit.

Lactis fœcunditatem parit: ad fluxiones insuper oculorum & vlcera conuenienter illinitur.

Hæc de Gemmis simplicem colorem habentibus: sequitur de variè coloratis.

Gemmæ varicolores sunt, quæ mixto simul colore conspiciuntur.

Eiusmodi sunt Achates, Turcois, Corneolus, Chrysoprasus & Hemathites.

Achates est gemma varicolor, leoninæ potissimùm pelli similis.

Interdū nigricans albis venulis, vel vt in Creta insula prouenit, flauis interstincta reperitur. Interdum etiam quasi sanguine respersa apparet.

Adeò nimirum variat colore, vt olim in Achate Pyrrhi regis nouem Musæ, & Apollo citharam tenens, conspecti fuerint. *Plin. lib. cap. 7.*

Aquilæ Achatem nidis suis imponentes ad defendendum pullos contra venenata, docuerunt, cum ictui scorpionis alijsq; venenis plurimùm conferre.

Turcois gemma est obscurior, coloris cœrulei ex viridi relucentis. A regione Turcica nomen sortita est.

Oculorum imbecillitati contra omnes exteriores noxas multum prodest, & spiritus, corporis totius confortat.

Corneolus gemma est aquæ carnis ablutæ similis: à colore carnis quasi Carneolus dicitur.

Sistendis mensibus & ficubus ani optimè conducit. Annulis inclusus Corneolus iracundiam coercet.

Chrysoprasus est gemma ex viridi colore aureis interstincta maculis, in tenebris tantùm parumper lucens.

In

In India reperitur, ſed ob raritatem admodum carus habetur.

Ad confortationem cordis & oculorum caliginem tenebricoſitatemq; valet.

Hæmatites gemma eſt in ferrugineo colore venulis ſanguinolentis mixta.

Creſcit in Morauia, ſed præſtantiſsimus eſt in Arabia & Aphrica prouenìens.

Gemma eſt adeò frigida & ſicca, vt vel in feruentiſsimam aquam proiecta eam refrigeret:& geſtantes à vehementiore Solis ardore cuſtodiat.

Sanguini in primis vndequaq; ſiſtendo optimè conducit: in manibus etiam retenta ſanguinis è naribus profluuium ſedans.

Gemmarum ſimiles lapilli habentur, qui reperiuntur in animantibus, tum terreſtribus, tum aquatilibus.

Ex terreſtribus animantibus ſunt Chelidonius, Alectorius, & gemma Rubetarum.

Chelidonius lapillus eſt exiguus in ventriculo pullorum hirundinis creſcens.

Reperitur autem in pullis primo partu excluſis tempore nouilunij.

Si bini fuerint, alter plerunque rufo, alter nigro colore cernitur. Probatiſſimus eſt, ſi vnicus tantùm adſit, isque aureis guttulis inſignitus.

Rufus præſertim ſub ſiniſtra axilla in linteolo, vel corio vitulino geſtatus Maniam, item Epilepſiam & Lunaticos curat: & geſtantem omnibus gratum & acceptum facit.

Alectorius eſt lapis, cryſtallini aut aquei coloris, in ventriculo Capi inuentus.

Inuenitur maximus fabæ quantitate anno ætatis Caporum nono: rarus etiam quinto.

Alectorius in ore retentus ſitim vehementiorē reſtinguit: ſicut & galli caſtrati lapide hoc in ijs creſcente non amplius bibunt. Fortes etiam & bellicoſos facit homines: ſicuti Milonem Crotonienſem legimus ſolius lapidis huius beneficio inuictum fuiſſe.

Gemma *Rubetarum* est lapis in capite Bufonis ortus.

Coloris est interdum in candido fusci, interdũ in medio cœruleum oculum habentis: præsertim si viuæ Boraci extrahatur.

Eximendus autem antequam bibat bufo, vel aquam tangat.

Præsentissimo remedio est contra omnis generis venena. Lapis enim hic in illorum præsentia colorem suum mutat, & quasi sudans guttas emittit.

Ex aquatilibus animantibus lapilli extrahuntur: oculi Cancrorum, gemma Percæ, lapis Carpionis, & alij plures.

Generantur autem lapides isti à frigore materiam indurante, & fortius constringente.

Oculi Cancrorum reperiuntur in Cancris, maximè femellis: lapides bini, rotundi instar oculorum.

Vis illorum lapidum insignis est ad coagulati sanguinis dissolutionem & expulsionem. Et magna etiam in confringendo calculo.

Lapides *Percæ* piscis reperiuntur in capite Percæ minoris: duo scilicet, iiq; candidissimi, Magnitudine seminis lini: secundùm proportionem tamen piscis.

Lapis *Carpionis* est, qui reperitur in piscis hoc nomine dicti faucibus, forma triangulari, colore exterius candido, intus autem subflauo.

Ad ebullitionem flauæ bilis, quam Sodam vocant, optimè conducit.

Hucusque de Gemmis, earumq; similibus: sequitur de lapidibus raris minus pretiosis.

Lapides rariores, & minus tamen pretiosi sunt, qui maculis & coloribus varijs commendantur: vtpotè Marmora.

Eiusmodi sunt Porphyrites, Alabastrum, Ophites, & id genus alia.

Porphyrites est marmor instar purpuræ rubens: vnde etiam hoc nomine dicitur.

Alabastri-

Alabastrites est lapis marmoreus mellei maximè coloris in vertice maculosi: quo antiqui ad vasa vnguentaria, & alia, vtebantur.

Qui verò hodie in simili vsu est, notissimus læuore pellucido, venis subnigricantibus, gypsi potius materia, quàm Alabastritæ species est.

Ophites est lapis marmoreus Porphyritæ instar, durissimus, viridi saturato colore similibus maculis respersо.

Lapides vulgares nullius pretij sunt, qui ob impuriorem terræ viscositatem crassiores & obscuriores sunt.

Et hi vel solidi sunt, vel porosi.

Solidiores sunt, qui partes omnes constrictas habent, vt omnis generis saxa, Silex, Pyrites, Cos, & alia.

Porosi sunt, qui cauernulis rarioribus referti reperiuntur, vt Pumex, Tophus.

Pumex videlicet spongiæ instar fistulosus lapis est, & rarus.

Tophus inæqualis & arenarius lapis est.

Adhuc de Lapidibus: sequitur de Metallis friabilibus.

Metalla friabilia sunt, tum Sales, eiusque species, tum terræ metallares.

Sal est corpus metallare friabile, è succo aqueo & terrestri mixtis, ac decoctis, genitum.

Salis natura adstringit, abstergit, expurgat, dissipat, reprimit, extenuat, & crustas inducit.

Effoditur autem vel ex fodinis, vel aquis.

Salis fossilis differentiæ sunt, Sal Ammoniacum, Sal petrosum, siue lucidum, Sal gemmæ, & Sal Indicum.

Sal Ammoniacum, quod in laminas concretum in Cyrenaica reperitur sub arenis ardentissimis: ideóq; Ammoniacum etiam dicitur: ἄμμος enim arena est.

Calidum & siccum ferè est in quarto gradu: humoribus viscosis expurgandis conueniens.

Quod autem in nostris Pharmacopolijs venditur nigricantibus glebis, adulterinum est: quippe quod factitium dicatur, è camelorum vrinis artificiosè concretis: vnde

vnde à Camelorum in Armenia copiam Armeniacum vocatur.

Sal petrosum est, quod in locis fumidis subterraneis & cautibus cauernosis, instar salsæ stiriæ, reperitur. Vulgò etiam Sal Nitri, à Nitria Ægypti regione, vbi plurimum prouenit, nominatur.

Huius similis species est sal, quod dicitur Boracis.

Sal gemmæ est sal candidissimũ æquale, instar crystalli resplendens. Nominatur etiam marmoreum, saxeum. Item Sarmaticum, Dacium.

Sal Indi est sal in albo nigricans, vel subrufum & obscurum, quod in India ex Oromeno monte ingentibus glebis exciditur.

Veteribus fuit saccharũ in arundinibus natura concretum.

Sal quod ex aquis effoditur, vel in littoribus maris coagulatum colligitur, vel in stagnis & lacubus à Sole decoquitur.

Ad Salis genera referuntur Alumen, Bitumen, & hisce similia.

Alumen est salsugo terræ, vel salsus terræ sudor.

Alumen aliud liquidum est, aliud duriusculum.

Liquidum est alumen vulgatum, quod Rochæ alumen dicitur, quasi rupeum, quo vtimur in preparandis chartis ad retinendum atramentum.

Duriusculum magis est alumen spissum, quod quia in canescentia capillamenta dehiscit, Scissile dicitur. Vulgò Alumen Scajolæ, item plumosum.

Alumen rotundum, quo docent est factitium è saccharo: igitur hoc in loco heterogeneũ est.

Bitumen est succus pinguior & lentus pici similis, adeoque quasi pix terrestris.

Estque vel fluidum, vel consistens.

Fluidum, quod instar oleosi liquoris magis diffluit.

Hoc diuerso colore pro locorum varietate conspicitur.

Nobiliora eius genera sunt Naphtha & Ambra Arabum.

Naphtha est candidum solummodò bituminis liquamen, ab aquis accensum, & ignitum: sic vocatum Babylonica dictione.

Maxima est huius ignem, etiã ex interuallo attrahendi facilitas, ob oleositatem: adeò vt corpus aliquod ea illitum

Vide Strabonem lib.

Plutarc. vita Alexandri. illitum, ignióq; admotum deflagrans, vel in aqua extingui non possit, sed magis potius ardeat, nisi copiosiorem superinfundas.

Naphtha è petris, & maximè quidem Agragantini Siciliæ profluens, Petroleum dicitur. Naphtha enim ob oleosam pinguedinem nonnullis olei nomine vocatur.

Ambra Arabum bituminosa est pinguedo, in cinereo candida.

Consistens bitumen est, quod plenius concrescit, ac fortius condensatur.

Hoc tenax primò, & lentum omninò mari vel aquis, ceu spuma innatat, ijs deinde exemptum protinus induratur.

Eiusmodi est tum Asphaltus nigricans, & Pissasphaltus tum Succinum.

Asphaltus nigricans est bitumen instar picis exiccatæ inspissatum.

Galenus 11. simpl. mare mortuū, in quo nihil vivere, aut submergi possit, propter maximā amaritudinē.

Optimus prouenit in mari mortuo Iudææ: quod idcircò lacum Asphaltitem cognominant.

Pissasphaltus est Asphaltus mistam bitumini picem redolens.

Arabicæ medicinæ sectatoribus cum Serapione Mumia dicitur: quare si desit, eius loco vtuntur Mumia Syriacorū factitia: quoniam in Syria defuncti pauperes bitumine implentur, diuites autem myrrha, aloe, croco & balsamo condiuntur. Alij propter conditurae eius inopiam myrrham & aloen pinguedine excipiunt.

Nascitur autem Pissasphaltus in montibus maximè Ceraunijs, à quibus in mare deuoluitur, & in huius deinde littoribus in glebas cogitur.

Succinum est bitumen, lapidis propemodum instar, vehementissimè concretum: ideoq; Succinū dicitur, quòd ex succo terræ concrescat.

Colore autem reperitur vel albo, vel citrino: rarius etiam nigro, quòd Gagaten vocant.

Pinguedo Succini, siue oleositas maxima est, vt si accendatur, candelæ instar ardeat: accensum etiam, siue contritum, Pini odorem refert.

Paleas insuper specifica sua virtute, & res alias minutas ad se trahit: vnde Electrum, & Persica dictione *Carabe*; id est, Paleas rapiens vocatur.

Terræ Metallares sunt portiones terræ in locis maximè mineralibus fossiles.

Eiusmodi sunt Terra Lemnia, Bolus Armenus, Terra Samia, Ampelitis, Creta.

Terra Lemnia est portio terræ impensè rubens, in insula Lemno secundum collem omninò fuluum effossa.

Vulgò in glebas dissecta veræ Armeniæ titulo non ita pridem comportari cepit.

Hæc ob impressum sibi sigillum Dianæ, cuius sacerdotibus illam abluere solis olim fas erat, Terra sigillata dicitur.

Vtilitas eius insignis est in abigendis & curandis venenis: efficax videlicet est ad omnes viperæ aliarumque ferarum morsus, & medicamenta lethalia. Item ad omnia vulnera tum vetera, tum cicatrici inducendæ contumacia.

Bolus Armenus est portio terræ in Armenia effossæ, coloris pallidi, in læuorem calcis instar promptissimè solubilis.

Valida huius est desiccandi virtus: ideoq; omnis generis fluxionibus sistendis optimè cōueniens est: præsertim verò vtilis ad catarrhos, ad sanguinis expuitiones, pulmonis vlcera, ad dysenteriam, ad profluuia ventris: præcipuè etiam valet ad affectus pestilentiales.

Terra Samia, siue Samius aster, est terra candida, tenax & viscida, ex Samo insula asportata.

Ampelitis est terra bituminosa, assulosa, coloreque atra: sic dicta, quòd viti circumlita nascentes in ea vermes interimit. *Gal. lib. 9. Simplic.*

Terra hæc in multis etiam Germaniæ montibus instar carbonum scissilis eruitur. Vulgò carbones terrestres, siue lapidei, Steinkolen.

Creta est portio terræ in insula Cretæ fossilis, albissima.

Vbi species etiam quodammodo nigricans: quædam

 reperitur,

reperitur, quæ pignitis, vulgò Creta nigra dicitur.

Tantum de Mineralibus: sequitur de Naturis perfectè viuentibus, vtpotè de Plantis.

Naturæ perfectè viuentes sunt in quibus vegetantis animæ facultas absolutè elucet.

Eiusmodi sunt tum Stirpes, tum Animantia.

Stirpes sunt essentiæ tantùm vegetabiles.

Harum omnium corporibus natura varias & multiplices virtutes pro qualitatum principum contemperatione impressit.

Forma enim earum qualitatibus vtitur, ceu instrumentis: huic igitur vel soli, vel cum qualitatibus simul omnia accepta referuntur.

Intensionis autem & remissionis illarum qualitatum distincti quidam gradus obseruantur: vnde nonnullæ in primo, in secundo, in tertio & quarto gradu calidæ, frigidæ, humidæ vel siccæ dicuntur.

Sæpe tamen propter materiæ dispositionem diuersæ vni plantæ insunt qualitates.

Stirpes proinde, siue plantæ vniuersæ, vel caudice continentur, vel caule.

Caudice quæ nascuntur, eum habent vel simplicem, vt arbores: vel multiplicem, vt frutices.

Arbores sunt stirpes à radice, caudice simplici ramosa, surculosaq́;, altius assurgentes.

Arbores in terris nascuntur vel calidioribus tantùm, vel in alijs quibuslibet.

Solo potissimum calidiore gaudent Thus, Myrrha, Macer, arbor Piperis, Palma, Balsamum, Malus Punica, Malus Citria, Cedrus, &c.

Thus arbor est, in Arabia præcipuè crescens, procera, folia Lentisco simillima obtinens. Græcè etiam Libanos dicitur.

Ex hac eiusdem nominis gummi profluit, ipsa arbore nobis notius. vulgò Olibanum.

Est autem illud gummi molle, candidū, pingue, & rotundū, in suffitu statim ardens. Et quò resinosius magisq́;

tenax

tenax est, eò quoq; laudabilius existit.

Hoc in templis ad sacros suffitus quasi consecratorius fumus expetitur: vnde nomen etiam Thuris ἀπὸ τοῦ θύειν contraxit.

Myrrha arbor est Indiæ, caudice duro, iuxta terram contorto, cortice leuiore, folijs extremo aculeatis & spinosis crescens.

Lachryma quæ ex hac arbore funditur, eodem nomine dicta, est pinguis, resinosa quodammodo, ac densa, cum splendore rubescens.

Recentis autem Myrrhæ liquor stillatitius olim Stacte, nunc Storax liquida in officinis nominatur.

Myrrha secundi ordinis est excalfacientium & desiccantium, & satis amara. Vulneribus igitur, præcipuè capitis, illita, glutinare ea & abstergere potest: fœtui quoq; item lumbricis expellendis idonea est: ad tussim veterem & anhelationem multum faciens.

Macer est arbor Indica in insula Badan, Persicæ arbori ferè similis, folijs tamen angustioribus, & breuioribus: cuius fructus nux Moschata exteriore, auellanarum instar, putamine duro, quem flos syluestrium rosarum instar expansus amplectendo ambit: extrinsecus inuoluitur. Flos ille Macis dicitur.

Nux myristica, vulgò ob odorem Muscata, quasi Moschata, præstat quæ recens est, grauis, succiq; plena, oleosa & odorata.

Nux myristica siccat & excalefacit, ordine secundo cõpleto, cum quadam adstrictione.

Arbor *Piperis* etiam in India potissimùm prouenit.

Fructus huius duplex est in diuerso arboris genere crescens, longus & rotundus.

Rotundum Piper gignitur à quibusdam infirmis viticulis vicinas arbores altiore complexu scandentibus vuarũ modo racematim proueniens: quod per maturitatẽ mense Octobri decerptum, & tridui plerunq; spacio tegetibus palmeis sub feruenti Sole expansum torretur, quousq; nigrescat, & rugosum euadat.

Rotundũ longum per non c[...] scunt in [...] dem arbo[...] vt pleriq[...] docuerunt

Longum verò in alijs arboribus Piperis crescit, veluti

nucamentum quoddam exilibus granulis squamatim cõpactum & vermiculosa facie dependens.

Piperis qualitas est vehementer calida & sicca.

Palma, quæ Græcè Phœnix dicitur, in Ægypto & Arabia frequens est arbor, omninò viridis, caudice longiore & rotundiore, corticibus instar squamarum piscis alicuius coniunctis, folijsque semper in altum vergentibus.

Quò plus hæc oneratur & premitur, eò magis in altum contrà nitendo assurgit. vnde Veteres arboris huius ramulos pro insignibus victoriæ in dextra gestarunt. Et hinc dicitur Palmam reportare, id est, victoriam.

Huius species syluestris in India crescens propriè nominatur Thamarindus. Palma enim ab Indiæ incolis Thamar dicitur.

Fructus Palmæ si maturescit, colore nigricans fit, & dulcis: Græcè Dactylus. vnde & Latina & Germanica appellatio mansit.

Palmulæ autem, siue Dactyli triplices sunt: sunt enim Palmulę Nicolai, & quæ Sorores dicuntur, & quę Potetõ.

Laudatissimæ autẽ sunt in Phœnicia, quæ inde Phœnicinæ vocantur: eæ verò quæ ad nos feruntur, omnes sunt Ægyptiæ.

Palmulæ dulces notabilem obtinent caliditatem. vnde medicamentum conficitur, Diaphœnicon, expurgandis humoribus idoneum.

Balsamum est arbor humilis, stirpe Terebintho haud dissimilis: folijs Rutæ, sed paulò candidioribus, & nunquam decidentibus.

Arbor hæc in Iudææ potissimùm valle Hierichonte & Ægypto crescit: quæ si incidatur, lachrymam emittit, siue liquorem lacteum, Græca appellatione vulgò vocatum Opobalsamum.

Inciditur autem cortex eius in parte caudicis superna, facta incisura vitro, lapide, osseisue cultellis: quia ferro incisa emoritur: & succus eius lana exceptus in corniculis colligitur. Vix autem singulis annis seni congij inde

colligi-

colligi possunt.

Natiuum balsami oleum esse ex eo cognoscitur, si cum lacte coaguletur: si in aquis facilè soluatur, vestesq; non maculet. Sed nunc rarissimè haberi potest.

Calidum & siccum est in secundo gradu, essentiæ tenuioris. Loco eius vtiliter substituitur oleum nucis myristicæ.

Malus Punica à Pœnorum, siue Carthaginensium regione dicta, arbor est non admodum procera, angustis & splendentibus folijs, floribus purpureis, & fructu innumeris acinis, siue granis referto. vnde & Malum granatum dicitur. Granatenapffel.

Cortex arboris vulgò Malicorium nominatur: flores autem arboris, præsertim syluestris, Balaustia vocantur.

Malum granatum boni succi est, ventriculo in primis conueniens: biliosum etiam vomitum sedans, balaustiorum & malicorij æqualibus partibus in aqua vel aceto decoctis, & ventriculo impositis. Succus etiam eius in omni ardore febrili optimum medicamentum est.

Malus Citria à citrino colore dicta, arbor est perpetuò virescens, folijs serratis, lauri propemodum similibus, & inter ramos aculeata, fructus rugosos & oblongiores perpetua superfœtatione ferens.

Malus hæc in Medorum olim regione tantum crescebat: vnde Medica quoque dicitur, ex quo vulgatum ænigma,

Medica mala quidem, nec mala nec medica.

Pomum etiam Iudæorum dicitur, à superstitione eorundem, quòd singulæ familiæ singulis annis vnum eiusmodi pomum secum habere coguntur.

Cortices arboris cordi confortando plurimùm prosunt: itemq; omnibus ventriculi affectionibus. Vestimentis appositi tineas aliosq; vermiculos arcent.

Medulla pomorum inflammationibus cutisq; affectibus medetur. In quem vsum vulgò paratum inde habetur vnguentum Citrinum.

Cedrus arbor est forma sua Iunipero similis, folijs tamen acutioribus: miræ, præsertim in Cypro insula, altitudinis, cariem & putredinem nunquam sentiens.

Huius natura est viuentes, & bene affectas res putrefacere & perdere: putridas autem & corruptas restituere & conseruare.

Adhuc de Arboribus, quæ in calidis solùm regionibus & remotioribus crescunt.

Arbores in alijs etiam regionibus quibuslibet crescentes aut fructiferæ sunt, aut steriles.

Fructiferæ fructum ferunt tegumento conclusum, vel molli, vel duro.

Molli tegumento inclusum fructum habentes, vel pomiferæ sunt, vel bacciferæ.

DE ARBORIBVS POMIFERIS.

Pomiferæ dicuntur arbores vniuersæ, quæ pomum ferunt.

Eiusmodi sunt Ficus, Olea, Malus, eiusq; genera, Pyrus, arbor Prunorum, Mespilus, Cerasus.

Ficus arbor est non admodum procera, cortice læui, instar Iuglandis, fructum oblongiorem, instar Pyrorum proferens, multorum etiam granorum plenum.

Arbor hæc alijs feracior est: ter vel quater etiam vno anno fructum ferens, adeò vt alter altero obruatur.

Color Ficuum primò lacteus, quando nondum etiam satis maturæ grossi dicuntur, & si citius proueniunt, præcoces: deinde melleus est.

Ficuum species sunt tum Mariscæ, tum Caricæ. Mariscæ vocantur Ficus grandiores & insipidiores. Caricæ dicuntur à regione, quæ cùm optimè siccari possent, omnibus deinceps Ficubus siccis hoc nomen dederunt.

Mira hæc arboris natura est, quòd tauri vel ferocissimi ad eam alligati mansuescere dicuntur.

Vtilitas eius in rebus multis manifesta est: præsertim verò fructuum eius.

Decoctæ

Decoctæ Ficus cum Hyssopo, & ieiuno stomacho assumptæ, tussi & alijs pulmonum affectibus medentur.

Contra pestem singulariter etiam prosunt, si sumatur cum folijs Rutæ, baccis Iuniperi, & Nucibus iuglandis, addito aceto, vt omnibus contusis & commixtis fiat electuarium: de quo singulis diebus assumentes rarissimè morbo pestilentiali corripiuntur.

Olea arbor folijs conspicua est salicis, & quidem angustioribus, flore exiguo, in Italia & Gallia copiosè proueniens.

Fructus huius Oliuæ post maturitatē nigrescit, nucleum in se habens, quem veteres propriè Sansam dixerunt.

Ex hoc succus exprimitur, qui Oleum dicitur: & si ex oleis immaturis colligitur, Omotribes vocatur.

Olei temperata est caliditas, & aluum relaxandi facultas. Si assumpto veneno bibatur, confestim illud expellit per vomitum, & multis alijs affectibus confert.

Vnde Democritus olim, interroganti, qua ratione homines diuturnam vitam degere possint, respondit: Si corporis exteriora oleo, interiora autem melle inungerent.

Arbor proinde ipsa tam robusta est, vt illæsa durare possit annos fermè ducentos. Maxima eius est cum vite sympathia, vt si in vite plantetur, non tantùm oliuas, sed vuas quoque de se proferat: antipathia autem maxima cum quercu arbore.

Malus arbor vbiq; notissima, pro regionum diuersitate varia est, fructum ferens vel satiuum, vel syluestrem.

Satiuus est pomorum dulcium & aliorum quoque austerorum.

Dulcia poma sunt calidiora: austera verò frigidiore succo constant, & magis terrestri, ideoq; adstringunt.

E dulcium genere Melimela sunt poma mellei saporis, siue mustea.

Et hæc omnia vtilia sunt ad animi deliquia, & cordis debilitatem confortandam: ijs tamen qui crebrius ad satietatem vsque his vtuntur, calculum gignere solent: & in ventriculis debilioribus flatulentum spiritum generant: omnia insuper specifica quadam proprietate

neruis nocent.

Syluestria similiter, quæ suas etiam habent differentias, omnia adstringendi facultate pollent: è quibus tamē contusis hodie varijs in locis affusa aqua potus excoquitur, musto similis, aluum plurimùm relaxans.

Mali genera sunt Malus Cotonea, & Malus Persica.

Malus *Cotonea* arbor est malo arbori similis: longè tamen humilior manens, lanuginosa poma ferens. Sic dicta à lanugine, quam Greci Κύτον nominant. Item Cydonia, à Cydone insulæ Cretæ ciuitate, vnde primùm aducta est in alias regiones.

Cotonea poma frigidiuscula sunt, & adstringentia: ideoq; ventriculo confortando in calidioribns affectibus plurimùm conducunt. sicuti & vinum: item mel aut oleum inde paratum, vel condimentum Cotoneatum, vulgò Quidtgenlatwergt optimè conuenit.

Malus *Persica* arbor est pomifera, folijs amygdalinis paululùm maioribus, mala ferens rotunda succi-plena, exteriusq; parumper lanuginosa.

Fructus eius vel albicans est, vel alterius etiam coloris.

Albicantia Persica frequentiora sunt, quæ vulgò Popularia dicuntur.

Alterius coloris sunt Persica tum lutea, tum magis rufescentia, siue sanguinea.

Lutea sunt maiora, eaq; duriora & solidiora, quorum corpus ligno adhærens difficulter auelli potest: quo sensu Duracina appellantur. Et minora nonnulla Armeniaca, siue Præcocia, Kleingelbe Pfersingh.

Rufescentis verò & sanguinei magis coloris sunt, quæ nominantur Sabina, roth oder Blutfarbe Pfersingh.

Succus Persicorum ob copiosiorem aquosam frigiditatem facillimè corrumpitur, & penitus est noxius: præsertim si post alios cibos vltimo loco assumantur. In superficie enim ventris natantes citò putrescunt, pituitam quoq; copiosius generantia.

Quam ob causam, qui sæpius ijs ad satietatem vtuntur, in febres incidunt, eorumque nerui proprietate quadam læduntur.

Folia

Folia in puluerem redacta plagas cruentorum vulnerum claudunt: succus verò foliorum in potu exhibitus, vel vnà cum folijs vmbilico impositus lumbricos interimit. Ex floribus fructuum addito saccharo, conserua quam vocant, paratur expellendis puerorum lumbricis, vtilior & ori gratior est.

Pyrus arbor est cum fructu suo notissima, à cuius pyramidali figura, hoc est ignis forma turbinata nomen accepit.

Pyra recentia & cruda seroso suo ebullienteque succo sanguinem explent, eumque putrefactioni obnoxium reddunt, vt eorum cibus non modò ægrotis, sed etiam validis onerosus sit.

Inflationes sæpe gignunt: attamen si vnà cum attenuantibus, & flatum expellentibus assumantur, minus noxia sunt.

Pyra verò cocta magis corroborant, & aluũ emolliũt. Elixa similiter, aut assata, ventriculũ confortant, & sitim eius restinguũnt: præsertim dulcia & odorata, quæ coquũtur, cum aniso, fœniculo, saccharo, & alijs huiusmodi.

Syluestria multum adstringunt, & nauseam ventriculi simul exuscitant.

Prunus arbor est ramosa, duriorem corticem habens, folijs serratis, ijsque in rotunditate longioribus, fructum etiam rotundum ferens.

Est autem hæc arbor vel satiua, vel syluestris.

Satiuæ fructus sunt Pruna, quorum alia dicuntur Damascena, eaq; maiora sunt, & nigricantia, nostratibus **Quetschen**: alia coloris purpurei, Hispanica dicuntur, **Spanischepflaumen**. Quibus adduntur alia magis flaua, aut cerea, **die gelben Spillingk**.

Omnes prunorum fructus sunt frigidiores & humidiores; ideoq; ventriculis etiam imbecillioribus deteriores sunt: & magis noxij, præsertim recentiores: exiccati verò minus sunt molesti.

Qui magis sunt dulces, aluum relaxant, accidiores eam constipant.

Electuarium inde paratũ multis calidis affectionibus prodest.

prodest. Gummi etiam ex arbore ipsorum profluens è vino bibitum calculosis multum confert.

Prunus syluestris, nostratibus Schlehendorn, arbor est priore minor, fructum ferens pruneola, prunis aliquantulum minora. Ex horum floribus destillata aqua vnicè prodest laterum punctionibus, varijsque alijs thoracis affectionibus.

Mespilus arbor est magnitudinis etiam propemodum pomi paulò spinosior, ramis lanuginosis & spinosis pariter crescens: quæ quòd iuxta malum libentius nascatur, Hamamelis dicitur.

Fructus eius tres plerunque, aut quatuor, vel, vt plurimùm, quinque lapillos in se continens: primò viridis ac durior est, deinde flauus & mollior. Ab Italis *Vnedo* dicitur, quòd de eo nondum maturo præter vnum nemo possit comedere, ob acrimoniam.

Fructus iste ventrē sistit: ideoq; tempore æstatis ad ebullientem alui fluorem conditus salubriter assumitur.

Cerasus arbor est, folijs Mespili similis, serratis & asperioribus, cortice læui, albicantis coloris, nigro intermixti.

Fructus eius carnosus & succulentus, rotundus, Cerasum dicitur, à ciuitate Ponti Cerasunte: vnde hanc arborem primus L. Lucullus in Italiā attulit, anno vrbis 680.

Cerasum aliud dulce est, aliud Ponticum.

Dulcia Cerasa omnia, quæ plerunque minora sunt, insalubriora censentur.

Pontica Cerasa minus dulcia sunt, eaque vel acida, vel austera.

Acida magnitudine auellanarum, bacca admodū rufescente crescūt: nostratibus weichel oder lichte Kirsen. Austeriora pediculo constant longiore, bacca alijs crassiore, gustu austeriore, colore purpureo, aut rubeo, in atrū vergente, vulgò Amarellen. Hæc cæteris gratiora, & salubriora sunt, & diutius seruari possunt.

Ex his omnibus, quæ cum nucleis eduntur, stomachum extergunt, & expurgant. Lac siue succus è nucleis eorum expressus specifica virtute calculum qualemcunque frangit, & expellit.

Caro Cerasorum sanguinem gignit copiosiorem, & magis impinguat corpora. Vnde passerculorum, qui Cerasis plurimùm delectantur, eo ipso tempore, quo hæc matura sunt, iecuscula longè quàm alias maiora conspiciuntur.

Hucusque de Arboribus pomiferis: sequitur de Macciferis.

Bacciferę arbores sunt, quarum fructus baccæ sunt minores & rotundiores.

Laurus arbor in calidis regionibus sponte, apud nos propter frigiditatẽ vix sata prouenit, folijs acutioribus & spissioribus, cortice tenui ac læuiore, perpetuo virescens.

Arbor hæc, propter immensam vtilitatem, apud Veteres admodum nobilis fuit habita: qui ramulis eius pro insignibus pacis & victoriæ vsi fuerunt: & folia eius magistratui strenę loco, vt vocant, obtulerunt: folijs quoque ijsdem vates celebriores coronati fuerunt.

Fructus proinde & folia Lauri calefaciunt, & vehemẽter exiccant.

Oleum è baccis Lauri expressum ob calefacientem ac emollientem naturam prodest affectionibus thoracis, alijsque pluribus è frigiditate ortis: vtpotè capitis, ventris, epatis &c. Colicos etiam dolores sedat.

Puluis earum è vino sumptus vrinam ciet, ac lapidem renum & vesicæ confringit.

Iuniperus arbor, sic dicta est, quòd iuniores & nouellos fructus pariat: hæc enim sola arbor fructus suos minutos biennij spacio gestat, prioribus nondum maturis alios insuper producens.

Est autem arbor folijs breuiusculis & acutis, omninoque angusto cortice, vbique propemodum dissecto.

Lachryma ex hac arbore exudans Vernix est, gummi duriusculum, sic dictum, quòd rore verno magis concrescit.

Arbor calida est & sicca in tertio gradu, ideoque calefacit, & coniungit, siue congregat: ventriculo refrigerato alijsue partibus calefaciendis optimè cõducens. Baccę autem

tem calidę sunt & siccæ in primo: earumque vsus est multiplex, & in primis olei inde destillati, aut expressi.

Assumptæ baccæ aeris putrefactionibus medendo spiritum in corporibus animantium confortant & augent. Item tussi, torminibus, alijsque vitijs medentur, adeoque humiditates omnes putridas atque malignas absumunt.

Oleum è ligno Iuniperino ad Arthritin & dolores corporis confert, si spina dorsi eo inungatur. Auribus infusum surditatem tollit. In cibo assumptum vitia melancholica curat.

Gummi Iuniperinum cum albumine oui fronti temporibusque inunctum destillationibus capitis sistendis prodest. Cum thure puluerisato & oui albumine ventri impositum, laxitatem eius indurat.

Morus arbor est non incognita, folijs rotundis, asperis & nigricantibus, fluore quasi piloso, sæpe totum fructum tegente.

Sic autem dicitur, Græca notatione dissentaneorum quasi prudentissima, quòd nouissimè omnium frigore lapso germinet, & cum postremis folia amittat. Germanis verò, quòd stomachicis remedijs commodè miscetur, Maulbernsafft dicitur.

Fructus eius arboris primò albicans est, deinde magis rubicundus, & postquam maturuerit niger omninò redditur.

Hinc electuarium paratur Diamoron, quòd, sicut etiam succus simplex eius, plurimùm conducit asperitati & exulcerationi gutturis præcipuè, itemque epatis inflammationibus.

Et hæ fuerunt arbores, quarum fructus molli tegumento obductæ sunt: sequitur de ijs quarum fructus tegumento duriore continentur.

Ex his autem alij toti teguntur, alij ex parte tantum. Prioris generis sunt arbores, quarum tegumentum est calyx ligneus, vel echinus.

Calyx ligneus & durior vel integer est, & cohærens,

vt in Amygdalis, vel bifidus, vt in Nucibus.

Amygdalus arbor est caudice longiore, multis ramis extensa, folijs salicum haud dissimilibus, ante germinationem florens.

Fructus eius est Nux, duriore & lenticulari calyce conclusa, supra quem deinceps viride & molle est putamen: is Amygdalarum nomine dicitur. quòd in calyce tenuissimas multas rimulas habeat, quas Græci ἀμύχας vocant.

Fructus autem iste duplex est: amygdalæ enim aliæ dulces sunt, aliæ amaræ.

Dulces mediocriter calidæ sunt, exilem amaritudinem in se continentes: ideoque incidendi, attenuandi, & sine morsu digerendi facultate pollent.

Vnde etiam lentorum & viscidorum humorum excretioni è pulmonibus mirificè conducunt: præsertim si contritæ ex iusculo assumantur. Epatis quoque obstructionem, itemque lienis & renum optimè aperiunt, & vrinã prouocant.

Ad hæc omnia quoque efficaciores sunt amaræ.

Oleum Amygdalarum asperitatem gutturis lenit, & & phthisicis, qui diu decubuerunt, prodest: & amararum in primis oleum aurium affectionibus salutare est.

Fructus qui bifido calyce teguntur sunt Nuces iuglandis.

Iuglans, siue Nux regia, arbor est præalta, cortice longo, læui, & albicante, ramis crassioribus, folijsque etiam maioribus, longis scilicet ac latis & graueolentibus.

Nux iuglandis dicta est à nocendo, quòd vmbra eius atque stillicidium proximis arboribus, & sub ea recubantibus noceat. eodemque sensu Caryon dicitur, quòd cerebrum grauet, præsertim nux rancida & vetustior.

Nuces sunt duplices: aliæ maiores, quas vocant Nuces equinas: aliæ minores, quæ calyce teguntur, vel fragiliore, vt Molluscæ vulgares: vel duriore, & quasi

lapideo

lapideo, vt Morascillæ, vulgò Nuces lapideæ.

Nuces calidæ sentiuntur in tertio gradu, siccę in principio secundi.

Hęc autem si sæpius comedantur, angustiam pectoris suis halitibus efficiunt, ideoque tussim & dolores capitis exuscitant, imò etiam linguę aliquando paralysin.

Singulare tamen remedium ex his conficitur contra omnis propemodum generis venena, quod primus Mithridates olim putatur inuenisse: nempe Nuces exiccatæ duæ, cum duabus ficubus, & rutę folijs numero 50. addito parum salis contusæ instar electuarij & ieiuno ventriculo assumptæ, eo ipso die immunem ob omni veneno reddunt.

Cum cepa, sale & melle impositę, prius tamen ieiuno ventriculo masticatę, canis rabiosi morsibus prosunt. Item cum solo melle & ruta luxatis abscessibus si illinantur, conferunt.

Succus ex viridi Nucum putamine Rob nucum dicitur, omni inflammationi atque tumori gutturis vnicè prodest.

Aqua eiusdem putaminis destillata cum tertia parte aceti assumpta incipiente ardore pestilentiali, intra 24 horas, prius tamen habita sectione venę certissimum est, pestis remedium.

Echino conteguntur *Castaneæ*, & harum similes fructus Fagi.

Castanea ab vrbe Magnesię Castano dicta, arbor est Iuglandi ferè similis, folijs tamen plures venulas habentibus, magisque serratis constans.

Fructus eius eodem nomine dicuntur Castaneæ: quarum aliæ rubicundiores sunt, quæ Meterranæ dicuntur: aliæ minus rubicundæ. E quibus quę sunt latiores & maiores, esuique aptiores, Tarentinæ: rotundiores verò, Balanitides vocantur.

Omnes calidæ & siccæ sunt in primo gradu, & propter terrestre materiam, summam obtinent constipandi facultatem: qua tamen alui & ventriculi fluxiones sistunt, & sanguinem excreantibus prosunt.

Lar-

Largius in cibo sumptę, siue in aqua sint coctę, siue tostę, siue frixę sint, nocent, multoque magis crudę. Ægrè enim concoquuntur, ventriculum nimis inflant & constipant. Pediculos etiam nimium deuoratæ gignunt.

Cineribus verò obrutæ ac tostæ, crudis & elixis meliores fiunt: præcipuè si cum sale, pipere & saccharo assumantur.

Puluis tamen exiccatarum Castanearum cum oculis cancrorum, & aqua hederæ vrinam probè ciet.

Fagus arbor est spectatæ proceritatis, cortice crasso & albicante potissimum, siue in rufum nigricante, folijs ferè laurinis, sed in ambitu serratis crescens.

Fructus eius **Buchecker**, includitur calyculo in extrema parte etiam echinato, hispido ac scabro, interius nucleum triangularem tegente.

Fructus hic quodammodo calidus est & dulcis, ac subadstringens. Folia autem magis frigida sunt: quę esitata labiorum & gingiuarum vitijs mirè prosunt: tusa verò & illita, membra torpentia corroborant.

Fructus ipse propter dulcedinem suibus gratissimus est: item gliribus atque muribus, qui è longinquis etiam regionibus gregatim syluas illas, vbi eum habere possint, ingrediuntur.

Arbores quarum fructus ex parte tantùm teguntur, sunt arbores glandiferę, vt Quercus, Robur, Ilex, Suber.

Quercus arbor procera, crasso & aspero cortice, folijs profundè serratis, ramis plurimùm nodosis crescens: sic dicta, quòd in ea soliti erant dij gentium quærentibus responsa dare.

Fructus eius essentialis est glans: accidentalis verò interdum proueniens est Galla: item Viscus, qui inde dicitur Quercinus.

Quercus moderatè calefacit & desiccat: omnisque eius pars adstringendi simul facultate pollet: præsertim verò membrana, quæ sub calyculo glandis carnem vestit.

Aqua

Aqua ſtillatitia foliorum iecinoris fluxiones, eiuſque putredinem, ſicut etiam pulmonis, feliciter curat. Profluuia mulierum tum alba, tum alia cohibet, ſanguinemque omnem coagulatum expellit.

Folia autem ipſa prius contuſa, recentibuſque vulneribus impoſita, ea coniungunt, & abſque alijs conglutinant. Similiter incipientibus phlegmonis & puſtulis ardentibus conducunt, calorem fortiorem extrahendo.

Gallæ in vetuſtioribus Quercubus potiſſimũ enaſcuntur, incipiente primùm æſtate, Sole Geminos relinquente: pleræque etiam tempore nocturno.

Ex his aliæ minores, & magis rugoſæ ſunt, Græcè Omphacitides: aliæ maiores & leuiores.

Gallæ diſſectæ interdum muſcas, interdum formicas, ſæpe etiam araneas intra ſe continent. Vulgus iudicat muſcas, bella: formicas, annonę caritatem: araneas verò peſtilentiam præſagire.

Puluis Gallarum vulneribus inſperſus, abſquę ſuturis ea conſolidat.

Robur, Hageychen, eſt Quercuum ſpecies duriſſima, glandem minorem ferens: vnde quamlibet materiam fortem & duram à robore robuſtam appellamus.

Ilex arbor glandifera ſpectatę proceritatis folijs etiam laurinis, ſed minoribus & aculeatis perpetuò vireſcens, ligno denſo, & in atrum rubeſcente.

Arbor hæc cęteris Quercubus rarior eſt: cuius ſpecies eſt Suber.

Suber arbor eſt fructu & folio Ilicis perpetua ſimiliter coma vireſcens: Ilice tamen minor, cortice craſſiſſimo, eoque exuto etiam, minimè inſtar aliarum arborum exareſcens: vnde etiam Ilex fœmina dicitur.

Sed quia lignum eius admodum cauernoſum eſt, ideoque leuiſſimum: Arbor non baptiſata dicitur, & lignum eius ἀβάπτιστον, quod baptiſari aut ſubſidere in aquis nequeat.

Suberis cinis è vino calido ſanguinem excreantibus magnopere laudabilis eſt.

Enume-

Enumeratis Arboribus fructiferis: sequitur de earum similibus.

Arbores fructiferarum similes sunt Resiniferæ omnes: quarum fructus sunt Strobili. Nuces videlicet putamine ligneo squamatim compacto, subtusque excauato conclusæ.

Arbores propemodum omnes eiusmodi perpetuò virescunt: quales sunt Pinus, Picea, Larix, & similes.

Pinus **Fichtenbaum**, arbor est admodum ramosa, acutis folijs veluti in pectine coniunctis: à quorum pinnato acumine nomen traxit.

Fructus Pini sunt nuces pineæ **Zirbelnüßlein**, quarum putamina propriè Coni nominantur.

Nuces autem Pineæ calidæ & siccæ sunt: vim pariter conglutinandi obtinentes.

Tussi correptis & phthisicis optimè conducunt: confortando & calefaciendo corporis partes vniuersas.

Pini species syluestris est Pinaster arbor altissima, maximaque, folijs pilosis, instar Pini domesticæ.

Picea, **roth Thannenbaum**, est arbor procera, cortice nigricante, tenace, lento, atque fluxili, ramusculis ad instar crucis, à duorum solummodo ramorum latere exeuntibus, folijs paululum latioribus, mollioribus, ac læuioribus, instar Rosmarini.

Ex hac arbore resina inter lignum & corticem gummi modo concreta effluit.

Piceæ species est Abies, **der weiss oder gemein Thannenbaum**: picea videlicet magis albicans, eique omninò similis: folijs tamen in altero latere cinericeis.

Ex hac etiam resina effluit Abietina dicta: quæ cum melle cocta prodest destillationibus capitis & gutturis, præsertim anginę: adeoque omnibus externis affectionibus commodè adhibetur.

Maxima enim vis huius est sedare inflammationem vulnerum, eaq; pinguedine sua facilimè conglutinare.

Cum farina hordei vinoque decocta strumas induratas curat.

Larix arbor est eximiè alta cortice perquàm crasso, in rimas vndique dehiscente, ramis graditim circa stipitem totum emissis, folijsque adnatis densis, oblongis, mollibus & comosis.

Fructus eius sunt coni cupressinis admodum similes, & iucundum efflantes odorem.

Lignum arboris istius, quòd abundè sit siccum & resinosum, impetu flagrat adeò vehementi, vt nullo alio carbone in fornacem indito rude ferri metallum, celerius colliquescat, quàm Lariceo.

rronea opi io est, Laricem nec flagrare, nec in rbones erti, sed ntum veuti saxum lcarium xuri.

Resina Larigna, quæ ex Larice manat, præstantissima est, odore, gustu & facultate, quàm vulgata Terebinthina acrior. Liquor istę est colore melleus, lentus, & nunquam durescens.

In Laricis arboris trunco fungus nascitur Agaricus, ab Agaria Sarmatiæ regione dictus.

Fungus est selectissimus, si sit omninò albicans, rarus & porosus adeoque leuis atque friabilis. Mas enim qui dicitur, grauis, densus, durus, niger & lignosus: minus præstans est.

Tæda nō est rędictarū rborū species, vt Freiius opinatur: sed quodlibet lignū x olei vel icis aspersione flāma concepta faculæ modo ucens.

Agaricus autem in initio dulcis est, mox amarus, & subadstringes: vim obtinens incidendi, tenuandi, extergendi, digerendi, & obstructa liberandi facultatem. Præcipua verò vis eius est pituitę expurgandæ idonea.

Adhuc de Arboribus fructiferis, earumq; similibus: sequitur de sterilibus.

Steriles arbores quę fructum nullum notabilem procreant sunt, Vlmus, Alnus, Tilia, Buxus, Betula, Salices, Populus, & alię eiusmodi.

Vlmus, **Rustenholtz oder Ulmenbaum**, est arbor procera, folijs parumper crispis, & asperis, & quàm in pyro sint, leuioribus, ligno flauo, duro, & propemodum deformi.

Cortex, ramuli, eorumque folia glutinandi facultatem obtinent.

Folia tusa & ex aceto illita malignam sanant scabiem, omniaq; vulnerum labra iterum connectunt, adeoq; Vlmi

mi ipsius varius ad res varias vsus adhiberi potest.

Alnus, Erlenbaum, arbor est caudice assurgens recto, ligno & medulla molliore, folijs instar pyrorum, attamen maioribus, solidioribusque, & aliquantulum rotundis. Gaudet locis humidioribus, & fluminum littoribus: vnde sic dicitur, quòd alatur amne.

Arbor est impensè calida & sicca: vnde etiam lignum eius sub terris & aquis diutissimè durare potest.

Folia eius tenacia pinguiaque tumoribus & bubonibus cum aqua calida simul imposita certò curant: adeoque viridia illa omnibus externis inflammationibus conducunt.

Tilia, Linden, à lenitate & mollitie ligni Græca appellatione Philyra, arbor est ampla & patula, caudice & cortice crasso, folijs instar hederæ, mollioribus tamen, & in rotunditate magis acuminatis.

Philyra non est philyrea, ideoq; minus rectè apud Dioscoridē eo nomine Tilia intelligitur.

Montibus gaudet humidioribus & conuallibus.

Folia præcipuè eius constringendi virtute prædita sunt: in cæteris eandem cum Oleastro potentiam habet.

Buxus, siue *Pyxus*, arbor est folijs minutis, rotundis, & perpetuò virescentibus, caudice aspero, plerunque & nodoso, nigricante, ligno subfusco, durissimo & grauissimo.

Lignum enim huius pre omnibus alijs crassissimum & grauissimum est, neque ad ignem, neque ad carbones idoneum, vt aquis non supernatet, sed quàm primùm ad fundum earum subsidat, nec vllam cariem, aut senectam sentiat.

Vnde Pyxides à Pyxo nominantur, quòd optimum earum genus è buxo parari soleat.

Qualitas Buxi sicca & adstringens est.

Folia eius in puluerem contrita ex aqua Lauendulæ sumpta mania correptis prosunt.

Lixiuium è buxo paratum pilos flauescere facit.

Betula, Birckch, arbor est tenera, cortice primùm fusco, deinde albicante, ligno leni atque fragili: primo ex alijs omnibus repleta succo dulcissimo.

Cortice huius arboris, presertim albicante Veteres

olim papyri loco vsi fuerunt.

Succus eius, qui primo Vere colligitur, assumptus calculo & ictero plurimùm prodest: itemque oris putredinem curat.

Idem succus coagulo lactis immissus prohibet, ne vermiculi caseorum generentur.

Salix, dicta à saliendo, quòd ea celeritate crescat, vt quasi salire videatur: arbor est diutissimè durans, eò quòd plurimum etiam excauata, adeoq; putrescere incipiens, nondum tamen corrumpatur.

Salix alia solidior est, alia fragilior.

Solidior est tum nigra, tum vitellina.

heophr. Nigra, quæ & Punicea dicitur, est salix maior atque melior, hinc inde iuxta sepes crescens: ex vsu etiam Viminalis dicta, Bandtweyden, oder Braunrotewey-den.

linio: Co-melle etiã bina & merina di-tur.

Vitellina est, quæ iuxta fluminum ripas potissimùm prouenit, colore subflauo, ferè instar vitelli ouorum: vnde etiam cognominatur: alias etiam candida, nostratibus Buchweiden dicitur.

heophr.

Fragilior salix est colore magis albicante, quæ facilimè frangitur, ideoque nullius in vinciendo momenti est, Bruchweyden.

Salices exiccandi & incrassandi virtute pollent: præsertim verò in cortice & folijs.

Folia Salicis cum cortice in vino decocta & ebibita ventris tormina sedant.

Populus arbor, aquosis & humidis præsertim locis gaudens, diuerso colore conspicitur: nempe alia albicans est, alia nigricans.

Populus alba, arbor est caudice longo & recto corticeque læui, folijs primùm rotundis, ac deinde angulosis, inferius viridibus, superius lanuginosis, ijsque perpetuè trementibus.

Complexio eius est temperatè calida & humida.

Hinc conficitur vnguentum Populeonis, quod tempore Veris exudante resina optimè paratur.

Radix huius arboris potu assũpta, octo dies tutos reddit

dit à torminibus & ſtranguria ventris.

Populus nigra, Germanicè Aſpen, arbor eſt albæ Populo omninò ſimilis, paululùm tamen maior & lenior, & folijs anguſtioribus, inferius viridibus, ſuperius cinericeis.

Calida & ſicca hęc arbor eſt: in opificijs autem & menſis parandis vtiliſſima eſt.

Ramuli manu retenti prohibent, laſſitudinem & defatigationem tum pedum tum manuum in itinere.

Gummi arboris tritum & aſſumptũ profluio alui prodeſt.

Tantum de arboribus: ſequitur de Fruticibus.

Frutices autem ſunt ſtirpes multiplici caudice aſſurgentes.

Fruticum plantæ vel nobiliores ſunt, vel minus nobiles.

Nobiliores frutices ſunt Cinamomum, Caſſia fiſtula, &c.

Cinamomum eſt cortex fruticis ſimilis eiuſdem nominis in India creſcentis, colore ſubnigro, virgulis ſiue ramulis tenuiſſimis, qui ſi frangantur, copioſiſſimum de ſe odorem ſpirant.

Calamus aromaticu[s] non rectè Freigio & alijs addi[tur] quia nõ ca[u]dice, ſed c[au]le potius i[n] altum excreſcat.

Cortex Cinamomi duplex eſt: alius ſubtilis ac tenuis, alius craſſior. Tenuis eſt acerrimi & optimi ſaporis: craſſius autem tardius digeritur ad confortandum cor hominis.

Eligitur in primis Cinamomum quod magis rufeſcit & acre eſt, admixtam habens aliquam dulcedinem.

Cinamomum proinde ſummè tenuium partium eſt, in ordine tertio calidum, & ſiccum in ſecundo. Conuenit igitur refrigerato ventriculo: viſum corroborat, itemque cor, epar: & ſanguinem puriorem gignit.

Caſſia fiſtula eſt rotunda magna & purpurea fiſtula, intrinſecus habens medullam omninò atram.

Caſſia lig[nea] Veterum [ho]die nobis i[n]cognita e[ſt].

Fiſtulæ grauiores & purpureæ in hoc genere ſunt reliquis meliores.

eoq; eius
o duplex
namomi
tio sumi-
r.

E nigricante huius fistulæ pulpa optimum conficitur & lenissimum medicamentum purgans, quod Cassiam solutiuam, vel Cassiam extractam vocamus.

Cassia illa extracta grauioribus febribus admodum salutaris est, ob lenem suam purgandi facultatem: imò alijs etiam morbis plurimis, si vnciæ vnius pondere ex aqua rosata assumatur.

Frutices minus nobiles sunt Corylus, Sambucus, Oxyacantha, Ribes, Rosa, Rubus, Poterion, Colutea.

Corylus est frutex altior, caudice tenui, pingui, & albicantibus maculis distincto, folijs Alni paululum latioribus & serratis, decidentibus iulis nuces auellanas ferens.

Nuces auellanæ calidæ sunt, & multa humiditate refertæ: ideoque comestæ multum impinguant quidem: sed stomacho tamen infestæ sunt, & facilè dysenteriam procreant: præsertim verò quæ membranula rubicundiore teguntur.

Virides tamen innocentiores sunt aridis.

Tritæ autem & ex aqua mulsa potę tussi veteri medentur Cinis crematarum, addita axungia, aut vrsi adipe, capiti impositus alopeciam curat.

Sambucus à Sambyco autore nomen habens, frutex est ramulis assurgens omninò cineraceis, in interna cauitate medulla molliore repletis, folijs propemodum Iuglandis.

Fructus eius sunt baccæ purpureæ succum sanguinolentum habentes.

Sambuci species est Ebulus, Attich, humilis & breuis: quo sensu dicitur Chamæacte, quasi terrestris Sambucus.

Est autem frutex caudice crescens quadrangulari, folijs ferè amygdalarum seiunctis, alarum instar extensis.

Vtraque autem planta calida & sicca est, digerendi & expurgandi vim obtinens: virtute insuper conglutinandi prædita.

Radix verò Sambuci, vel folia eius in vino sigillatim decocta, & ebibita hydropicos validè expurgat.

Et

Et ad eundem effectum radice Ebuli nihil est potentius & efficacius.

Aqua, in qua decoquuntur folia Sambuci plurimùm tussi aridiori conuenit.

Pulpa aut electuarium è baccis Sambuci paratum, sudores & omne venenum è corporibus expellit.

Oxyacantha, vulgò Berberis **Versich oder Saworborn**, frutex est pyro syluestri haud dissimilis: minor tamen, & in ramulis duobus, vel tribus, vt plurimùm hinc inde spinis coniunctis, folijs mali Cydoniæ, sed angustioribus.

Oxyacantha frigida & sicca est in gradu 2.

Succus baccarum inflammationi epatis vnicè conducit, alijsque apostematibus extrinsecus impositus, præsertim si commisceatur cum aqua Solani: sitim quoque restinguit.

Cortex radicis contritus, item fructus eius contusus & impositus ad extrahendum infixa tela, ossa, spinas, vitrum mirè prodest.

Syrupus inde confectus cum saccharo, aut vinum præparatum, cor multum confortat, & ventriculi appetitum restituit, febribus ardentibus confert, adeoque omnibus morbis interioribus à nimio sanguinis feruore ortis conducit.

Ribes **S. Johannis Treublein**, frutex est ramulis purpureis, folijs Pampini, sed minoribus, & ex viridi nigricantibus, baccas rotundas, easq; rufescentes, pediculis longis annexas ferens.

Fructus eius & folia frigida siccaq; sunt in 2. gradu, virtute pariter conglutinandi exornata.

Succus igitur fructuū quomodocunq; præparatus tremori cordis auxiliatur, & omni inflammationi totius corporis, præsertim quoq; peste correptis.

Rob etiam, siue succus ille cum aqua Endiuię morbillis plurimùm conducit.

Rosa frutex est minor, virgulis excrescens in viridi nigricantibus maculis, multis incuruatis spinis, folijs etiam quodammodo serratis, fructus producens rosas va-

ricolores.

Rosæ omnes frigidæ & siccæ sunt temperatè, & internis & externis corporum affectionibus vtiles.

Succus earum in vino decoctus tollit dolores capitis & oculorum: gingiuæ etiam, si eo abluantur, restituuntur.

Mel rosatum optimè partes quaslibet corroborat, omnemq; materiam melancholicam, atq; phlegmaticam educit: præsertim si exhibeatur cum decocto fœniculi, addita portione aliqua salis.

Oleum pariter rosarum ambustis omnibus salutare est, & fronti illitum capitis grauedinem calidosque affectus sedat.

Fungus in syluestribus præcipuè rosis crescens, in pulverem contritus, & cum vino bibitus ad calculum expellendum efficax est: & quidem vermiculi in eo reperti ad eundem affectum validiores sunt.

Aqua earum oculis infusa rubedini atq; putredini, alijsq; morbis illorum curandis conuenit.

Aqua etiam eiusmodi, præsertim rubearum, pota, consortat, & moderatè refrigerat cerebrum, cor, ventriculũ: itemque spiritus & calorem naturalem, eaque omnia à putredine conseruat.

Rubus Brombeern, frutex est valdè spinosus, latè serpens, folijs Fragariæ, altera parte albicantibus, altera verò nigricantibus.

Fructus eius sunt *Mora* Celsi, siue Vaticana : similes omninò Mori fructibus primùm viridibus, deinde nigris, succiq; plenis.

Rubi species est rubus, qui dicitur ab Ida monte Idæus, die Himpern, frutex Rubo vulgari minor, minusq; etiam spinosus fructu dulci rubescente & concauo.

Vterq; autem rubus virtute exiccandi & refrigerandi: itemq; ex tota substantia contrahendi pollet.

Succus eius expressus & in crassitudinem mellis in Sole coactus melior est recentiore : mistus autem cum syrupo de Saluia singulis diebus ad dimidiam vnciam epotus multum conducit leprosis.

Folia Rubi, flores, germina, fructus in aquis decocta,

& vel

& vel epota, vel linteis circumlita, omnem internum ardorem mirè restinguunt.

Summitates foliorum exiccatorum in vino decoctæ si bibantur, confestim sanguinolentum alui profluuium sedant. similiter etiam oris vlceribus conueniunt: itemque dentes immobiles reddunt.

Poterion, siue Vua crispa, aut Grossularis, **Kreuselbeern**, frutex est admodum ramosus, cortice cineraceo, vel subalbo, pluribus acutis spinis, folijs ferè Chamæcissi minoribus, incuruatis, baccas ex viridi rubentes ferens.

Grossularis frigida est in primo, & sicca in secundo.

Baccæ eius nondum immaturæ cholericis alijsq; imbecillioribus in cibo sumptæ conueniunt.

Folia recens decerpta inflammationibus & latè serpẽtibus apostematibus: item igni sacro commodè ad sedandos dolores imponi possunt.

Colutea est frutex, siue arbuscula lignosa, folijs Fœnugræco non absimilibus, fructum rotundum, magnitudine lentis, in siliqua flatu turgente ferens.

Colutea est Sen[...] quæ vide[...] cat form[...] qualitat[...] differt.

Calida hæc est in principio secundi, & sicca in primo ordine; aluo purgandæ vtilis.

Atram bilem præcipuè citra molestiam educit, & caput ac cerebrum, & sensuum instrumenta à noxis purgat humoribus: adeò quidem, vt aduersus omnia vitia ab atra bile maximoperè conducat.

Adhuc de Stirpibus, quæ caudice excrescunt: sequitur de alijs, quæ caule enascuntur.

DE HERBIS.

Herbæ autem sunt plantæ tenui caule foliatæ prouenientes.

Suntq; vel alimentariæ, vel minus alimentariæ.

Alimentariæ sunt, quarum potissimus vsus est in alimentis hominum.

Eiusmodi sunt tum frumentaceæ, earumque similes,

tum oleraceæ vniuersæ.

Frumenta sunt Triticum, Hordeum, Spelta, Siligo, Auena.

1. *Triticum* est planta frumentacea calamo spicam effundens pluribus granis crassioribus refertam.

Triticum moderatè calidum & siccum est, multum alimenti præbens, affectionibus pluribus tã internis, quàm externis vtile.

Triticum optimum erit fractu contumax, lentum, graue, colore aureum, læue, trimestre pinguiq; terra ortum.

Farina verò eius præstat modicè molita, recentioris temporis & tenuioris furfuris.

Fermentum verò è tritico factum virtutem habet attrahendi, maturandi aperiendique vlcera & apostemata, præsertim quoq; clauos, si cum sale mixtum imponatur.

Oleum è granis Tritici ad vlcerum sinus commendatissimum est.

Amylum ex tritico factum, paululum ipso tritico frigidius est, & siccius: conueniens ijs qui capitis fluxionibus sunt obnoxij Vtile quoq; est sanguinem excreantibus ex aqua instar iusculi assumptum.

Item tussiculosis & alui fluore correptis plurimum conducit, cum aqua hordei & saccharo exhibitum.

2. *Hordeum* est frumentum granis in spica acutioribus & subflauescentibus ex culmo excrescens.

Frigidum hoc & siccum est in secundo ordine, vim pariter abstergendi obtinens.

Farina eius cum lacte recens emulcto ad formam emplastri redacta, vlcerosos tumores & pustulas quaslibet breui tempore curat, dolores sedando, & ardorem extrahendo.

Farina eadem cum aceto & butyro membra luxata restituit.

Alimentum inde paratum duriusculum frigidiores propemodum & lentos humores generat, minus quàm Triticum nutriens.

Aquæ autem hordeaceæ potus omnibus ferme febribus est salubris, vbi vehementior sit inflammatio.

Aqua

Aqua decoctionis hordei percolata cutem faciei asperiorem redditam si ea abluatur, læuem & æqualem reddens meliore colore eam exornat.

3. *Spelta*, Veteribus Zea, Spelten oder Dinckel, frumentum est hordeo propemodum simile, melioris odoris, grana interdum simplicia, interdum in geminis putaminibus bina ferens.

Spelta frigida & parumper sicca est, adeoq; vniuersa sua facultate in medio Tritici & Hordei est: minus etiam quàm Triticum, plus quàm Hordeum alens.

Conuenit omnibus tumoribus ex vino vel aceto decocta & imposita.

Prodest etiam tussi asperiori, pulmoni humidiori, & pectori emolliendo.

4. *Siligo* frumentacea, vulgò simpliciter Frumentum: excrescit vnico calamo, aristas ferens granis rotundioribus, longioribusque refertas.

Siliginis minor quàm Tritici caliditas est: panis inde confectus si non probè coquatur, multorum malorum origo est.

Eiusmodi tamen panis si ex aqua fontana probè salita tribus diebus continuò edatur, graueolentiam oris repellit.

5. *Auena*, Habern, frumentum est folijs & stipula Tritico simile, in cacuminibus dependentes paruulas veluti locustas bipedes continens.

Hæc Tritico paululum frigidior est, & vim hordeo similem obtinet, sine morsu desiccans, & ob leuem acrimoniam mediocriter digerens: vnde ventris profluuia & induratas phlegmonas iuuat.

Farina auenæ tosta & cum mulsa assumpta diuturnæ tussi confert.

Adhuc de Frumentis: sequitur de Leguminibus.

Frumentorum similes plantæ sunt legumina: quo nomine dicuntur omnes segetes, quæ manu leguntur: eodemq; sensu legaria etiam appellantur.

Eius-

Eiuſmodi plantæ ſunt Oryza, Milium, Lentes, Piſa, Fabæ, & ſimiles.

Milium eſt legumen fertiliſſimum, acutis folijs, & turbinis inſtar faſtigiatis, panniculis ſemen teres & pendulum gerens.

Huius qualitates ſunt frigiditas primi ordinis, & ſiccitas tertij.

Aluum igitur humentem deſiccat, parum alioquin nutrimenti adferens.

Foris impoſitum in ſacculis idoneum fomentum eſt eorum, quæ citra morſum exiccanda ſunt: ſimiliter etiam cataplaſmatis modo illitum.

Eodem modo torretur, & feruens in ſacculo impoſitum torminibus alijſue doloribus multis auxilium præſtat.

Oryza eſt legumen Milio tenuius, & multò minus, iuba ſemina ferens: quæ in humidis & aquoſis locis vt plurimùm prouenit.

Vis eius quodammodo adſtrictoria: quapropter etiam ventrem mediocriter ſiſtit, vt ferè omnes in ſiſtendo aluo ea vtantur.

Lens legumen eſt inſtar Cicerum excreſcens, granula minuſcula, eaq; propemodum rotundiora continens.

Optima eſt quæ aquam maximè abſorbens, facillimè coquitur: eaque aluum adſtringendi virtutem obtinet, præſertim cui Beta aut Plantago additur.

Piſa ſunt legumina altius capreolis ſuis, quos exerunt, ſeſe annectendo creſcentia, granis rotundis, in ſiliqua incluſis cylindracea.

Sunt autem alia campeſtria, quæ præcipuè in aruis ſeruntur, minora, & humi repentia, flore purpureo: alia ſunt hortenſia, eaque vel album florem, vel purpureum ferunt.

...gorei
...is ab-
...e inbē-
...blica
...ra in-
...runt.

Faba legumen eſt folijs Trifolij è viridi nigricantibus, & pinguibus, quaſi virgultis aſſurgens, floribus albicantibus, intrinſecus macula nigricante diſtinctis, fructum ſuum in valuulis ferens.

Mediam frigidæ & humidæ qualitatis naturam obtinet:

net: attamen inflationem excitat, ideoque ægrè concoquitur.

Fresa autem Faba, hoc est, leuiter confracta & decorticata facilius digeritur.

Fabarum putamina radicibus aut germinibus aliarum plantarum nouellarum apposita, earum vitam specifica quadam virtute tollunt.

Suffrag nim in c dis mag tibus p as olim f bant.

Aqua autem è floribus illarum destillata linteoloque imposita, spinas, ossa, aliaq; infixa extrahit.

Absolutis Leguminibus: sequitur de Oleribus.

Oleraceæ plantæ sunt Brassica, Spinacea, Lactuca, Beta, Portulaca, Malua, Cepa, Porrum, Petroselinum, & aliæ.

Brassica est olus folijs latioribus constans, quæ si in rotunditatem capitis constringantur, Capacitatũ dicitur.

Frigidæ & humidæ complexionis est, & virtute exiccandi absq; acredine prædita: summam commoditatem exhibens tum hominibus, tum animantibus.

In Ægypto tamen proper summam amaritudinem non assumitur.

Romani olim antequam haberent expertos Medicos, hoc vno olere contenti ferè sexcentos annos in plerisq; morbis curandis vsi fuerunt.

Decocta vel etiam aqua inde destillata calculo in primis & arenulis renum conducit.

Folia eius per se illita, aut cum polenta trita, inflammationibus & tumoribus prosunt. Similiter crudus eorũ succus illitus veteribus & sordidis vlceribus conuenit.

Capiti imposita alopeciam curat.

Iusculum foliorũ cum Gallo vetere decoctorum cholicam aliaq; ventris tormina sedat.

Spinacea, siue *Spanachia*, olus est caule altiore, semina acuta ferens, folijs supra acutis, infra latioribus & mucronatis.

Frigida hæc est & humida in fine 1. gradus.

Iusculum huius ebibitum vitiosas humiditates expel-

lit,

lit, ventrem emolliendi virtute. Similiter etiam assumptum dolores dorsi, & alui duritiem curat.

Vnguentum etiam ex hac paratum epati & ventriculo impositum dolores & ardorem eorum tollit. Idem quoq; morsui aranearum prodest.

Lactuca, Schmaltzkraut, Lattich, quòd lacte abundet, dicta, est, olus folijs in orbem conglobatis crispum.

Hæc in campestribus locis crescens folio & caule breuior est quàm satiua: gustu tamen amara, & lacte copiosiore.

Lactuca humida est & frigida moderatè, instar aquæ fontanæ, ideoq; herba hæc grata est, æstiuo præsertim tempore, & admodum salubris, fastidium enim tollens cibi appetentiam restaurat: quamobrem etiam omnibus oleribus alijs præfertur.

Frequentior tamen vsus eius, oculorum celeritati officit.

Agrestis Lactucæ succus cum lacte mulierum ad adustiones inungitur.

Beta, siue Seutlon, quòd celerrimè crescat: duplici colore distinguitur.

Beta enim vel candida est, vel ex nigro rufescens: vtraque digerendi & extergendi virtutem obtinet ob suam nitrositatem: maiorem tamen candida, minorem verò nigra, vtpotè quæ adiunctum habet adstrictionis aliquid: si autem decoquitur, eam paululum amittit.

Iecoris obstructionibus aptissimè accommodatur: magis autem vbi cum aceto, aut sinapi assumitur. manducata etiam lienosos mirificè iuuat.

Portulaca est herba oleracea, folijs rotundis, & omninò pinguibus, crassiusculisque, à tergo candidis: caule etiam rotundo & subrubente, floribus stellatis atque subflauis.

Vna satiua est, folijs latioribus & caule crassiore: altera syluestris, minoribus & crebrioribus folijs.

Portulaca frigida ferè est in primo gradu, & humida in secundo: paululum austeritatis obtinens.

Calidas idcircò & biliosas maximè fluxiones repellit: succus

succus eius æstuanti ventriculo, & hypochondriacis conuenit: maximè in febribus hecticis epotus, aut foris etiam impositus.

Et in vniuersum omnibus calidis affectibus prodest.

Et quia subadstringit, vtiliter adhibetur dysentericis, profluuio muliebri & alijs sanguinis reiectionibus, præsertim si cum farina hordei vsurpetur.

Malua hortensis folio excrescit magno, rotundo, caule tricubitali, floribus rosarum specie rubentibus, vel subrubeis: item candidis.

Hæc si agrestis sit, leuiter emollientis, paululumq; digerentis facultatis est: hortensis verò quantò humidior, tantò imbecillior cognoscitur.

Decoctio Maluarum bibita antiquam tussim sedat: item decoctio foliorum cum oleo communi illita, ambustioni confert.

Cepa olus est caule subtili & rotunda, excauata, assurgens è radice bulbosa, varijs segmentis in rotunditate distincta.

Cepa calidioris est complexionis, propemodum in quarto ordine: crassiorum tamen partium.

Succus autem eius substantiæ & caliditatis aereæ.

Cepa per noctem aquæ frigidæ immersa, eam aquæ vim imprimit, vt illa ebibita vermes puerorum expellat.

Cum sale contusa, impositaque, verrucas radicitùs extrahit.

Scabiei malignæ remedium vtile paratur, si cepa in quantitate oui medij contusæ, & cum exigua Mercurij extincti portione mixtæ addatur lardum porci castrati: itemq; Lauri baccarum puluis: & his commixtis iterum, omnibus caput inungatur.

Succus Cepæ cum melle & aceto rutaceo emplastri instar inunctus, morsum rabiosi canis curat.

Idem auribus infusus saniem, aliosq; putridos humores educit, & surditatem tollit.

Porrum instar Ceparum ferè accrescit, in salatitijs admodum frequens: eiusdem facultatis etiam, cuius Cepæ

particeps.

particeps.

Id verò genus, quod dicitur Porrum capitatum, tam sanis quàm ægris parum conueniens est: præsertim verò ijs, qui debiliorem habent stomachum.

Emplastri modo contusis membris imposita hæc planta, tumorem & sanguinem coagulatum dissoluit.

Petroselinum, antiquorum Apium hortense, est olus folijs, Cicutæ instar, per ambitum lancinatis, semine in vmbella velut Anethi incluso.

Planta est hæc tertij calefacientium & desiccantium, ori stomachoq; gratissima.

Vi pariter penetrandi & resoluendi pollet efficacissima, ideoque planè diuretica est, siue cocta, siue cruda assumatur.

Semen verò quàm ipsa herba longè efficacius est.

Vt autem vrinas, ita menses etiam valenter ciet: epar expurgat: itemque renum & vesicæ dolores calculosque curat.

Radix vnà cum folijs & seminibus comesta, sedat tumorem ventriculi, aliarumque partium, & dolores dorsi: quoniam penetrando exiccat & absumit vitiosas humiditates. Et semen contusum achoribus impositum optimè conducit.

Hucusque de Herbis alimentarijs: sequitur de alijs minus alimentarijs.

Herbæ autem minus alimentariæ nominãtur omnes, quarum vsus in alimentorum assumptione rarior est.

Eiusmodi sunt tum Coronariæ, tum Medicamentosæ.

Coronariæ, quæ propter odorem suauiorem ad ornatum quoque corporis, in coronis maximè, expetuntur: quales sunt Violæ, eiusque species: item herba Trinitatis, Bellis, Flos garyophyllorum, Maiorana, Rosmarinus, Nardus, Narcissus, Lychnis coronaria, & aliæ.

Viola planta est folijs excrescens Hederæ minoribus tenuioribusque, sed magis nigricantibus, cauliculis è media radice prouenientibus, florem purpureum ferens, seminaq;

minaq; propè radicem granulosa obtinens.

Nascitur plerunq; in opacis prope sepes & alibi : quæ autem in vmbrosis syluarum locis prouenit, eandem figuram obtinet, sed absque odore: ideoque Viola canina dicitur.

Violarum complexio frigida est in primo, humidaq; in secundo gradu : conueniens omninò hominum corporibus.

Dolores igitur calidos quoslibet refrigerant, & inflammationes leniunt: sigillatim verò capitis doloribus prosunt, feruorem mitigantes, somnumq; conciliantes.

Pectoris etiam asperæq; arteriæ scabritiem leniunt, præsertim si ex diluto vel syrupo, quem idcirco Violaceum nominant, assumantur: qui syrupus etiam, siue succus earum ventrem singulariter lenit ac emollit.

Oleum quoque inde paratum tam externis, quàm internis inflammationibus vnicè confert : auribus instillatum, dolores earum mulcet : ventriculo inunctum cum puluere seminis Santonici, lumbricos expellit.

Violæ species sunt Viola matronalis, Leucoion luteum, & quæ his addi potest, herba Trinitatis.

Viola matronalis, winter Violen, est herba suffruticosa, pluribus quasi ramulis, folijs longiusculis, acutis & mollibus ijsque lanuginosis proueniens.

Viola hæc distincto florum genere variat: flores enim habet, vel albicantes, & Leucoion, siue Viola alba dicitur, vel rubicundos, vel purpureos : quæ hac coloris appellatione cognominatur.

Omnis autem eiusmodi Viola, quæ tum odoris suauitate, tum coloris varietate admodum frequenter vbique colitur : intensè calida, & quodammodo humida est.

Decoctio foliorum multum tussientibus, & anhelitus difficultate laborantibus vtilis est. & præcipua eorum vis est per sudores expellere recrementitias humiditates.

Ex Leucoio, id est, albæ Violæ floribus, vnguentum paratur Iasminum, omninò odoratum, præcipuè apud Persas, varijs affectibus è pituitæ lentore ortis idoneum.

Iasm... V... significa... de Ias... Violac... vngu...

Leucoion luteum, vulgata Arabum appellatione *Cheiri*, est Viola præcedentis omninò similis, floribus saltem luteis conspicua.

Violæ huius complexio est calida & sicca, in partibus admodum tenuibus, & facultas plurimùm extergens: præsertim verò florum, quorum maior est etiam, quàm aliorum, vsus.

Florum Leucoij succus oculis immissus maculas eorum deformes abstergit.

Similiter flores cum melle decocti oris exulcerationem putredinemq; curant.

Simplex eorum decoctio menses, secundinas, ac fœtum quoq; mortuum eijcit.

Aqua à floribus illis destillata linguæ difficultati, & paralysi, itemq; laterum affectibus singulariter prodest. Præterea manuum tremori vtilis est, si ea abluantur: & faciei maculis qualibuscunq; abstergendis.

Oleum inde paratũ, vulgò Cheirinum, prædictis & alijs morbis valde salubre, præsertim tumoribus lienis.

Herba Trinitatis, siue Viola flammea, aut Iacea, est herba, caule triangulari molliusculo, concauoq;, folijs rotundis per ambitum serratis, floribus tricoloribus, albo, luteo, puniceoq; simul exornata.

Calida hæc est & sicca in tertio gradu, virtute penetrandi digerendiq; præstans.

Ægrè spirantibus, & pulmonum inflammatione laborantibus opem insignem adfert: ad intestinorum quoque ramices haud incommoda: quin & cutis vitia curare potis est.

Bellis, Zeitlosen, herba est folijs longiusculis superius subrotundis, & in extremitate minutim serratis, ijsq; in humo rotæ in modum radiantibus, flores cauliculis villosis & flexibilibus ferens centrotenus aureos: in ambitu verò folijs in purpuram rubentibus circundatos.

Radix, itemq; folia eius frigida sunt, & humida vsque in secundum gradum.

Conducit maximoperè strumis & capitis fracturis: item vulneribus thoracis, vel in pectoris vsq; cauitatem pene-

penetrantibus,

Folia, præsertim viridia, vulnerum inflammationi imposita prosunt. similiter etiam contusa alijs tumoribus prosunt.

Flores à phthisicis ieiuno ventriculo & vesperi, antequam cubitum eant, comesti plurimùm eos iuuant.

Aqua inde destillata inflammationi & pustulis linguæ confert, aliarumq; partium æstum curat.

Flos Garyophyllorum, vulgò Herba Tunica, siue Betonica coronaria, herba est folijs acutis, instar graminis excrescens, flores varicolores odoratos ferens.

Huius quædam species in squalidioribus montibus, & locis syluestribus proueniens, Tunica syluestris dicitur.

Flos ille recens contusus, capitis vulnera glutinat, eorumq; dolorem sedat: item ossicula, spinas, aliaq; extrahendi virtute pollet.

Similiter radix suffumigata, aut ipsa etiam herba in aquis decocta, capitiq; imposita dolores eius mitigat.

Tunicæ syluestris aqua singulare remediũ est calculosis, duorum triúmue cochleariũm quantitate ebibita.

Maiorana, aliàs Sampsuchus, item Amaracus, herba est caule ferè lignoso, multis hirsutis rotundioribusq; folijs suauissimum odorem spirans.

Maiorana calida & sicca est in primo gradu, tenuium partium & digerentis facultatis: membris igitur calefaciendis conducens, concoctionem quoque adiuuat, & vrinam ciet.

Succus eius naribus inditus cerebrum maximè corroborat: puluis eius cum zinzibere immissus destillationibus conuenit.

Idem puluis cum melle inunctus sugillatis, & sanguini coagulato è corporis partibus expellendo vtiliter adhibetur.

Aqua Maioranæ amissam loquelam restituit.

Libanotis, siue *Rosmarinus*, herba est ramulis tenuibus, folijs minutis, densis, subtus canis, supernè virentibus, thuris odorem spirans.

Libanotis calida & sicca est in tertio ordine: emollientis, insuper digerentis & abstergentis facultatis est.

Succus herbæ adiecto melle illitus, oculorum aciem exacuit: semen maximè ictericis cum vino & pipere propinatur.

Vinum decoctionis foliorum manè & serò tepidè haustum, sanguinem puriorem reddit, appetitum restaurat, omnesque interiores humiditates absumit, & expuitionem earum promouet.

Nardus Indica, siue *Spica Nardi*, est planta caule suffruticoso, folijs angustis & spicatis, odorem suauissimum exhibens.

Herba ipsa calida in primo, & sicca in secundo est: confortandi, digerendique simul, & repercutiendi virtute præstans.

Oleum inde paratur odoratissimum, vulgò Oleum Spicæ vocant, facultatem obtinens calefaciendi, digerendi, subtiliandi: ideoq; omnibus frigidis atque flatulentis cerebri, item ventriculi, epatis, renum, vteri & vesicæ affectionibus prodest.

Herba ex potu frigidæ assumpta nauseam & distentionem ventriculi curat: ictero pariter & renum doloribus confert.

Aqua inde destillata innumeras facultates obtinet tam intrinsecus, quàm extrinsecus vsurpata, ad varias capitis cerebrique passiones: præsertim verò destillationibus eius conueniens.

Ad sincopen insuper & linguæ difficulatem admodum salutaris est.

Nardus Germanica, vulgò Lauandula, est herba cauis cauliculis quadratis, folijs pluribus ex cineraceo virescentibus, paulò latioribus, & Rosmarini longioribus, in quorũ cacumine flores spicati, purpurei, minuti feruntur.

Excalfacit & siccat ordine secundo completo: conuulsis, resolutis, & omnibus cerebri frigidis passionibus auxiliatur, ventriculum & iecur ab infarctis humoribus liberat.

Flores Lauandulæ singulari quadã virtute apoplexiæ medentur:

medentur: è vino assumpti vrinam cient: similiter quoque cardiacam & icterum curant.

Aqua verò ad vertiginē capitis plurimùm conducit, vnciç vnius pondere assumpta, ac deniq; ad spasmum.

Narcissus, Narcissen roeslin, planta est folijs conspicua, Porri similibus, minoribus tamen, & angustioribus, caule vacuo, flores in cacumine suo albos, intusq́ue croceos, siue etiam purpureos ferens.

Elegantiore plerunq; forma & suaui odore nascitur in montibus: est autem calidæ siccæq́ue complexionis: virtute etiam conglutinandi vulnera, in primis neruorum, non illaudabili præstans.

Herba Narcissi vnà cum radicibus contusa, inflammatis puerperarum mamillis, aliarumq́; partium ambustis, vtilissima est.

Radix verò cum farina Fabarum decocta, & imposita, induratos & scirrhosos tumores emollit: itemq́; clauos, spinas & sagittas extrahit.

Lychnis coronaria herba est caule lanuginoso, folijs lōgis, tomentosis, & albicantibus, flores purpureos, albæ violæ similes, propemodum ferens. Marie roeszlin Samm oder W mastern rosen.

Folia huius ad lucernarum vsum pro ellychnio Veteres vsurparunt, ideoq́; lychnis dicta fuit: Coronaria autem, quòd ad coronas expeteretur.

Semen calidum & siccum ferè in secundo ordine completo, maximè in vsu est. In vino potum efficax est contra Scorpionum ictus: qui etiam herbæ eius appositu torpescunt.

Tantum de Plantis Coronarijs: sequitur deinceps de Medicamentosis.

Herbæ medicamentosæ sunt, quarum potior & crebrior vsus est in morborum remedijs.

Eiusmodi sunt tum Aromaticæ, tum aliæ vniuersæ.

Aromaticæ pleræq; ob naturam suam familiarem atque gratam, in confortandis, siue corroborandis corporum humanorum viribus potissimum vsum prçstant: vnde etiam hoc nominis traxerunt.

Eandemque ob causam cibis etiam vt plurimùm inspergi cœperunt, qui alioquin partium corporis concoctricem facultatem læsuri fuissent.

Aromaticę istę herbę sunt Crocus, Zinziber, Zedoaria, Galanga, Calamus aromaticus, Acorus, & aliæ similes.

Crocus herba est aromatica, folijs oblongioribus instar foliorum graminis omninò angustis & acutis, caule florem maiorem purpureum ferens, in cuius medio rubea capillamenta Croci dependent.

Olim Crocus in primis Corycæus & Lycius in Olympo monte crescens commendatus fuit; at hodie celebratur Orientalis: & pręcipuè qui nunc in Germania nascitur.

Crocus autem calidus est in secundo, siccus insuper in primo gradu, paululum etiam adstringentis & concoquentis virtutis obtinens; quæ facultates eius in quintum vsque annum durare possunt, si deligenter custodiatur.

Cordis præcipuè vtilissima confortatio est: item ventriculi: sanguinem puriorem reddens, vrinamque satis copiosè ciens,

Difficulter respirantibus, & in thorace multum repletis expertissimum remedium præstat: maximè si scrupuli quantitate cum Ambrę grano dimidio calidè ex vino albo assumatur.

Cauendum verò fuerit, ne vnquam vna vice vltra drachmam facilè de eo propinemus: secus enim si duarum aut trium drachmarum pondere assumatur, lethalis est,

Si cum mica panis & lacte contritus apostematibus & tumoribus imponatur, mitigat eorum dolores, & simul emollit & aperit.

Zinziber est herba folijs arundinaceis bis terue in anno reuirescentibus, in cacumine fastigiatis, radice geniculatis internodiis repente.

In India & Troglodytica Arabia copiosissimè prouenit: vnde radix tantùm eius ad nos aduehitur, quæ interdum

dum integræ libræ pondere eruitur. Ea in profundum terræ non amplius agitur, quàm ad ternos, siue quaternos palmos: quam effossuri radicis internodium relinquunt, ceu radicis maioris sequente anno eruendæ semen.

Zinziber validè calefacit in tertio, & humectat in primo gradu: minus subtilium partium quàm Piper: ideóque propter additam illam humiditatem vix vltra biennium perdurans.

Singularis certè confortatio ventriculi refrigerati, aliarumque eius affectionum medela: præsertim verò zinziber conditum, quod recentissimum saccharo vel melle asseruatur.

Puluisculus eius cum aceto vesperi assumptus varias humiditates per sudorem nocte expellit.

Zedoaria, item Zadura, siue Zaduara, est plantæ in Sinarum regione vltra extremas Indię oras crescentis radix, Zinziberis faciei similis, minus tamen acris, sed amariuscula, & odoratior.

Hanc recentiores primùm Græci ab Arabibus edocti descripserunt, & vsum eius explorarunt.

Calefacit & exiccat in gradu secundo: flatus discutiendi facultatem obtinens.

Ventriculi & coli cruciatus tollit, vomitiones reprimit, alui pariter fluxiones sistit, eiusdemque tineas quascunque enecat.

Animalium insuper venenosorum morsibus auxiliatur: vtpotè venenis, etiam alijs abigendis; præsertim verò pesti remedium conuenientissimum: odore quoque suo quemlibet ingratum odorem sanat.

Galanga est radix plantæ in Memphi, & in Syria potissimùm crescentis: vnde in Italiam copiosè adfertur, folijs latioribus crassioribusque, & spinæ instar admodum mucronatis, immediatè ex radice assurgentibus.

Galanga autem alia minor est, alia maior.

Minor est radix tenuis, tota in purpura rufescens, geniculata, & internodijs quibusdam reflexa, sapore plurimùm acri & odorata.

Maior verò longè crassior est, colore dilutior: minus e-tiam odorata, & viribus infirmior.

Vtraque calida & sicca est in tertio gradu: ventriculũ à frigore vel flatibus affectum, aliasq; partes optimè corroborans, & eius dolores tollens.

Ore retenta anhelitum commendat: naribus admota cerebro multum confert: cordis etiam palpitationi prodest, si è succo plantaginis propinetur.

Galanga syluestris, propriè Cyperus, herba est folia proferens porraceis similia, sed longiora & exiliora: in caulis etiam quadrangularis cacumine minuta folia cum semine obtinens, radice odorata, vel longa, vel rotunda.

Radix Cyperi, cuius potior quàm herbæ in medicina vsus est, calefacit, & exiccat in gradu secundo cum quadam adstrictione non mordicante: itaque vlceribus curandis mirificè prodest.

Optima autem illa iudicatur, si sit omninò grauis, iucundi cum quadam acrimonia odoris.

Hæc cordis & ventriculi actiones atque virtutes multum iuuat, & spiritus lętiores procreat, melancholicis præcipuè salubris.

Cyperi genus est Curcuma, radix in India proueniens effigie & odore Zinziberis, gustu amaro: quę si manducetur, croci modo inficit.

Calamus aromaticus est herba in India vt plurimùm crescens, caule fistuloso, foliis gramineis, siue arundineis, radice densè geniculata, fulua & affulosa, odore præstantiore, è longinquo etiam perceptibili.

Calamus aromaticus calidus est, & siccus in secundo gradu: minus tamen subtilioris essentiæ: leuiculam quãdam adstrictionem possidens.

Epatis affectionibus, pręsertim hydropicorum & ciendæ vrinæ vtilis est: ventriculum mirè confortat, maximè si cum succo absinthij ex vino tepidè exhibeatur.

Acorus est planta folijs assurgens Iridis angustioribus, radice geniculis distincta & reflexa, subalbicante, & acri, odoreque multum recreans.

Aco-

Acorus calidus & siccus est in secundo gradu, essentiæ tenuioris.

Decoctio Acori, laterum doloribus & thoraci : item epati, torminibus ventris, & spasmo summè prodest, & planè diuretica est.

Succus radicis etiam antidotis non inutiliter miscetur idemque oculis illitus visum clarificat.

Herbæ medicamentosę saporem ab aromatico dissimilem obtinentes sunt reliquæ vniuersæ, quarum virtutes in medicina maximè elucent: ideoque à Medicis copiosissimè describuntur.

Vbi natura distinctum sexum obseruauit: quoniam alię earum sexui quoque animantium masculo, aliæ fœmineo magis auxiliaturæ essent.

Prudentissimè enim illa rerum creatrix hanc sexus distinctionem in plantarum genere nobis proposuit.

Finis Libri II. Physicorum.

RERVM NATVRALIVM DOCTRINÆ,

D.D. Gulielmi Scribonij

LIBER III.

DE ANIMANTIBVS.

Nimantia ſunt naturę viuentes, anima ſentiente prædıtæ.

Eſt autem anima ſiue facultas ſentiens, potentia apprehendens & percipiens extra corpus animantium poſita vniuerſa.

Hæc facultas exercetur tum ſenſibus tum ſenſuum potentiam comitante impulſione.

Senſus ſunt vel exteriores, vel interiores.

Senſus exteriores ſunt, qui tantum præſentia percipiunt.

Et quidem ſinguli proprium habent ſubiectum, item inſtrumentum & plerique medium.

Et horum omnium ſi mutua quędam ſit conſenſio & iuſta proportio ſenſus ipſi ſunt validiores.

Singuli enim obiecto nimis excellenti, inſtrumento vitiato medio craſſiore hebetantur & corrumpuntur.

Itaque per multam niuem iter diutius facientes oculis

lis læduntur.

Ita plerunq; fabri ferrarij fiunt surdastri.

Sensus proinde externi, vel totius corporis communes sunt, vel certarum partium proprij.

Sensus in toto corpore est tactus.

Tactus est sensus mediante carne neruosa tactiles qualitates apprehendens.

Instrumentum eius est, caro neruosa, vel omnis neruus per totum corpus capillatim dispersus.

In homine igitur propter copiam neruorum hic sensus est acutissimus.

Medium eius est caro vel cutis.

Quamuis etiam neruus sæpe adempta cute læsionem quamlibet ferè sentire potest.

Sensus certarum partium vel sunt nobiliores, vel ignobiliores.

Nobiliores sunt visus & auditus, quorum commune medium est, aer vel aqua.

Visus est sensus res lucidas & coloratas oculis percipiens.

Sub lucidis intelliguntur corpora cùm luminosa, quæ in tenebris lucent, tum perspicua & transparentia.

Subiectum igitur visionis est tum lux, tum color.

Color quò temperatior vtpotè viridis eò oculis gratior.

Organon autem eius est neruus opticus, in vtrumque oculum immissus.

Auditus est sensus sonos percipiens.

Organon proprium est pellicula in imo aurium anfractu porosa & sicca, quæ Tympanum auris dicitur.

Pellicula illa duplex est: alia inferior, quæ tegit ossiculum incudi simile: alia superior, quæ ossiculum malleoli continet.

Superior igitur à sonis impulsa inferiorem feriens spiritus in neruis hac percussione excitat, vt sonum pulsa incude percipiant.

Haud aliter ac si chordæ pulsatæ sonum reddunt, qua soni perceptione fit auditus.

Sensus

Sensus certarum partium ignobiliores sunt gustus & olfactus.

Gustus est sensus sapores apprehendens.

Subiectum igitur eius est sapor.

Organon autem neruus instar retis super carnem linguæ porosam extentus.

Medium est humor saliuosus temperatus.

Hic igitur si excedat, lingua sapores malè dijudicat: sin planè sit absumptus, & lingua sit aridior, nulli sapores percipiuntur.

Olfactus est sensus odorabiles qualitates cognoscens.

Organon eius est meatus anterioris ventriculi cerebri, membrana contectus: dicitur Processus mamillaris.

Et hoc quò siccius fuerit, eò acrius animantia odorari possunt, vt sunt Canes & Vultures.

Homo autem propter humidiorem cerebri constitutionem odoratum hebetissimum sortitus est.

Hæc de Sensibus exterioribus: sequuntur interiores.

Sensus interiores sunt, qui præter res coràm oblatas, etiam absentes rerum species diuersas cognoscunt.

Et hisce ducibus animal oblatas species non tantùm nudè sentit & percipit, sed etiam se percipere animaduertit.

Sedem autem suam omnes in cerebro obtinent.

Sensus interior vel est concipiens, vel conseruans.

Concipiens officio suo fungitur, tum discernendo, tum plenius æstimando: ille sensus dicitur Communis, hic verò phantasia.

Sensus Communis est, qui sensibilia ab exterioribus oblata plenius distinguit.

Huius organon est anterior cerebri ventriculus, ob humiditatem ad recipiendum aptior.

Phantasia est sensus interior, rerum imagines diligentius examinans & expendens.

Hæc igitur est animantium cogitatio, iudicium & æstimatio.

Locus

Locus est in media cerebri parte propter siccitatem ad conseruandum magis idoneus.

Sensus conseruans, qui res cognitas diutius retinet, est memoria.

Memoria est sensus interior, rerum comprehensarum imagines custodiens.

Memoria pro cerebri constitutione vel est acrior, vel hebetior.

Debilior aut hebetior est ijs, quibus humidius est cerebrum, firmior est in sicciore cerebro.

Instrumentum autem eius est posterior cerebri ventriculus.

Memoria si ex præterito tempore conseruatas imagines reuocat, ac repetat, dicitur recordatio.

Sed cùm illa absque adhibita rationis inductione, quæ exciderunt, recolere non possit, soli ferè homini tribuitur.

Ideoq; etiam qui ingenio stupidi & tardi sunt, memoria, qui ingeniosi & dociles, recordatione magis valent.

Hæc de Sensibus: sequitur Sensuum affectio, Somnus.

Somnus est sentientis facultatis requies.

Causa huius est vel refrigeratio cerebri, vel vapor copiosus suauisque, è ventriculo exhalans, & cerebrum obtundens.

Vapor ille si concoctus resoluitur, & in spiritus conuertitur, redeunte calore, sensus suo munere rursum funguntur, & animal euigilat.

Ordinata autem & certa sunt somni vigiliarumque interualla, ne animal assiduo motu languesceret.

Somni porrò affectiones sunt: Insomnium, Ephialtes, Ecstasis, & aliæ eiusmodi.

Insomnium est actus animi interior, corpore à somno interim occupato.

Quò igitur somnus fuerit tranquillior, eò facilius insomnia excitantur.

Quòd si altior vel inquietior sit, tum etiam animus impeditur.

impeditur.

Varietas autem ſomniorum fit, pro varia corporis conſtitutione.

Clariora & iucundiora fiunt ſomnia, ſi ſpiritus cerebri, quibus anima vtitur ad imagines excitandas, fuerint tenuiores purioresq; : quales ſunt plerunque circa tempus matutinum, facta concoctione: vnde illius etiam temporis ſomnia ſunt meliora.

Obſcuriora verò & minus iucunda inſomnia contingunt, ſi ſpiritus ſint craſſiores & impuriores.

Omnia proinde ſomnia naturalia fiunt à ſpeciebus vel antè memoriâ reſeruatis, vel iamdum conceptis: & quidem ratione temperamenti, aut ſolius, aut præter hoc etiam ſingularis ſyderum influentiæ.

Quamobrem ex inſomnijs quoq; plurima de corporis conſtitutione colligere, & præſagire licet.

...gò *Incu-* *Plin, Sup-* *...ſſiones no...* *...s & Fau-* *...num ludi-* *...ia.*

Ephialtes eſt corporis ob motum tardiſſimum, quaſi ab inſiliente aliquo compreſsi & præfocati ſenſatio. Quo ſenſu etiam incubus dicitur, ab incubando, quòd pondus quoddam eiuſmodi dormientibus incubare videatur.

Hanc compreſſionem ſequitur torpor, & veluti irruentis alicuius occupatio: item tam vociferationis, quàm vocis etiam irritus conatus, & inarticulatus demum confuſusq; ſermo.

Oritur autem hæc affectio, quando ſpiritus animales exiſtentes in cerebro, ob vapores aſcendentes à pituita & melancholia obtenebrantur, vt virtute ſic oppreſſa graue aliquid videatur inferri.

Quare etiam ſagis ac vetulis maximè omnium cõmunis eſt: quæ ob ſexum & ætatem admodum pituitoſæ, & ob animi affectus melancholicæ exiſtentes, ſenſu communi ab impurioris ſpiritus aſſidua ſuggeſtione vitiato, ſe pati quidpiam exiſtimant.

Præterea etiam iuniores ob ſimiles animi affectus & curas inanes, atq; cogitationes idem temperamentum ſortiti, eundem morbum familiarem habent.

Vnde frequens eſt illa imaginatio de inſultu & compreſſio-

pressione amicorum.

Ecstasis est animæ, quasi à corpore secedentis acrior & vehementior imaginatio.

Hanc sequitur somnus profundissimus etiam continuos aliquot dies perdurans.

Anima enim cogitationibus vacatura cessat ab administratione corporis: vnde corpore sensu motuque veluti carente homines ita affecti omninò exanimati videntur.

Qualibus autem humoribus cerebrum fuerit obsitum, tales quoq; phantasias concipit, imaginesq; efformat: & in primis quidem ob melancholiæ redundantiam.

Sic enim pro illius specierum diuersitate alij alia imaginantur, & à somno exuscitati commemorant.

Quamuis interim sæpe malus aliquis genius in eiusmodi phantasijs accedens etiam futurarum interdum & prorsus incognitarum rerum imagines exhibeat, & efficiat.

Tantum de Facultate sentiente: sequitur de impulsione illam comitante.

Impulsio, quæ sensus comitatur, fit vel appetitu, vel loci mutatione.

Sæpe enim sensibus percepta concupiscentes adipisci non possumus, nisi corpore commoto ad illud ipsum nos conuertamus.

Appetitus, siue appetens facultas, est virtus obiecta sensibus deprehensa prosequens.

Sequitur autem potissimùm vel contactum, vel cogitationem.

Tactum sequitur delectatio.

Ideoque in neruis potissimùm hic appetitus locum habet.

Delectatio est appetitus obiecti conuenientis: vt cùm res propriæ ex voto succedunt.

Delectationi contrarius est dolor: obiecti videlicet ingrati, & lædentis auersatio.

Appetitus

Appetitus cogitationem ſequentes ſunt cordis motiones vniuerſæ: vulgò Affectus dicuntur.

Affectus autem eiuſmodi vel boni ſunt, vel vitioſi.

Affectus boni ſunt, qui naturam ſentientis animantis fouent & conſeruant: vtpotè lætitia, amor, ſpes, eorumq; ſimiles.

Et hi à caliditate potiſſimùm originē trahunt, quatenus cor ab ea dilatatum, & quaſi apertum res conuenientes & gratas ad ſe pertrahere conatur.

Lætitia proinde eſt motus cordis, quo bonum quidpiam præſens appetit.

Motus, ſiue loci mutatio, eſt facultas animantis corpus ab appetitu illectum de loco in locum agitans, & perducens.

Eſtq; vel totius corporis, vel certarum partium.

Totius corporis, eſt progreſſio eius, & quælibet commotio.

Certarum partium motus eſt reſpiratio.

Reſpiratio eſt motus partium, quo ad percipiendum aerem commouentur.

Reſpiratio fit vel per diaſtolen, vel ſyſtolen.

Diaſtole eſt partium ampliatio & dilatatio: quæ inſpirando aeri inſeruit.

Syſtole autem eſt partium contractio & coarctatio, quæ fuliginoſo vitioſoque aeri expellendo ſimul inſeruit.

Tantum de communibus animantium Facultatibus: ſequitur de ipſorum corpore.

Corporis animantium, cui prædictæ facultates inſunt materia eſt ſemen vtriuſq; ſexus.

Semen eſt ſanguis puriſſimus in teſtibus perfectè excoctus.

Et hoc à toto corpore deciditur.

Teſtes enim alimonia deſtituti ſanguinem è vena caua attrahunt, eumq; in ſemen immutant.

Albicans verò illud fit ob ſubſtantiam teſtium albicantem.

Ex

Ex semine eiusmodi in vtero fœminę commixto & cõcepto animantia procreantur.

Conceptio autem illa est actio vteri, qua seminis potestas exuscitatur ad insitum munus exequendum.

Suscitata deinde vis, materiam seminis variè distrahit, partes eius diuersas secernens.

Et sic partes æquè omnes conformationis suæ adumbrationem & rudimentum simul nanciscuntur.

Vniuersæ etiam vegetantis pariter & sentientis animę virtutibus exornantur.

Inter naturales autem facultates partium corporis, concoctricis virtutis vitium putredo si oritur, fit suppuratio quædam, siue saniei generatio.

De Suppuratione partium Animantis.

Suppuratio alia naturalis est, alia præternaturalis.

Naturalis est, quæ fit ingenito calore, nondum prorsus euicto, sed vires suas ob materiæ dispositionem remissius exercente.

Talis oritur in inflammationibus & abscessibus.

In his enim natura materiam subiectam quoad potest ad optimam formam perducere conatur.

Itaq; etiam suppuratio eiusmodi robur quoddam naturæ arguere solet.

Quamobrem sæpe conuenientibus auxilijs studiosè tentatur & promouetur.

Et in hoc genere laudatur præcipuè pus albũ, crassum, læue, & æquale, minimeq; fœtidum.

Præternaturalis verò suppuratio est, quando natura prorsus euicta, humores, vel ipsæ etiã partes ob summam putredinem saniosæ redduntur.

Vincitur autem natura, siue facultas concoquendi, vel ob propriam debilitatem, vel ob materiam eximiè vitiosam.

Hæc obseruatur in omnibus putridis & malignis fœtidisq; abscessibus atq; vlceribus.

In quibus etiam pro varia suppurantis materiæ con- *Gal. lib. 2 Hum. ca*

formatione, sæpenumero variæ corporum solidorum species reperiuntur: vtpotè pili, carbones, animalcula, & id genus alia.

De partibus corporis: & primùm de Humoribus.

Partes proinde ad corporis adintegrationem requisitę, aliæ sunt contentæ, aliæ continentes.

Contentæ sunt, quæ ob suam fluiditatem aliarum adminiculo sustentantur.

Nempe tum humores, tum spiritus.

Humores sunt partes liquidæ ex prima alimentorum in epate transmutatorum commixtione genitæ.

Et hi quòd semini animantium etiam insint, sanguine præditorum elementa nuncupantur.

Singuli illi, si à propria natura desciscentes corporibus minus sint idonei, præternaturales fiunt.

Humor porrò alius est primarius, alius secundarius.

Primarius, vel calidus, vel frigidus.

Vterq; rursum vel humidus, vel siccus.

Calidus & humidus est sanguis.

Sanguis est humor tenuis, rubicundus & dulcis.

Et hoc humore potissimùm partes aliæ nutriuntur, ipseq; etiam ventriculus.

Humoris illius noxæ vel in substantia sunt, vel in qualitatibus.

In substantia est tum putredo, tum aliorum humorum vitiosorum commixtio.

In qualitatibus, si vel serosior aut crassior euadit, vel aliis qualitatibus afficitur.

Calidus & siccus humor est Cholera, siue flaua aut pallida bilis.

Cholera est humor tenuior flauus, seu pallidus & amarus.

Huius vsus est expultricem facultatem, præcipuè intestinorum promouere.

Præternaturalis autem bilis pro maiore aut varia adustione in epate, vitellina: in ventriculo, porracea, aut æruginosa:

rugginosa: à simili videlicet colore dicta, efficitur.

Et hæc de humoribus calidis: sequitur de frigidis.

Frigidus & humidus est pituita.

Pituita humor est lentus ac viscidus, albicans, absque sapore.

Hæc si plenius excoquatur, sanguis plerunq; efficitur.

Vsus autem eius principalis est artus corporis humectare.

A natura propria deflectens vel acida fit, vel salsa, pro diuersa cum aliis contemperatione.

Humor frigidus & siccus est Melancholia.

Melancholia est humor crassus, nigricans, siue liuidus & acidus, seu acerbus.

Confert præ cæteris partibus confortando ventriculo, vt facilius cibos comprehendere & retinere possit.

A natura autem desciscens priore, pro immodica vstione & incineratione varias sortitur species.

Secundarij humores sunt, qui è primis multiplici concoctione elaboratis gignuntur.

Eiusmodi sunt tum Ros, tum Gluten, siue Cambium.

Ros est humor in media cauitate partium contentus, earumque substantiæ instar roris, quo nutriantur, adiunctus.

A quo effectu humor alimentarius dicitur.

Gluten est humor modicè congelatus, partibusque firmiter agglutinatus in earum substantiam conuerti incipiens.

A qua mutatione Cambiũ, item Carniformis dicitur. *Cambire mutare.*

Hucusque de Humoribus: sequitur de Spiritibus.

Spiritus est pars corporis fluida, tenuissima, è sanguine cordis genita.

Spiritus ille præcipuum est instrumentum & vehiculũ facultatum animantis: eas siquidem in vniuersum corpus rapidissimo & velocissimo impetu deducit.

Spiritus proinde in corde radicem habens vel absolutus est, vel rudis, in alijs partibus perficiendus.

In corde absolutus spiritus est vitalis.

Vitalis spiritus est pars omninò flammea è corde per arterias in corpus diffusa.

Huius igitur communicatione vniuersæ partes viuunt.

Spiritus in corde inchoatus, sed in alijs perficiendus, est animalis.

Animalis spiritus est, qui è corde in cerebrum subuectus, ibiq; subtilior factus, per neruos in omnes alias partes diffluit.

Vehiculum autem est functionum, siue facultatum omnium animantium.

Tantum de Partibus contentis: sequitur de Continentibus.

Continentes sunt partes magis solidæ, quæ per se sustentantur.

Hæ omnes commune habent tum Fulcrum, tum Tegumentum.

Fulcrum aliarum partium est tum Os, tum Cartilago.

Os est pars durissima & siccissima vniuersi corporis sustentaculum.

Ossa inuicem connectuntur ligamentis.

Ligamenta sunt quasi fila crassiora & duriora, ossium corporis vincula.

Cartilago est pars ossibus paulò mollior, singulas reliquas partes sustinens.

Tegumentum reliquarum partium, & quidem omnium simul est Cutis, singularum verò Membrana.

Cutis est pars tenera, exanguis, vniuersũ corpus tegens.

Membrana est pars tenera, singulas alias partes tegens.

Naturalium insuper facultatum in hisce partibus commune quoq; excrementũ in coctione relictum, est Sudor.

De Sudoribus.

Sudor est humiditas venarum per meatus occultos expulsa.

Huius pro subiectæ materiæ, siue humiditatis tinctura

varius ac diuersus sæpe color conspicitur.

Visitatus quidem & vulgaris, propter canalium, per quos effluit substantiam albicantem, aquosus & dilutus est.

Si verò laxiores & ampliores sint meatus, vt absque mora & diuturniore immutatione elabi possint: præsertim si ob animi affectum aliquem vel in morbis tenuiores facti, citò prompteque expellantur: alio colore tinctus apparet.

Ita in *Christo* ob peccata mortalium tristissimo: item in alijs morbo aliquo correptis sanguinolenti: in ictericis præsertim flaui, in alijs alij sudorum colores visi fuerunt.

Vnde etiam è sudorum colore, sicuti quoq; ex adiunctis qualitatibus primis corporum constitutionem arguere & cognoscere possumus.

Qua ratione melior censetur sudor calidior, quàm frigidior: vterq; autem sigillatim si sit æqualis.

Continentes proinde partes ita prædictis particulis fulcitæ & contectæ: aliæ sunt animales, aliæ vitales.

Et hæ singulæ vel principes, vel minus principes.

Animales partes sunt, in quibus facultates potissimùm animales exercentur.

Et quidem vel sensus & motus simul, vel motus solus.

Sensus ac motionis membrum præcipuum est Cerebrum in capite contentum.

Huius igitur substantia si lædatur, sensus motionisque periculum oritur: adeò vt de vita sæpe animal periclitetur: quamuis aliquando si altera saltem pars eius, siue ventriculus alter illæsus maneat, animal vita protinus non priuetur.

Cerebrum est pars cæteris mollior, albicans, duplici meninge, siue membrana probè contecta.

Meninx enim cerebri est tum pia, tum dura mater.

Pia mater est membranula tenuissima, cerebrum proximè ambiens.

Dura mater est membrana supra piam durior, cranio alligata.

Cranion est os densissimum, caput vniuersum continens.

Hoc ipsum tegens extrinsecus membrana, cui capilli infixi sunt, περικράνιον dicitur.

Cranion verò suturis quibusdam distinguitur, tanquã ex certis partibus consutum.

Suturæ aliæ veræ sunt, aliæ mendosæ.

Veræ suturæ nominantur, quæ manifestè instar linteolorum consutæ apparent, earumq; aliæ rectæ sunt, aliæ obliquæ.

Recta est in medio capite versus occipitium sita.

Obliquæ sunt tum Coronalis, tum Lambdoides.

Coronalis est in sincipite transuersim sita, vbi coronæ imponuntur.

Lambdoides est in occipitio, figuram literæ Græcorum Λ repræsentans.

Suturæ mendosæ sunt vtrinq; singulæ in temporibus conspicuæ.

Cerebri porrò, siue capitis excrementa vel liquidiora sunt, vel crassiora.

Liquidiora capitis excrementa sunt Lachrymæ.

De Lachrymis.

Lachrymæ sunt humiditates è cerebro per angulos oculorum erumpentes.

Quò igitur angulorum illorum carnes fuerint maiores & laxiores, eò copiosiores & frequentiores lachrymę profluunt.

Et maximè quidem si corporis natura atq; complexio frigidior simul & humidior sit. Vnde fœminæ magis quã masculi ad lachrymandum pronæ sunt: & viri illi, qui similem mulierum naturam obtinent.

Corporis autem constitutionem plurimùm etiam auget ambientis aeris status, qui hyeme frigidior oculos constringendo humiditates elicit, æstate calidior oculos relaxat, vt spontè & liberè effluant.

Crassiora, quæ ex capite expelluntur, recrementa sunt

tum

tum aurium sordes, tum narium mucus.

Aurium sordes sunt humidæ excretiones cerebri, in aurium cauitate post collectionem computrescentes.

Narium mucus est crassius cerebri excrementum per nares eiectum.

Excrementum illud, quamuis pituitoso humori omninò simile videri possit, à pituita tamen prorsus alienum est.

Hæc de excrementis Cerebri.

Cerebro cognata est medulla spinæ: eo ipso tamen durior & paulò calidior.

Spina autem dorsi est pars ossea, rotũda, triginta quatuor vertebris in longitudine constans.

Partes sensui ac motui destinatæ minus principes sunt nerui.

In quibuscunq; igitur partibus nerui afficiuntur: istæ quoque ad motum ineptiores redduntur, adeoque immobiles fiunt.

Nerui sunt partes spermaticæ tenues, rotundæ & albicantes, crassiorum instar filamentorum.

Nerui alij sunt molliores alij duriores.

Molliores in quibus exquisitior est facultas, sextuplici pari, siue combinatione è cerebro orti in alias partes deducuntur.

Prima coniugatio fertur in oculos, cuius nerui idcircò nominantur Visorij, alijs vniuersis crassiores.

Secũda coniugatio est neruorum oculos mouentium.

Tertia in linguam inseritur, & gustatum defert.

Quarta in palatum & ori substratam tunicam decurrit.

Quinta auditui inseruit.

Sexta orificio ventriculi inseritur, eiq; sensum & motum impertit.

Et huius beneficio, siue ductu, leuissima quæque ventriculi affectio propter tenuitatem substantiæ capiti facilimè communicatur.

Duriores deinde nerui sunt, in quibus obtusior magis est facultas, iique è spinali medulla oriuntur.

Et triginta horum numerantur paria, vtrinq; è medulla spinæ singulis exurgentibus; quorum deductione totum dorsum suas affectiones facilè percipit.

De Partibus respirationis.

Partes animales motui solummodò destinatæ sunt partes respirationis.

Respirationis partes principes in thorace sunt tum pulmones, tum cor ipsum.

Quare his etiam læsis, respiratio protinus læditur: ideoq; si substantia illarum partium intrinsecus vsq; vulneretur: lethalia omninò vulnera sunt.

Pulmo est pars spongiosa & rara, mollis, coagulatæ sanguinis spumæ similis, situ suo ad dextram nonnihil declinans.

In pulmones spiritus deducitur per asperam arteriam linguæ radici connexam.

Aspera arteria est canalis longior è multis annulis cartilagineis continuata serie in pulmones desinens.

Cauitati huius si quid inciderit alienum in assumptione alimentorum spiritus læditur & ipsa respiratio, adeoq; suffocationis periculum oritur.

Hinc moriuntur & pereunt animantia vel piscium spinis, vel ossiculis, vel capillis etiam, aliisue in asperam arteriam rebus absorptis.

Cor est pars carnosa, solida, & probè compacta, pyramidi propemodum similis.

Huius duo sunt ventriculi, dexter & sinister.

Dexter pulmonibus per venam arterialem sanguinem communicat.

Vena ista arterialis, à substantia dicitur propria, & officio, quod aliàs arteriarum est.

E sinistro cordis ventriculo oritur Aorta omnium arteriarum radix & truncus maximus.

Arteriæ sunt vasa concaua, crassiuscula, spiritum in corde

corde genitum, per totum corpus distribuentia: & ab hoc officio nomen traxerunt.

Excrementum respirationis partium principalium est sputum & excreatio.

Sputum ex thorace eiusque partibus eijcitur, estque ceu spuma flatulenta.

Si cum sono eijciatur, Excreatio dicitur.

Huius materiæ redundantia & superfluitas ex colore dijudicatur: rubrum enim sputum, sanguineum: flauum, cholericum: albicans, pituitosum: nigricans deniq; melancholicum est.

Partes respirationis minus principes sunt, Diaphragma & Mediastinus.

Diaphragma est panniculus membranosus, vndiq; lateribus transuersum alligatus.

Membrum hoc partes thoracis determinat, & concludit: vnde ab intersepiendo & distinguendo nomen etiam suum traxit.

Mediastinus est geminus panniculus totum pectus secundùm longitudinem in duo latera diuidens.

Hucusq; de partibus Respirationis: sequuntur Vitales.

Partes Vitales sunt, quæ specierum animantis conseruationi inseruiunt.

Destinatæ nimirum vel ad nutritionem, vel ad generationem.

Partes in quibus nutritio perficitur, principes sunt Ventriculus & Epar.

Ventriculus est pars membranosa, gulæ adhærens, rotunda: sed oblongior, multis fibris intertexta: omnium concoquendorum alimentorum culina.

Gula est canalis neruosus cibum ex ore in ventriculum inuehens.

Fibræ sunt tenerrima quasi filamenta, quorum beneficio Ventriculus munere suo fungitur.

Sunt autem vel rectæ, vel curuæ.

Rectæ attrahunt alimentum.

Curuæ vel obliquæ sunt, vel transuersæ: illæ retinent assumptum alimentum: hæ verò expellunt excrementa.

Excrementorum Ventriculi per superiora eiectio, Vomitus dicitur: estque eius quod in Ventriculo redundat expulsio.

Sed excrementum eiusmodi sæpenumero aliunde ex alijs partibus in Ventriculum regurgitatur.

Ventriculo superiacet in dextro latere Epar, suis lobis eum amplectens.

Epar est pars nutritionis carnosa, concreti instar sanguinis rubescens, proximè sub diaphragmate sita.

In Epate autem fit secunda concoctio: alimenti videlicet in ventriculo conuersi in chymum, siue massam rubicundam mutatio.

Ex Epate oritur vena caua: aliarum omnium venarum radix.

Venæ sunt partes concauæ, rotundæ, sanguinem in corpus vniuersum deducentes.

Harum substantia, siue tunica sextuplò tenuior est, quàm sint tunicæ arteriarum, quarum substantiam ob motum vehementiorem spirituum oportuit esse crassiorem.

Actio Epatis vt rectè perfici possit, mediantibus venis, ei connexæ sunt aliæ particulæ, quæ redundantes in eo humores excipiunt.

Excipiunt autem vel bilem, vel aquositatem.

Bilem flauam vesicula fellis: nigrum lien excipit.

Vesicula fellis est pars membranosa, in concauo Epatis figuram pyri exigui repræsentans.

Lien est pars oblongior, instar soleæ in sinistro latere, ex aduerso Epatis, paulò tamen inferius posita.

Aquositatem verò ex Epate excipiunt tum Renes, tum Vesica.

Renum substantia est caro solida, ac densa: qui adhærent vtrinque circa lumbos, venis emulgentibus, è Vena caua exortis.

E lacuna Renum propendent deorsum Vreteres.

Vreteres nempe sunt venæ albicantes, angustiores, aquositatem è renibus in vesicam deducentes.

Vesica est pars membranosa, rotunda, vrinam in se continens.

Vesicæ enim contentum recrementum Vrina est.

Vrina autem est serositas à sanguine in Renibus segregata, & in Vesica plenius expurgata.

Hæc in corpore, præsertim hominis temperato & salubri, substantia est mediocris, quantitate potioni assumptę respondens: colore subrufa, aut subflaua: sedimento albo, leui & ęquali, sine bulla, & alijs eiusmodi.

Et scire licet integrum corpus esse, cùm quotidie Vrina manè alba & paulò pòst rufa est: illud siquidem cōcoquere, hoc concoxisse significat.

Mediocris autem Vrinæ substantia est, quæ media est inter tenuem & crassam.

Tenuis enim Vrina arguit corporis imbecillitatem, dominantemque frigiditatem, partiumque concoctionis cruditatem.

Et hęc quidem vel semper talis manet, vel iterum turbatur: illa nondum cœpisse concoctionem, adeoque extremam cruditatem indicat: hęc verò coctionem iamprimum cœpisse ostendit.

Crassa autem Vrina iumentorum instar, excessum materię, siue concoctionis partes implentis denotat.

Sed sępissimè & hæc denuò attenuatur, & tamen parum aliquid inæqualis turbulentię superesse significat.

Variatur tamen Vrina, & secundùm ætatem hominum, eorumque complexionem, tum secundùm diętandi rationem, & animi affectus.

Vrina enim infantium plerunque est alba & lactea: puerorum Vrinæ spissiores sunt, non tamen ita albæ. Iuuenum Vrina est subaurea, & subcrocea. Senum alba & subtilis. Decrepitorum, tenuis, & magis alba.

Si complexionem consideres, Cholerici Vrina debet esse citrina. Phlegmatici, pallida & spissa. Sanguinei rubea & mediocris. Melancholici, glauca & tenuis.

Et quia alia complexio est mulierum, alia virorum, huius quoq; ratio habenda est: Vrinæ enim mulierum sunt magis albæ & crassæ, quàm virorum, & minus pulchræ.

Diæta quoque vrinam sæpissimè immutat. Ita Crocus aut Cassia sumpta Vrinam reddit citrinam. Qui diu ieiunarunt, horum Vrina fit flammea & flaua. Qui nimium comederunt, eorum Vrina est magis albicans.

Hucusque de Partibus nutritionis principalibus: sequitur de Reliquis.

Partes concoctioni inseruientes minus principes sunt tum intestina, tum inter hæc mesenterion.

Intestina sunt partes oblongę, spermaticæ, rotundæ & concauæ, pyloro ventriculi annexæ.

Intestina alia sunt gracilia, seu tenuia, alia crassiora.

Gracilia quorum essentia est tenuior sunt tria superiora: duodenum, ieiunum & ileos.

Duodenum est intestinum supremum duodecim digitorum longitudinem exæquans.

Ieiunum est intestinum secundum, illic incipiens, vbi duodenum in gyros primùm circumuoluitur.

Ileos est intestinum tenue, plurimos varieque implicatos gyros obtinens.

Crassiora intestina sunt, quæ densiorem habent tunicam.

Eiusmodi sunt inferiora, cæcum, colon & rectum.

Cæcum est intestinum crassum, amplum & breuiusculum vnico orificio constans.

Colon est intestinum crassum, multos maiores anfractus habens,

Rectum est intestinum infimum, quod in anum recto ductu porrigitur.

Intestinorum excretiones sunt alui egestiones.

Alui egestio si sit molliter compacta, consueto sanitatis tempore reddita, & colore subrufa, nec admodum

fœtida,

fœtida: meliorem concoctionem arguit.

Si tamen nimium rufa fuerit, nimium bilis in ventriculum influere indicat.

Candicans verò cruditatem significat, eò quòd nihil omninò bilis in ventrem influat.

Viridis egestio, æruginosæ: atra, atræ, vel sanguinis eo in loco adusti: liuida denique partium internarum frigus, ac veluti mortificationem monstrat.

Alimentum autem malè coctum esse ostendit dura siue aspera egestio, aut etiam liquidior, & ingesto cibo similis.

Si insuper pinguis sit vel viscosa corporis consumptionem, aut colliquationem ostendit.

Stridens verò, flatus cum tenui humiditate permixtos, & partes quodammodo compactas esse indicat.

Fœtida nimis egestio, multę putrefactionis indicium est.

In quibus tamen omnibus obseruandum est, si quid tale assumptum sit.

Intestina proinde vndique connectuntur mesenterio.

Mesenterium est tunica membranosa, in fine glandulosa, plurimis tenuissimis venulis intertexta.

Venulæ illæ concurrentes constituunt propaginem venę portæ in cauo epatis.

Adhuc de Partibus nutritioni inseruientibus: sequitur de Generatiuis.

Partes generationis primarię sunt Testes, & in fœmellis Vterus.

Testes sunt partes spongiosæ & rariores, semini concoquendo destinatæ.

Hi in maribus extra corpus maiores propendent, in fœminis minores sunt, & intus conclusi:

Materiam seminis in Testes deuehunt venæ spermaticæ in vtroque latere singulæ.

E Testibus deinde vehitur semen in annexos, parastatas,

ſtatas.

Paraſtatę ſunt glanduloſi & cauernoſi canales vtrinque á Teſtibus ad Virgam aſcendentes, ac ſemen retinentes.

Vterus fœminarum eſt pars, membrana craſſa, denſa & carnoſa conſtans, pyro maiuſculo excauato ſimilis.

Hic omnium valentium ſtaminarum genere intertextus eſt, vt latiſſimè poſſit explicari: Virginibus quidem admodum exiguus, mulieribus autem tantus vt manu comprehendatur.

Tantum de partibus corporis Animantium omnium communibus: ſequitur de certis eorundem ſpeciebus.

Animantes omnes vel irrationales ſunt, vel rationales.

Irrationales ſunt omnes beſtiæ.

Beſtiæ vel terreſtres ſunt, vel aqueæ.

Terreſtes vel in ipſa terræ ſuperficie viuunt, vel altius ſupra terram ſimul in aere.

In ipſa terra ſunt animantes tum quadrupedes, tum reptiles.

Et vtriuſque generis ſunt inſecta nonnulla.

Beſtiæ quadrupedes vel viuiparæ ſunt, vel ouiparę.

Viuiparæ, quæ viuum animal pariunt, aliæ ſolidis pedibus conſtant, aliæ diſſectis.

Solidos pedes habent, quæ cornibus carent, vt equi, muli, aſini, & alię animantes.

Quadrupedes, diſſectos pedes habentes, vel ſunt biſulcæ, vel multifidę.

Biſulcæ ſunt cornutæ pleræque, vt Bos, Ceruus, Caper, &c.

Multifidæ ſunt aliæ, quę in plures partes diſſectos pedes habent, vt Leo, Vrſus, Lepus, Cuniculus.

Ouiparæ quadrupedes ſunt Crocodili, Teſtudines, Ranæ, Lacertę, & Serpentes nonnulli quatuor pedibus præditi.

Reptiles

Reptiles animantes terrestres sunt omnis generis vermes: item Formicę, pinorum Ærucę, & alia huius generis insecta.

His addi possunt Aranei, Cimices, Pediculi, pulices, & similes.

Animantes etiam præter terram in aere simul degentes sunt volucres.

Volucres terrestribus animantibus calidiores sunt, ac sicciores.

Omnes sunt *ouiparæ*, binisque pedibus tantùm constantes.

Pedes autem habent vel planos, vel multifidos.

Planos autem habent Anseres, Anates, &c.

Multifidos habent aliæ aues pleræque, vt Columbæ, Hirundines, Passeres, Gallinæ, & reliquę.

Volucrum insecta sunt Scarabei, Cerui volantes, Crabrones, Apes, Vespę, Cantharides, Muscæ.

Adhuc de Terrestribus: sequitur de Aqueis Animantibus.

Aqueæ sunt animantes, quæ in aquis potissimùm degunt.

Eiusmodi sunt pisces, & quæ his adijciuntur, Çatus, Canis marinus, Hippopotamus.

DE PISCIBVS.

Pisces terrestribus animantibus, quantum ad partes in plerisque sunt similes: sanguinis tamen minorem copiam habent.

Vnde illis etiam frigidiores omnes & humidiores existunt.

Pisces vel molliores sunt, vel duriores.

Molliores sunt vel squamosi, vel cute tantum tecti.

Squamosi pisces sunt Carpio, Lupus, Perca.

Cute tecti sunt Anguillæ.

Duriores pisces, vel crustacei, vel tastacei.

Crusta-

Crustacei sunt Cancer, Sepia, Locusta marina.
Testacei pisces sunt Conchæ Margaritiferę, & aliæ.

Hucusque de Animantibus irrationalibus: sequitur de Animante rationali.

Animans rationalis est homo.

Homo vt creaturarum aliarum omnium est nobilissimus, ita perfectiorem præ illis corporis structuram sortitus fuit.

Materiatum hominis principium præter commune semen, est sanguis mulierum menstruus.

Conceptio autē eius fit, sanguine illo qui prius fluere consueuit, cessante, vt purus omninò sit vterus.

Sanguis menstruus est sanguis statis mensium temporibus ab vtero deiectus.

Aggregatur hic in fœminis ob imbecilliorem frigidioremque earum constitutionem.

Errumpit autem primùm circa annos pubertatis corpore facto vegetiore.

Et singulis mensibus deinceps periodicè effluit, tum propter naturæ periodicam consuetudinem, tum propter sempiternos Lunæ cursus.

Copiosiores quidem pro copia redundantium humorum.

Sæpe etiam augentur disruptis, erosis, vel alio modo apertis vasis.

Post conceptionem iterum orificio vteri occluso menses retinentur, vt ijs fœtus nutriri possit.

Ex retentis enim mensibus purior portio ad alendum fœtum in matricem cedit.

Reliqua autem impurior pars in alias partes regurgitatur: vnde plurimæ grauidarum affectiones oriuntur, vomitus, citta, corporis grauitas & alię.

Conceptionem factam esse mulieres deprehendunt ex commotione Vteri, quę quasi conuellit, & paulatim in se vterum contrahit ad concipiendum.

Idem arguit matricis orificium arctissimè conclusum.

Partium

Partium porrò conformationis rudimentum 7. die, vel perfectius 15. perspicitur.

Hinc inchoata principia sua figura propria exornantur, & robur aliquod nanciscuntur.

Mox reliqua membra formantur & distincta plenius apparêre incipiunt circa diem 26. Et perfectè quidem omnia in maribus 30. in fœminis 36.

Circa hos dies fœtus etiam primùm viuere & sentire incipit.

Mouetur deinde mas quidem 3. fœmella autem 4. mense.

Nutritur ita & inscrecit deinceps vsque ad 9. mensem.

Post nonum itaque mensem grandior factus, membranas rumpendo, forâs editur.

Et huic disruptioni fœtusq; emissioni suppetias adfert fundus vteri ad os iam satis apertum sese contrahens, fœtumque propellens.

Atq; hæc est hominis, propter quem omnes aliæ creaturæ hactenus propositæ à Deo factæ sunt, conceptio, conformatio, & procreatio.

Finis Libri III. & vltimi Physicorum.

ORNATISSIMO ET ERUDITIONE PIETATEQVE CONSPICUO Iuveni, Meinhardo Knyphusano Frisio, amico suo singulari, G. Scribonius εὖ πράττειν.

Citè & eleganter Plato in Tymæo philosophatur, Meinharde dilectißime, oculos hominibus datos esse vt cælum aßiduè intuerentur, & pulcherrima eius compage visa mentem quandam primam eamq; optimam cogitantes illi sese conformes redderent. Vt enim fabrica cæli politißima & elegantißima: ita contemplatio quoque eius nobilißima & iucundißima est; quam nemo non mortalium suspicere & vehementer admirari poßit, & ex qua non architectum quendam, eumq; optimũ maximum qui vis arguere debeat. Cæli certè enarrant gloriam Dei. Quò venustior siquidem & perfectior quælibet natura est: eò magis atque velocius nos trahit ad pleniorem suæ originis & architectatricis naturæ inquisitionem. Astronomica igitur disciplina quæ cæli ac siderum eius contemplationem proponit, nobilis omnino & augusta est: digna quam vniuersi liberales & ingenui homines addiscant atque cognoscant. Sed quò sublimior & excellentior hæc est scientia, eo magis in mentem mihi venit mirari stupiditatem ac socordiam hominum, qui eam non solùm ipsi aspernari & negligere, verùm alios quoque huic incumbentes risui habere solent, non intelligentes in se vulgatum illud torqueri posse, Artis osorem esse tantummodò ignorantem. Paucißimi sanè reperiuntur, qui Astronomiæ doctrinam hodie pro dignitate colant. Rursum tamen mirari desino, si video quàm barbarè, quã intricatè & perplexè hactenus Astronomi sua dogmata proposuerint, nulla habita ratione legum Logicarum, quas obseruare omnino necessum erat. Si enim scripta plerorumque examines, artem suam ab alijs artibus neutiquam distinxerunt, sed cum ijs, cum quibus communem vsum habere videbatur, confuderunt, & hac confusione multos à nobili sua scientia absterruerunt. Nempe indistinctè docentes Geometrica, Arithmetica, Astronomica: quæ tamen singulæ artes proprio fine quem obtinent, proprioq; subiecto

iectio distinctæ, distinctis etiam præceptis uniuersalibus sunt explicandæ. Non autem artis huius scientiam nancisci licebit, nisi methodum quandam per uniuersalia theoremata iuxta leges κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου πρῶτον descriptam habueris. Itaque ut nihil haberent tyrones, quod cõquererentur de prolixitate aut perplexitate: introductionem quandã aut rudimenta artis Astronomicæ in methodica globi cælestis explicatione meditati sumus, ut facilè ac breuiter eam omnes ac singuli perspicere & addiscere possent. Quod dum facimus, cogimur certè plurima aliena & heterogenea omittere, quæ alij tamen in suis libris copiosè proposuissent: qualia sunt præcepta de lineis, superficiebus, & varijs corporum speciebus: hæc enim Geometricæ artis propria sunt: item tractatus de ventis ac ventorum regionibus, de elementis, quorũ naturam & affectiones explicare physicorum proprium est. Methodum quoque in plerisque immutare cogimur: quandoquidem hæc ritè obseruata plurimum facit, tum ad perspicuitatem, tum ad memoriam siue faciliorem præceptorum perceptionem. Hanc proinde Sphæricam Isagogen tibi, Meinharde, dedicare placuit, quòd te liberali ac sincero ingenio præditum de meliore artium reformatione optimè sentire intellexerim: cuius rei documento fuit tua diligentia tuaq́; in nostris prælectionibus sedulitas, & candidum pro tua ætate de Ramea disciplina iudicium: pro qua summam quoque tuam erga me gratitudinem, quæ non minimam in discipulis laudem promeretur, expertus fui. Hunc igitur libellum commendatum habe, nec tamen idcirco alios aspernare. Laudandi sunt veteres, quòd inuenire aliquid semper statuerint: non reprehendendi sunt, ut maximè fastigium non sint assecuti. Interim tamen & posteri laborare, discere, inquirere, & à maioribus inchoata perficere debent, eò quòd illi non potuerint omnia.

Vale, & in liberalibus ingenuisque
artibus sedulò
perge.

ISAGOGE SPHÆRICA GVLIELMI ADOLPHI SCRIBONII.

DOctrina Sphærica est globi cœlestis explicatio.

Globus cœlestis est cœli syderumq; eius artificiosè extructa imago.

E proposita definitione subiectum & finis huius partis patet: nempe Sphæræ Astronomicæ cognitio: adeóque nihil hîc præcipiendum esse, nisi quod tum sphæram cælestem, tum stellas cœli eorumq; proprias affectiones concernat: omißis principijs Geometricis de angulis, lineis, superficiebus, itémque de elementis, de ventis, &c, quorum doctrina physica est: & alijs Arithmeticis, ne artes propter vsum communem confundantur.

Globus circumuoluitur circa polos.

Poli sunt extremitates axis, id est, lineæ per centrum globi traductæ.

Eiusmodi sunt in cardinibus mundi, tum Septentrionalis, tum Austrinus.

Septentrionalis, qui versus Boream semper conspicitur.

Austrinus, qui Meridionalibus solis apparet.

Poli Latinis vertices, ἀπὸ τοῦ πολεῖν à vertendo dicti, hic tantùm ij describuntur, circa quos totus globus circumuertitur. Poli enim Horizontis, Zodiaci & alij in speciali doctrina istorum circulorum sunt proponendi, ne violetur lex καθόλου πρώτου.

DE ORBIBUS COELI.

Cœlũ proinde multiplicibus ac varijs constat orbibus.

Orbes isti contigui sunt, & alij alijs proximè subiecti: nec tamen vllus alterius motum impedit.

Orbes cœlestes vel vacui sunt, vel stellis exornati.

Vacui sunt duo superiores: ijq; maximi:

Nempe decimus, qui quòd supremus & extimus sit, primum mobile appellatur: item hoc inferior nonus, qui & cœlum Crystallinum dicitur.

Stellis exornati sunt orbis firmamenti, quem octauum vocant: & sub hoc alij septem Planetarum orbes.

DE MOTU ORBIUM.

Mouentur orbes cœlorum, vel motu communi, vel proprio.

Motus communis est, quo vna cum extimo reliqui vniuersi ab Ortu versus Occasum per violentiam trahuntur.

Absoluitur hic 24. horarum interuallo.

Vnde propter velocitatem vulgò raptus primi mobilis: item propter temporis interuallum diurnus appellatur.

Proprius singulorum est sub extimo positorum.

Et hic quidem vel simplex, vel varius.

Simplex motus est orbis noni, qui nimirum simpliciter ab occasu versus ortum trahitur.

Absoluitur hic 70. vt minimum annis.

Vulgò dicitur motus in consequentia, quia diurno est contrarius: item propter temporis longinquitatem motus tradißimus nuncupatur.

Varius est inferiorum, qui dum violenter rapiuntur, interim nihilominus propriũ motum, obtinentes, nunc versus meridiem, nunc versus Boream trepidando feruntur.

Vulgò propter trepidantem egreßionem motus trepidationis dicitur.

Orbes autem ita mobiles, tum circulis quibusdam plenius distinguuntur, tum latioribus domicilijs.

DE CIRCULIS.

COELESTIBUS.

Circuli globum cœlestem in certas partes dispescunt.

Et hi singuli in 360. gradus distribuuntur.

Gradus rursum singuli in 60. scrupulos siue minuta.

Intellige circulos in cœlo ad distinguendum sydera eorumque motum necessariò excogitatos fuisse: ideóque quoniam in cœlo eos imaginari cogimur, rectè etiam in globo & eius explicatione proponi.

Circuli in globo cœlesti, vel maiores sunt, vel minores.

Maiores sunt, qui per centrum globi traducti eum in partes

partes æquales dispescunt.

Et hi vel mobiles sunt, vel fixi.

Mobiles sunt, qui situm suum ac positum variant.

Eiusmodi sunt Horizon & Meridianus.

Nam pro situs & locorum in quibus cœlum intuemur mutatione, hi circuli quoque de sede priore mouentur ac immutantur.

Distributio circulorum desumpta est è subiectis locis, in quibus eos in cœlis imaginamur, ideóque Horizontem & Meridianum rectè mobiles appellari patet siue mutabiles: quippe qui sedem siue locum eundem non retinent: reliqui verò vnum eundémque locum occupant, vbicunque ab homine aspiciantur.

Horizon est circulus mobilis conspicuam cœli partem ab inconspicua determinans.

Horizon alius rationalis est: alius sensibilis.

Rationalis, qui totius globi partem superiorem ab inferiore diuidit.

Sensibilis, qui partem oculorum nostrorum acie conclusam tantùm definit.

Qui quatuor plerunq; miliarium longitudinem complectitur.

Meridianus est circulus mobilis per loci cuiuslibet verticem & mundi polos ductus.

Huius potissimum officium est medium diem mediamq; noctem ostendere.

DE CIRCULIS MAIORIBUS FIXIS.

Circuli in cœlo fixi sunt, qui eundem perpetuò locum obtinent.

Horum alius est latus: alij latitudinis sunt expertes.

Circulus latus est Zodiacus.

Zodiacus est circulus latus obliquo transitu ab Oriente ad Occidentem ductus.

Latitudo eius ostenditur linea media circulum in binos æquales ambitus secundum longitudinem dispescente.

 Circu-

Circuli è mobilibus latitudinis expertes ſunt Æquator & Colurus.

Æquator eſt circulus medius, totum globum in duas partes æqualiter diſſecans.

DE DIEBUS ET HORIS.

Motus Æquatoris deſcribit nobis, tum dies, tũ horas.

Dies vel ciuilis ſeu naturalis eſt: vel artificialis.

Dies ciuilis ſpacium eſt temporis, quo integer mundi motus abſoluitur: nempe 24. horarum.

Dies artificialis eſt ſpacium, quo Sol ſupra Horizontem noſtrum mouetur.

Hic in ſphæra recta perpetuò æqualis eſt.: in obliqua tantùm in Æquinoctijs: alijs temporibus minus æqualis eſt.

Nempe propter æqualem vel inæqualem duorum quorumlibet hemicycliorum Zodiaci & Æquatoris aſcenſionem.

Dies naturalis tantum ſpacium complectitur, quo integer Aequinoctialis curſum ſuum perficit, cum tanta portione Eclipticæ, quantam intereà Sol proprio motu percurrit. Et propter eiuſmodi portiones arcus Eclipticæ ſingulis diebus accedentes, quoniam inæquales ſunt, dies quoque vel æquales vel inæquales ſunt,

Diei partes ſunt horæ.

Hora eſt pars duodecima cuiuſlibet diei.

Græcis ſic dicitur ἀπὸ τοῦ διορίζειν τὴν ἡμέραν, quòd diem diſtinguat.

Horæ aliæ æquales ſunt: aliæ inæquales.

Æquales ſeu Æquinoctiales ſunt, quarum 24. partes Æquinoctialem metiuntur.

Inæquales horæ, vulgò temporales, ſunt duodecimæ partes inter ortum & occaſum Solis.

Tantum de Æquatore: ſequitur de Coluro.

Colurus eſt circulus inter Aquilonem & Auſtrum per polos mundi & Zodiacum tranſuerſim ductus.

Coluri dicuntur παρὰ τὸ κολοβὸν, id eſt à mutilo καὶ οὐρᾶς cauda, quòd 24. horarum ſpacio ſicut reliqui nunquam integri, ſed quaſi

caudæ detruncati mutilatiq́; conſpiciuntur.

Eſtq́; alius Æquinoctialis: alius Solſtitialis.

DE ÆQUINOCTIIS.

Colurus Æquinoctiorum eſt circulus puncta interſe-ctionum Æquatoris & Zodiaci tranſiens.

Æquinoctium eſt dierum noctiumq́; ſpacij æqualitas.

Æquinoctium aliud vernale eſt: aliud Autumnale.

Vernale eſt, quod contingit his noſtris ſeculis in principio Arietis, 11. plerunq; vel 12. Martij.

Autumnale in principio Libræ menſe Septembri accidit.

Obſerua verſum Manilij:

Libra Arieſq́; parem reddunt noctemq́; diemq́;.

DE SOLSTITIIS.

Colurus Solſtitiorum eſt circulus puncta Solſtitialia definiens.

Maximam igitur Æquatoris à Zodiaco diſtantiam oſtendit: vnde & declinationis circulus dicitur.

Diſtantia illa eſt digreſſionis Solaris terminus.

Solſtitium & puncta Solſtitialia dicuntur, quòd Sol eo in loco digreſſionis à Zodiaco motum inhibens & gradum ſiſtens, reciprocè rurſum ad Zodiacum moueri incipiat: quo tempore etiam vmbræ Solis nihil ferè mutantur.

Solſtitium vel Æſtiuum eſt, vel Hybernum.

Æſtiuum eſt Solis altiſſimi, ideoq́; diei longiſſimi determinatio.

Contingit autem 12. vel 13. Iunij in principio Cancri.

Hybernum eſt Solis à nobis remotiſſimi, ideoq́; diei breuiſſimi terminus.

Quod accidit 11. vel 12. Decemb. in Capricorno.

DE CIRCULIS MINORIBUS.

Adhuc de circulis majoribus: ſequuntur minores.

Minores

Minores circuli sunt, qui cœlum inæqualiter distribuunt.

Suntque vel extremi, vel medii.

Extremi sunt, qui in extremo globo circa polos mundi describuntur, 23. gradibus & semisse ab ijs distantes.

Nempe tum Arcticus, tum Antarcticus.

Arcticus est circulus minor circa Borealem polum ductus.

Antarcticus est circulus circa Austrinum mundi verticem è regione prioris positus.

Medij minores sunt circuli conuersionem Æquinoctialem in medio globo describentes.

Qui vtrinq; æquabiliter ab Æquatore distant.

Nempe Tropicus Cancri, & Tropicus Capricorni.

Nomen his inditum fuit ἀπὸ τῆς τροπῆς, a conuersione Solis quã ostendunt.

Tropicus Cancri est circulus Borealem Æquatoris conuersionem ostendens.

Tropicus Capricorni est qui Austrinam illius conuersionem definit.

Hucusq, de circulis minoribus, sequitur de Zonis quæ illis inclusæ sunt.

DE ZONIS.

Zona est spacium in quoslibet duos minores circulos comprehensum, arcticisq; vtrinq; conclusum.

Zonæ Latinis cingula dicuntur, quòd veluti latiores fasciæ siue cingula cœlum ambiant ac cingant, & hoc ambitu suo partes cœli hominum inhabitationi magis minúsue conuenientes discernant.

Zona vel temperata est, vel intemperata.

Temperata, quæ propter clementiorem cœli constitutionem commodius inhabitari potest.

Et quidem tum Borealis, tum Austrina: vtraq; 43. graduum latitudine comprehensa.

Borealis est zona Arctico circulo & Tropico Cancri inclusa, quam nos incolimus.

Austrina zona temperata est quæ Tropico Capricorni & circulo Antarctico includitur, minus populosa.

Intem-

Intemperata est, tum torrida, tum frigida: vtraq; minus conueniens hominum habitationi.

Torrida est, quæ duobus Tropicis inclusa, perpetuo Solis feruore torretur.

Hæc olim prorsus inhabitabilis dicta fuit, ob intensißimum calorem, qui à Sole rectos radios in hanc spargente prouenit. Nostris tamen temporibus à multis inhabitatur.

Frigida est in finibus mundi extra circulos minores extremos, tum Septentrionalis, tum Meridionalis.

Tantum de circulis cœlorum, iisque inclusis zonis: sequitur de domicilijs cœli.

DE DOMICILIIS COELORUM.

Domicilia cœli sunt latiora globi cœlestis spacia: totius nimirum globi partes duodecimæ.

Proposita est duodecim domiciliorum distinctio, propter insignem vtilitatem, quam exhibent in extruendis prognosticis syderum circa natiuitatem adeoq; vitam hominis vniuersam.

Et hæc vel cardinalia sunt, vel intermedia.

Cardinalia sunt, quæ cœli angulos siue cardines occupant.

Nempe Horoscopus, Imum cœli, Cardo Occidentis, & Culmen cœli.

Horoscopus est domus in cardine Orientis, vnde Sol primùm supra Horizontem nostrum procedit.

Ex hac prima domo iudicium desumitur de temperamento corporis, & qui illud sequuntur animi moribus, vtpote de industria, &c.

Imum cœli, quod à Meridiano subterraneo incipit, quartam domum constituit.

Hîc iudicantur patrimonium & bona immobilia: item ædificia, thesauri, prata, agriculturæ, &c.

Cardo Occidentis septima domus est.

In hac domo prognosticon extruitur de coniugio, de nuptijs, de contentionibus forensibus, inimicis, furto, & alijs sceleribus.

Culmen cœli est in angulo Septentrionis: nempe domus decima.

Vbi

Vbi iudicatur de principatu, de regnis, honoribus, dignitatibus, de artibus ingenuis, &c.

Intermedia domicilia, vel ſuccedentia ſunt, vel declinantia.

Succedentia ſunt, quę cardinibus proximè ſuccedunt.

Eiuſmodi ſunt porta inferna, bona fortuna, porta ſuperior, & dæmon bonus.

Porta inferna eſt domicilium primo infra terram ſuccedens: ſic dicta quòd ex ea veluti per fores apertas ſtellæ orituræ ad Horoſcopum euehuntur.

Ex hac ſecunda domo iudicatur ſtatus rerum vitæ neceſſariarum, opum, diuitiarum, lucri, cenſus, & aliarum, quæ propria induſtria comparantur.

Bona fortuna eſt domus quinta, imo cœli ſuccedens, lætaque & proſpera denuncians.

Vbi iudicatur de muneribus & donationibus, de veſtimentis, voluptatibus, de luſu, &c.

Porta ſuperior eſt, vnde Sol ad occaſum tendens, veluti recluſis portis deducitur: domus nimirum octaua.

Indicat hæc de morte & hæreditate mortuorum: de timore, incantatione & veneficijs.

Eudæmon eſt domus culmini cœleſti ſuccedens: nempe 11. vbi felices hominum euentus notantur.

Hæc indicat de amicitijs, conſiliarijs & amicis extra ſanguinem iunctis.

Domicilia declinantia ſunt, quæ ab angulis deorſum cadunt, vtriſque præcedentibus incluſa.

Nempe Dea bonorum, Mala fortuna, Domus diuina, & Cacodæmon.

Dea bonorum eſt domus inter portam infernam & imum cœli ſita: nempe tertia.

Prognoſtica hîc deſumuntur de conditione fratrum, de conſanguineis, affinibus, item de itineribus, hoſpitalitate, & quadam ex parte de religione & fide.

Mala fortuna eſt domus inter cardinem occidentis & bonam fortunam ſitum obtinens, videlicet ſexta.

Vbi triſtia & aduerſa ſignificantur, vtpote de ægritudinibus, de ſeruitute corporis.

Domus

Domus diuina est domus à culmine cœli decidens.

Ex hac obseruatione petuntur de rebus sacris & religione. Homines videlicet in ea nati in rebus eiusmodi excellentes futuri sunt.

Cacodæmon est domus vltima inter decimam & Horoscopum: nimirum duodecima.

Vbi tristes, tragici & exitiales euentus notantur.

Distichon tum ordinem, tum significationes domiciliorum continens:

Vita, lucrum, fratres, genitor, nati, valetudo:
Vxor, mors, iter, & regnum, benefactaq;, carcer.

Vel,

Vita, lucrum, fratres, genitor, nati, valetudo:
Coniunx, mors, & relligio, regna ac benefactor,
Sed postrema domus memenda est carceris ædes.

Adhuc de globo cœlesti eiusq; distinctionibus: sequitur pars altera de stellis in globo depictis.

DE STELLARUM ORTU ET OCCASU POETICO.

Stellæ cœli vniuersæ in sphæra recta certis temporibus oriuntur & occidunt: in obliqua verò ex ijs quæ non perpetuò apparent aut occultantur, aliæ alijs temporibus conspiciuntur.

Et hac posteriore specie veteres inprimis poëtæ vsi fuerunt in definiendis temporibus, eorumq; partibus: vnde ortus poëticus dicitur.

Veteres philosophi Astronomiæ peritissimi, poëtæ inprimis, historiographi, & rei rusticæ scriptores, per certarum stellarum ortum aut occasum, singulas anni partes descripserunt: vt apud Ouidium videre est, & alios. Vnde ab autoribus istis qui plurimum hac descriptione vterentur, appellatio ei indita fuit, vt poëticus diceretur.

Ortus autem & occasus, vel Cosmicus est, vel Acronychus.

Utriusque generis est Heliacus.

Cosmicus siue matutinus ortus, est stellæ alicuius cum Sole, vel paulò post eum apparitio.

Occasus

Occaſus Coſmicus, eſt ſtellę infra cardinem Occidentis deſcenſio Sole è regione illuceſcente.

Ortus Acronychus ſiue veſpertinus, eſt ſtellæ ſupra Orientem veſperi occidente Sole ſublatio.

Occaſus Acronychus, eſt ſtellæ vnà cum Sole, vel paulò poſt eum infra Horizontem noſtrum deſcenſio.

Occidunt ita ſtellæ, quæ coſmicè oriuntur: quæ autem acronycè emergunt, coſmicè deſcendunt.

Verſiculi:

Coſmicè deſcendit ſignum quod acronycè ſurgit.
Cronycè deſcendit ſignum quod coſmicè ſurgit.

Heliacus ortus, eſt ſtellæ quæ vicini Solis radijs contecta erat, paulò ante Solem apparitio.

Occaſus Heliacus, eſt ſtellæ poſt Solis occaſum in Occidente apparentis propter fulgorem Solis propinquiorem occultatio.

Tantum de ortu & occaſu ſtellarum omnium poëtico: ſequitur de ipſis ſtellis.

DE STELLIS FIXIS.

Stellæ cœlorum vel fixę ſunt, vel errantes.

Fixæ ſunt in orbe octauo ſeu firmamento mille viginti duæ.

Stellæ fixę vel in Zodiaco ſunt, vel extra Zodiacum.

Zodiaci conſtellationes, quæ propter numerum δωδεκατημόρια dicuntur, ſunt in parte ejus vel Septentrionali, vel Auſtrina.

In Zodiaco Septentrionali ſunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo.

In Auſtrino Zodiaco ſunt Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Piſces.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libraq;, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Piſces.

Extra Zodiacum vel Aquilonares ſunt, vel Meridionales.

Aquilonares ſunt, quæ ſeptentrionalibus hominibus præcipuè apparent.

Eiuſmodi ſunt Cynoſura, Helice, Bootes, Draco, Corona Ari-

na Ariadnes, Hercules, Cepheus, Lyra, Gallina, Caſſiopœja, Perſeus, Heniochus, Serpens, Serpentarius, Sagitta, Aquila, Delphinus, Pegaſus, Equiculus, Andromeda, Triangulus.

Cynoſura eſt vrſa minor, Helice vrſa maior, Bootes ſiue Arctophylax vrſæ cuſtos, &c.

Meridionales conſtellationes ſunt, quæ ab antipodibus noſtris potiſſimum conſpiciuntur.

Nempe Cetus, Orion, Eridanus, Lepus, Sirius, Procyon, Argo, Hydra, Crater, Coruus, Centaurus, Lupus, Ara, Corona Auſtrina, Piſcis maior.

Et hæc de ſtellis fixis: ſequitur de errantibus.

DE STELLIS ERRANTIBUS.

Stellæ errantes ſunt, quæ in citeriore cœlo varium inter ſe motum conficiunt.

Singulæ enim in ſingulis ac diſtinctis orbibus, dum ab Occidente in Orientem mouentur, nunc aſcendunt, nunc deſcendunt: itemque vel in Septentrionem, vel in Meridiem euagantur.

Intellige igitur errantes ſtellas definiri, non ab erroneo aut vagabundo, ſiue incerto, ſed potius à vario ac multiplici, ſingulis tamen temporibus conſtanti motu.

Stellarum errantium aliæ eodem ſplendore lucent: aliæ diuerſo.

Eundem ſplendorem obtinentes mouentur curſu vel pari, vel impari.

Impari curſu mouentur, quæ proprium ſingulæ motionis tempus obſeruant.

Tales ſunt Planetæ ſuperiores: Saturnus, Iupiter, Mars.

Saturnus ♄, eſt Planeta plumbeus, 30. annis curſum abſoluens.

Iupiter ♃, eſt Planeta lucidus, 12. annorum ſpacio motum conficiens.

Mars ♂, eſt Planeta rutilus ſeu flammeus, duobus annis circulum percurrens.

Pari tempore currentes Planetæ sunt, Sol, Venus, & Mercurius: qui annuo spacio iter conficiunt.

Sol ☉, Planeta est lucidissimus, temporum vicissitudines præ cæteris describens.

Venus ♀, est Planeta candidissimus.

Venus à venustate nomen adepta, sicut etiam Mercurius, rectè sub Sole collocatur, secus quàm veteres philosophi docebant, qui metuentes, ne Sol à Venere & Mercurio obscuraretur, eum infra istos duos Planetas posuerunt. Venus si Solem antegrediatur, Lucifer: si vesperi eum comitetur, Hesperus appellatur.

Mercurius ☿, est Planeta parum albicans.

Mercurius quoniam varius est ac versatilis naturæ, ac ingeniosos reddit homines, vt ad mercaturam & alia negocia sint promptiores: à mercimonijs dictus fuit.

Diuerso splendore lucens Planeta est Luna.

Luna ☽, Planeta terris proximus, 27. diebus cursum suum perficiens.

Pro vario enim Solis aspectu, variam siue diuersam faciem nanciscitur.

Post biduum à coniunctione bicornis est, septimo vel octauo die distans à Sole nonaginta gradibus, dimidiata apparet.

Crescens deinceps vndecimo ferè die gibbosa est. Longissimè tandem à Sole recedens, eique opposita plena conspicitur, die nimirum 15.

Hinc ad Solem reditura, easdem rursus faciei formas recipit.

DE ECLIPSIBUS.

E Planetis proinde aliquando lumine deficiunt, tum Sol, tum Luna.

Solem ex inferioribus Planetis tegit Luna, hæc rursum tegitur ab vmbra terræ: Veneris autem & Mercurij corpora etiamsi & hæc sub Sole situm habeant, eum tamen obscurare nequeunt: quia rariora sunt, & tenuiora, quàm vt radij Solis ab ijs reflecti aut minus per ea pellucere valeant.

Utriusq; defectus fit in media linea Zodiaci, quæ inde dicitur

dicitur Ecliptica.

Nempe si sint in nodis suorum circulorum, vel omnino prope ipsos.

Nodi sunt intersectiones circulorum, qui à Solis & Lunæ cursu conficiuntur: eorumq; figura dicitur Draco.

Nodus Draconis alius superior siue ascendens est, vulgò caput Draconis: alius inferior siue descendens, vulgò caudà Draconis.

Ascendens nodus est punctum illud, vbi Luna ab Ecliptica digrediens ad verticem nostrum accedit.

Descendens est, vbi Luna discedens à vertice nostro remouetur.

Defectus autem luminarium vel totalis est, vel partialis.

Totalis est totius syderis obscuratio, quæ contingit in ipsis intersectionibus.

Partialis est, ex parte tantùm luminaris obfuscatio, quæ prope nodum alterutrum contingit.

Hæc quia ad vtranque eclipsin & Solis & Lunæ communiter attinent, tanquam generaliora præmisimus ante specialem Eclipseωn explicationem.

DE ECLIPSI SOLIS.

Defectus Solis est radiorum eius ab oculis hominum exclusio.

Intellige impropriè sic appellari, cùm lumen Solis neutiquam deficiat: sed tantùm interposito alio corpore à nostris oculis aliquantisper auertatur.

Efficit hunc interpositio Lunæ propter propinquitatẽ radios Solares sua crassitie reflectentis & auertentis.

Eodem modo, quo aliud exiguum corpus ante oculos nostros positum sæpe montem, vel amplissimum, tegere potest.

Interpositio autem eiusmodi contingit in coniunctione vtriusq; luminaris, siue in nouilunio.

Vnde intelligitur Eclipsin Solis, quæ contigit tempore passionis Christi, in plenilunio, merè fatalem adeòque præternaturalem

 fuisse.

fuisse.

Termini coniunctionis vltra citraq; nodos describuntur in Septentrione, 20 grad. 40. minut. In Meridie, 11. grad. 22. minutis.

DE ECLIPSI LVNÆ.

Eclipsis Lunæ est luminis Solaris in Luna priuatio.

Luna illustratur lumine mutuatitio: Si igitur ab vmbra terræ tegatur, eò minus illustrari potest, adeoq; obfuscatur & lumine deficit.

Contingit illa in oppositione, Luna incurrente in vmbram terræ diametraliter inter Solem & Lunam positæ.

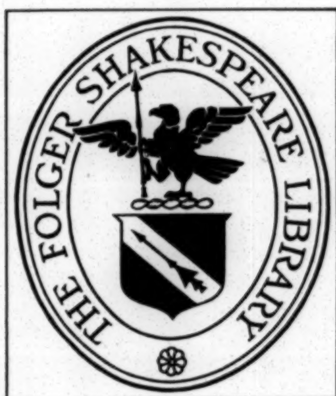
Termini huius oppositionis Ecliptici à nodis vltra citraq;, 15. tantummodo gradibus determinantur.

Sed quoniam Luna rarò tam prope ad Eclipticam pertingit: rariores fiunt defectus lunares.

Totalis Lunæ obscuratio, quamuis ab omnibus in eodem hemisphærio habitantibus conspiciatur: orientalibus tamen tardius, occidentalibus autem citius apparet.

Quoniam videlicet illis citius nox ingruit: his verò tardius.

ΤΕΛΟΣ.

THE FOLGER SHAKESPEARE LIBRARY